

Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter samt andra barnfrågor

---

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 2003/04:47 Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. I betänkandet behandlas vidare 22 motionsyrkanden som väckts med anledning av skrivelsen samt drygt 120 motionsyrkanden i olika barnfrågor från allmänna motionstiderna 2002 och 2003.

Utskottet avstyrker samtliga motioner, främst med hänvisning till pågående arbete och till tidigare ställningstaganden i samma frågor.

Skrivelsen läggs till handlingarna.

I samband med behandlingen av ärendet har information lämnats från Riksförbundet Attention, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU) samt Riksföreningen Autism (RFA).

I betänkandet finns 48 reservationer och 11 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	9
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	9
Utskottets överväganden	10
Allmänna utgångspunkter.....	10
Utskottets ställningstagande	15
En vidareutveckling av strategiarbetet för att förverkliga barnkonventionen	17
Utskottets ställningstagande	23
Utvecklingsområdet forskning och statistik m.m.	25
Utskottets ställningstagande	28
Regeringens skrivelse.....	28
Övriga motioner om barnfrågor.....	28
Barn och deras familjer.....	28
Utskottets ställningstagande	31
Barns hälsa.....	32
Utskottets ställningstagande	38
Utsatta barn.....	40
Utskottets ställningstagande	47
Könsstämpning och manlig omskärelse	49
Utskottets ställningstagande	52
Övriga frågor	53
Utskottets ställningstagande	58
Andra motionsyrkanden	60
Reservationer.....	62
Särskilda yttranden.....	90
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	95
Skrivelsen	95
Följdmotioner	95
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002	97
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003	99

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Allmänna utgångspunkter

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So11 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:So13 yrkande 2.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (kd)

2. Fortsatt arbete med uppföljning av barnkonventionen m.m.

Riksdagen avslår motion 2003/04:So10 yrkande 1.

Reservation 3 (fp)

3. Föräldrarnas roll och ansvar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So11 yrkande 3 och 2003/04:So13 yrkande 1.

Reservation 4 (m)

Reservation 5 (kd)

4. Maxtaxereformens effekter

Riksdagen avslår motion 2003/04:So12 yrkande 5.

Reservation 6 (m, fp, kd, c)

5. Inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So337 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Sf357 yrkande 29.

6. Införlivande av barnkonventionen i lagstiftningen

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So250 yrkande 2 och 2003/04:So500 yrkande 2.

Reservation 7 (c)

7. Gemensam värdegrund för samtliga myndigheter

Riksdagen avslår motion 2003/04:So12 yrkande 6.

Reservation 8 (m, fp, kd, c)

8. Barnkonventionsarbetet på lokal nivå

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So399 yrkande 3, 2002/03:Ju361 yrkande 1, 2003/04:So13 yrkande 3, 2003/04:So417 yrkande 2, 2003/04:So535 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So603 samt 2003/04:Ju451 yrkande 1.

Reservation 9 (v, mp)

Reservation 10 (kd)

9. Beakta kommunalt självstyre vid implementeringen

Riksdagen avslår motion 2003/04:So12 yrkande 11.

10. Lokala barnombud

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So368 och 2003/04:So435.

Reservation 11 (fp)

11. Kunskap om barnkonventionen i högskoleutbildningar

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So388 och 2003/04:So613.

12. Delaktighet och inflytande

Riksdagen avslår motion 2002/03:Sf380 yrkande 2.

Reservation 12 (kd)

13. Barnstatistik

Riksdagen avslår motion 2003/04:So12 yrkande 3.

14. Barnrättscentrum

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So12 yrkande 4 och 2003/04:So457.

15. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2003/04:47 till handlingarna.

16. Familjerådgivning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So453 yrkande 1, 2002/03:L316 yrkande 4, 2002/03:Sf380 yrkande 9 (delvis), 2002/03:A242 yrkande 30 (delvis), 2003/04:So499 yrkande 1, 2003/04:Sf404 yrkande 8 samt 2003/04:A371 yrkande 23 (delvis).

Reservation 13 (kd)

17. Stöd i föräldraskapet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So514 yrkande 7, 2002/03:Sf380 yrkande 7, 2002/03:A242 yrkandena 30 (delvis) och 32, 2003/04:So500 yrkande 8, 2003/04:Ju349 yrkande 2 samt 2003/04:A371 yrkandena 23 (delvis) och 27.

Reservation 14 (m, fp, c)

Reservation 15 (mp)

18. Familjecentraler

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf380 yrkande 9 (delvis) och 2003/04:So239.

Reservation 16 (kd)

19. Nätverksstöd m.m. till ensamstående föräldrar

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Sf379 yrkande 1 och 2003/04:Sf400 yrkande 1.

Reservation 17 (kd)

20. Forskning kring separationer

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So249 och 2003/04:So286.

Reservation 18 (kd)

21. Utökat samarbete mellan barnavårdscentraler och skolhälsovård

Riksdagen avslår motion 2002/03:So436.

22. Barn- och ungdomspsykiatri

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So507 yrkande 2, 2002/03:So515 yrkandena 1–3, 2003/04:So10 yrkande 2 och 2003/04:So12 yrkandena 2 och 7.

Reservation 19 (m, fp, kd, c)

23. Självordsprevention

Riksdagen avslår motion 2003/04:So12 yrkande 1.

Reservation 20 (m, fp, kd, c)

24. Självskadebeteende hos flickor

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So561 och 2003/04:Ub389 yrkande 2.

25. Ungas läkemedelsmissbruk

Riksdagen avslår motion 2003/04:So311.

26. Barns stress

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Ub245 yrkande 3 och 2003/04:Ub271 yrkande 1.

Reservation 21 (mp)

27. Fetalt alkoholsyndrom

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So247 yrkande 1 och 2003/04:So285 yrkandena 1 och 3.

Reservation 22 (fp, kd)

28. Nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So442 yrkande 14, 2003/04:So345 yrkande 23 och 2003/04:So510.

Reservation 23 (fp, kd)

29. Förutsättningar för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So286 och 2003/04:So509.

Reservation 24 (m, fp, kd)

30. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So207, 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So331, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8, 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 samt 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Reservation 25 (m)

Reservation 26 (fp)

Reservation 27 (kd)

Reservation 28 (v)

Reservation 29 (c)

Reservation 30 (mp)

31. Barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So12 yrkandena 8 och 9, 2003/04:So394 yrkande 9, 2003/04:So411 yrkande 1, 2003/04:So412 yrkandena 2–4, 2003/04:So500 yrkande 5, 2003/04:So504 yrkande 24, 2003/04:So592 yrkande 11 samt 2003/04:So645 yrkande 12.

Reservation 31 (fp, c)

Reservation 32 (kd)

Reservation 33 (v)

Reservation 34 (mp)

32. Skyldighet för socialnämnden att polisanmäla övergrepp mot barn

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So271 yrkande 1 och 2003/04:Ju451 yrkande 3.

Reservation 35 (kd)

33. Barn i ekonomiskt utsatta familjer

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So310, 2003/04:So417 yrkandena 3 och 6 samt 2003/04:So461.

Reservation 36 (fp, kd, c)

Reservation 37 (v)

Reservation 38 (mp)

34. Könsstympning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So244 yrkande 1, 2003/04:So504 yrkande 10, 2003/04:Ju391 yrkande 2, 2003/04:Ju444 yrkande 15, 2003/04:Ju479 yrkande 8, 2003/04:Sf326 yrkande 16, 2003/04:Ub394 yrkande 7 och 2003/04:A371 yrkande 29.

Reservation 39 (m, fp, kd, c)

35. Sekretesshinder mot polisanmälan om könstympning

Riksdagen avslår motion 2003/04:So244 yrkande 2.

Reservation 40 (m, fp, kd, c)

36. Kriterier för grov könstympning

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ub394 yrkande 6.

37. Omskärelse av pojkar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So223 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:So241.

38. Barn och viss skadlig påverkan

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So271 yrkande 8, 2003/04:So336 yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Ju478 yrkande 11.

Reservation 41 (kd)

Reservation 42 (v, mp)

39. Barn i s.k. hederskulturer

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So273 yrkandena 2 och 3 samt 2003/04:So282.

Reservation 43 (m)

40. Nationell skolpeng

Riksdagen avslår motion 2003/04:So11 yrkande 4.

Reservation 44 (m)

41. Mobbning

Riksdagen avslår motion 2003/04:So11 yrkande 5.

Reservation 45 (m)

42. Specialskolor

Riksdagen avslår motion 2003/04:So11 yrkande 6.

Reservation 46 (m)

43. Skolans betydelse för att förebygga sociala klyftor

Riksdagen avslår motion 2003/04:So10 yrkande 3.

Reservation 47 (fp)

44. Second opinion vid vårdnadsutredningar

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So250 yrkande 4 och 2003/04:So500 yrkande 4.

Reservation 48 (c)

45. Andra motionsyrkanden

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So447 yrkande 11, 2002/03:So507 yrkande 6, 2002/03:So514 yrkande 6, 2002/03:L248 yrkande 2, 2002/03:A322 yrkandena 6 och 7, 2003/04:So369 yrkandena 2, 4 och 5 samt 2003/04:So643 yrkande 8.

Stockholm den 20 april 2004

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Kristina Zakrisson (s), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Christer Engelhardt (s), Anne Marie Brodén (m), Elina Linna (v), Kerstin-Maria Stalin (mp), Jan Emanuel Johansson (s), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Redogörelse för ärendet

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen presenteras hur regeringen avser att fortsätta det strategiska arbetet med att förverkliga barnkonventionen i Sverige. Utifrån de erfarenheter som har gjorts behöver arbetet vidareutvecklas, metoderna fördjupas och nya verktyg tillhandahållas dem som ansvarar för barnkonventionens genomförande. Några av de åtgärder som avses vidtas är att tydliggöra barnperspektivet i statsbudgeten, att utveckla riktlinjer för barnkonsekvensanalyser i kommittéarbetet, att följa upp myndigheternas arbete med att integrera ett barnperspektiv i verksamheterna, att ytterligare stimulera lärosätena att inordna barnkonventionen i olika yrkesutbildningar samt att vidareutveckla möjligheter och metoder för barns och ungas delaktighet och inflytande. Regeringen avser vidare att följa vilka effekter Barnombudsmannens förtydligade mandat och befogenheter har för utvecklingen av barnkonventionsarbetet inom den kommunala sektorn. En arbetsgrupp med uppgift att utveckla indikatorer för att mäta effekterna av gjorda insatser kommer att tillsättas, och en förstudie om möjligheterna att inrätta ett barnrättscentrum kommer att initieras. Även det internationella samarbetet med utgångspunkt i barnkonventionen avses vidareutvecklas.

Utskottets överväganden

Allmänna utgångspunkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om skrivelsens innehåll och regeringens barnpolitik i övrigt, bl.a. om skyddet för barn i utsatta situationer. Utskottet hänvisar bl.a. till de åtgärder som vidtagits för att förbättra situationen för dessa barn. Vidare bör två motioner om föräldrarnas roll och ansvar samt en motion om maxtaxereformens effekter avslås. Utskottet hänvisar här bl.a. till pågående arbete inom Regeringskansliet och Skolverket. Riksdagen bör vidare avslå motioner om att införliva barnkonventionen i svensk rätt, och om att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning. Utskottet hänvisar till tidigare uttalanden i dessa frågor.

Jämför reservationerna 1 (m), 2 (kd), 3 (fp), 4 (m), 5 (kd), 6 (m, fp, kd, c) och 7 (c).

Skrivelsen

Sverige ratificerade FN:s konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen – efter ett beslut i riksdagen den 21 juni 1990 utan att reservera sig på någon punkt (prop. 1989/90:107, bet. 1989/90:SoU28). Genom detta har Sverige åtagit sig att följa konventionens bestämmelser.

Barnkonventionen innehåller olika slag av rättigheter, dels medborgerliga och politiska rättigheter, dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Konventionen tar också hänsyn till barnets utsatthet och sårbarhet, vilket kommer till uttryck i de rättigheter som syftar till att ge barnet skydd mot övergrepp och utnyttjande. Konventionen utgår från fyra grundläggande principer som skall vara styrande för tolkningen av övriga artiklar, men som också har en självständig betydelse. Det är principen om icke-diskriminering (artikel 2), principen om barnets bästa (artikel 3), rätten till liv och utveckling (artikel 6) samt rätten att få komma till tals och bli respekterad (artikel 12).

Barnkonventionen är en bindande överenskommelse mellan de stater som har ratificerat den. Staterna är förpliktade att vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra konventionen. De enskilda staterna är ansvarig för att förpliktelseerna fullföljs och svarar för tillkortakommanden i landet i förhållande till konventionen.

För att säkerställa barnets rättigheter krävs, enligt regeringen, en kombination av åtgärder i form av lagstiftning, opinionsbildning och upplysning. Det handlar om att genomföra barnkonventionens mening och intentioner i såväl

lagstiftning som attityder och praxis. Myndigheter, kommuner, landsting och domstolar skall ta hänsyn till de rättigheter som fastslås i barnkonventionen – dvs. dels beakta barnkonventionens intentioner i olika verksamheters beslut, dels tillämpa den lagstiftning som har förändrats i enlighet med barnkonventionens krav. Regeringen framhåller att det också är viktigt att fortlöpande vara uppmärksam på att lagstiftningen kan behöva justeras och förtydligas så att barnkonventionens anda och intentioner kommer till uttryck. Vidare påpekas att arbetet med att förverkliga barnkonventionen och att förankra konventionens synsätt är långsiktigt. Det måste vara ständigt pågående.

I mars 1999 godkände riksdagen den av regeringen föreslagna strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige (prop. 1997/98:182, bet. 1998/99:SoU6, rskr. 1998/99:171). Utgångspunkten för strategin är att barnkonventionens anda och intentioner skall beaktas i allt beslutsfattande som rör barn. Konventionen skall i första hand nå beslutsfattare vars verksamhet påverkar barns vardag, vuxna som arbetar med barn samt barn och ungdomar själva.

Strategin innehåller bl.a. följande moment:

- Barnkonventionen skall vara ett aktivt instrument och genomsyra allt beslutsfattande inom Regeringskansliet som rör barn.
- Barnperspektivet skall i lämplig omfattning finnas med i utredningsdirektiv.
- Barnkonsekvensanalyser skall göras vid statliga beslut som rör barn.
- Kommuner och landsting bör inrätta system för att kunna följa hur barnets bästa förverkligas i det kommunala arbetet.
- Barns och ungdomars inflytande och delaktighet i samhälls- och trafikplaneringen skall utvecklas.
- Barnombudsmannens verksamhet och organisation skall ses över i syfte att stärka dess roll vid genomförandet av barnkonventionen i Sverige.
- Barnstatistiken skall utvecklas.

I den nu aktuella skrivelsen anförs att det strategiska barnkonventionsarbetet inom ett flertal områden har varit framgångsrikt, medan det inom andra återstår mycket att göra för att barns och ungas rättigheter och intressen skall beaktas, respekteras och bli tillgodosedda. Utgångspunkten för det fortsatta strategiska arbetet för barnkonventionens genomförande är att vidareutveckla och fördjupa arbetet med att göra barnkonventionen till bas i alla frågor som rör barn och unga. Målet för regeringens barnpolitik är att barn och unga skall respekteras, ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Centrala delar i regeringens förslag till vidareutvecklad strategi för att förverkliga barnkonventionen är att en inventering görs av de strategiska insatser som behövs för att uppnå barnpolitikens mål. Dessutom behövs en utveckling av indikatorer för att mäta måluppfyllelse, liksom metoder för att barn och unga skall komma till tals och bli delaktiga i frågor som rör dem.

Enligt regeringen är den generella välfärdspolitiken basen för att förverkliga barnkonventionens intentioner. Ett av målen för den generella välfärdspolitiken är att garantera alla barn och unga en god start i livet. Regeringen anför att föräldrarna är de som har huvudansvaret för barnets vård och fostran.

Samhällets uppgift är att stödja och komplettera föräldrarna så att goda och trygga uppväxtvillkor kan garanteras alla barn.

Målet för regeringens ekonomiska familjepolitik är att skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn skall minska inom ramen för den generella välfärden. Den generella välfärdspolitiken rymmer även stöd till de mest utsatta grupperna – familjer med svag ekonomi och barn med särskilda behov. En prioriterad fråga är, enligt regeringen, att minska andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer. Nyligen har en interdepartemental arbetsgrupp tillsatts för att beskriva och analysera situationen för barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer.

En grundläggande uppgift är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för alla barn. I det ingår en strävan att göra det möjligt för båda föräldrarna att kunna vara delaktiga i och ta ansvar för barnets uppväxt. I skrivelsen anförs att en väl utbyggd barnomsorg i kombination med föräldraförsäkringen skapar en valfrihet för föräldrarna. Enligt regeringen har maxtaxereformen bidragit till att begränsa marginaleffekterna för barnfamiljerna, vilket har förbättrat incitamenten för arbete och ökat möjligheten för fler barn att få ta del av den pedagogiska verksamheten.

Regeringen har för perioden 1999–2003 avsatt sammanlagt 52,5 miljoner kronor till insatser för att förverkliga barnkonventionen i Sverige. För innevarande år har 7,5 miljoner kronor avsatts. Därutöver har de särskilda medel om 5 miljoner kronor som Barnombudsmannen årligen har disponerat för genomförande av centrala metodutvecklings- och kunskapsdelar i strategin fr.o.m. budgetåret 2003 förts över till Barnombudsmannens förvaltningsanslag.

I sammanhanget kan nämnas att det för närvarande pågår ett utvecklingsarbete när det gäller statsbudgetens utformning i syfte att ge riksdagen ett bättre beslutsunderlag, och regeringen avser att våren 2004 lämna en skrivelse med en genomgång av statsbudgeten för år 2004 ur ett barnperspektiv.

Motioner

I fyra motioner framförs kritik mot skrivelsens allmänna utgångspunkter och innehåll.

I *motion 2003/04:So11 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om barns utsatta situation (*yrkande 1*). Motionärerna tar upp vad man kallar brister i välfärdsstaten sett ur ett barnperspektiv. Som exempel nämns situationen för ensamma flyktingbarn och nedrustningen av hälso- och sjukvården för barn och ungdomar som bl.a. drabbas av depressioner. I motionen begärs även ett tillkännagivande om vikten av att konsekvent tillämpa ett barnperspektiv (*yrkande 2*). Enligt motionärerna präglas regeringens skrivelse av ett myndighetsperspektiv. Fokus ligger på relationen mellan de offentliga myndigheterna och barnen. Inget sägs om de indirekta effekter som regeringens politik har för barn och unga. Vidare begärs i motionen ett tillkännagivande om föräldrarnas roll och ansvar (*yrkande 3*). Motionärerna anser att regeringen i sin skrivelse har uppvärderat myndig-

heter och organisationer på bekostnad av det civila samhället – inte minst föräldrarna. Det är enligt motionärerna skrämmande att familjen nämns som en institution bland alla andra när regeringen räknar upp de organ som bär ansvar för att barnkonventionen förverkligas. Motionärerna ifrågasätter även regeringens skrivning om att en väl utbyggd barnomsorg i kombination med föräldraförsäkringen skapar en valfrihet för föräldrarna.

I *motion 2003/04:So10 av Marita Aronson m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om inriktningen på det fortsatta arbetet med uppföljning av barnkonventionen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att det skulle vara till fördel om kommande redovisningar från regeringen visade mer på problemen och vad som verkligen görs – eller inte görs – åt dem, och mindre hade karaktär av översiktliga målbeskrivningar som döljer problemens allvar.

I *motion 2003/04:So13 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om en strategi som i barnkonventionens anda lyfter fram familjens betydelse för barnen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att detta saknas i strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. De vill se en annan inriktning av familjepolitiken, där föräldrar ges möjlighet att avsätta mer tid för barnen och som skapar rättvisa och valfrihet mellan olika barnomsorgsformer. Politiken i stort måste, menar motionärerna, inriktas på att familjen inte ska berövas sina naturliga uppgifter. Familjer skall ges förutsättningar och vid behov socialt och ekonomiskt stöd för att självständigt och tryggt kunna utföra sina uppgifter. Ensamstående föräldrars situation kräver särskild uppmärksamhet. Vidare begärs ett tillkännagivande om behovet av en strategi särskilt för barn i utsatta situationer (*yrkande 2*). I barnkonventionen finns ett antal artiklar som är särskilt ägnade åt att stärka skyddet för utsatta barn. Enligt motionärerna kan införandet av barnkonventionen i Sverige inte sägas ha fått några positiva följder för de utsatta barnen. Strategin för att förbättra skyddet för utsatta barn måste därför i fortsättningen ges större utrymme i arbetet med att förverkliga barnkonventionen.

I *motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs att regeringen undersöker huruvida maxtaxan bidragit till att minska fattiga barns utsatthet samt främjat möjligheterna för föräldrar och barn att tillbringa mer tid tillsammans (*yrkande 5*). Motionärerna frågar sig på vilket vis barnen främjas av att föräldrarna genom maxtaxereformen uppmuntras att arbeta mer. Motionärerna anför att den interdepartementala studie som för närvarande pågår angående maxtaxans följder bör vidgas och specifikt undersöka huruvida maxtaxan bidragit till att minska fattiga barns utsatthet samt främjat möjligheterna för föräldrar och barn att tillbringa mer tid tillsammans.

I två motioner begärs tillkännagivanden om införlivandet av barnkonventionen i svensk lagstiftning och i två begärs att barnkonventionen skrivs in i svensk lag.

I *motion 2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om införlivandet av barnkonventionen i svensk lagstiftning (*yrkande*

2). Införlivandet måste, enligt motionärerna, ytterligare harmoniseras, fördjupas och förstärkas.

Ett identiskt yrkande återfinns i *motion 2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c) (yrkande 2)*.

I *motion 2003/04:Sf357 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att barnkonventionen skall skrivas in i svensk lag (*yrkande 29*).

I *motion 2003/04:So337 av Gustav Fridolin m.fl. (mp)* begärs ett liknande tillkännagivande (*yrkande 1*). Enligt motionärerna begås varje vecka brott mot FN:s barnkonvention i Sverige – allra tydligast i behandlingen av flyktingbarn. Först när konventionens olika paragrafer får status av svensk lag menar motionärerna att myndigheternas brott mot desamma kan beivras. Om det inte görs och brotten mot konventionen fortsätter bör Sverige lämna barnkonventionen. Ett tillkännagivande begärs om detta (*yrkande 2*).

Tidigare behandling och pågående arbete, m.m.

Regeringen har i två skrivelser till riksdagen, i september 2000 och i mars 2002, lämnat beskrivningar av det dittillsvarande barnkonventionsarbetet med utgångspunkt i 1998 års strategi (skr. 1999/2000:137 respektive skr. 2001/02:166). I den förstnämnda skrivelsen ges också en omfattande beskrivning av barns och ungas situation i Sverige. Skrivelserna har behandlats av socialutskottet i de av riksdagen godkända betänkandena *2000/01:SoU7 Barn – här och nu* respektive *2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter*. I det senare anförde utskottet bl.a. följande beträffande de allmänna utgångspunkterna för barnpolitiken:

Barns och ungdomars verklighet förändras hela tiden i takt med de förändringar som sker i omvärlden. För att ge barn så goda och trygga uppväxtförhållanden som möjligt bör samhällets barnpolitik i så stor utsträckning som möjligt anpassas till dessa nya förhållanden. Utskottet vidhåller att det givetvis är en viktig uppgift för den fortsatta politiken att förbättra för alla barn. Utskottet delar uppfattningen i motion So51 att satsningar inom hela det barnpolitiska området är en god investering även för framtiden. Utskottet instämmer dock med regeringen att tyngdpunkten i barnpolitiken även fortsättningsvis bör ligga i förbättringar för barnfamiljerna, ökade resurser till skola, vård och omsorg, uppmärksamhet och stöd för utsatta barn samt ökade möjligheter för barns och ungdomars inflytande. /.../

Många barnfamiljer har svårt att få vardagen att gå ihop ekonomiskt. Ensamföräldrarnas ekonomiska situation och dess konsekvenser för barnen är en fråga som enligt skrivelsen blivit alltmer angelägen för regeringen att belysa. /.../ Utskottet kan vidare konstatera att ett antal förändringar har gjorts sedan 1999 för att förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation, bl.a. höjningarna av barnbidraget och flerbarnstillägget samt införandet av maxtaxan inom barnomsorgen (s. 14; res. m, kd, c).

I betänkandet behandlades vidare motionsyrkanden dels om att ytterligare harmonisera, fördjupa och förstärka barnkonventionen i svensk lagstiftning, dels om att inkorporera barnkonventionen i den svenska lagstiftningen. Ut-

skottet avstyrkte det förstnämnda yrkandet mot bakgrund av att det väl rymdes inom den ram som barnkonventionen och den antagna strategin för konventionens förverkligande ställer upp. Motionsyrkandet om att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning avstyrktes med motiveringen att tolkningen av barnkonventionen bör göras av riksdagen och inte av svenska domstolar och myndigheter (s. 20 f.; res. c och mp).

Frågan om valfrihet inom barnomsorgen behandlades senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:UbU6 Valfrihet i skolan* (s. 10 f.). I betänkandet konstaterar utbildningsutskottet att frågan om valfrihet och mångfald inom barnomsorgen är aktualiserad hos regeringen genom ett tillkännagivande från riksdagen. Ställningstagandet i en reservation om mångfald inom barnomsorgen (m, fp, kd, c, mp) i *betänkande 2002/03:UbU9 Förskolan* hade följande lydelse:

Vi anser att det är viktigt med mångfald och valfrihet inom barnomsorgen. Det som passar den ena familjen passar inte den andra. Därför skall föräldrar ha rätt att fritt välja barnomsorg. Barnomsorgen måste vara väl utbyggd, med olika alternativ. Vi är positiva till olika sorters barnomsorg med olika inriktning, i såväl kommunal som privat eller kooperativ regi. Valfrihet innebär också en möjlighet för dem som vill i större utsträckning vara hemma med sina barn. Kommunerna måste kunna erbjuda likvärdiga villkor för alla godkända barnomsorgs- och förskoleverksamheter. Med en mångfald av barnomsorgsformer kan olika verksamheter stimulera varandra och bidra till en utveckling av hela barnomsorgen.

Efter återförvisning från kammaren (lika röstetal vid omröstning) och ny utskottsbehandling i *betänkande 2002/03:UbU19 Förskolan (förnyad behandling)* biföll riksdagen reservationen i maj 2003.

Beredning av ärendet pågår för närvarande inom *Utbildningsdepartementet*. I avvaktan på detta arbete avslog utbildningsutskottet i betänkandet 2003/04:UbU6 nya motionsyrkanden om valfrihet inom barnomsorgen.

Skolverket har regeringens uppdrag att under en femårsperiod administrera och årligen följa upp bl.a. maxtaxereformen, vilken trädde i kraft den 1 januari 2002. En första delrapport lämnades i februari 2003 och en andra i april 2004. Slutrapporten skall avlämnas senast den 1 mars 2007.

Utskottets ställningstagande

Målsättningen med den nationella strategin för att förverkliga FN:s barnkonvention i Sverige är att konventionen och dess intentioner skall finnas med i allt offentligt beslutsfattande som rör barn. Utskottet vidhåller att det är utomordentligt angeläget att barnkonventionen tillämpas och får genomslag på alla nivåer i samhället och ser därför positivt på att regeringen nu vidareutvecklar strategin för konventionens genomförande.

Målet för regeringens barnpolitik är att barn och unga skall respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Barnpolitiken har således barnkonventionen som utgångspunkt. Utskottet delar regeringens uppfattning att den generella välfärdspolitiken är basen för

att kunna förverkliga barnkonventionens intentioner. En grundläggande målsättning med den generella välfärdspolitiken är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för alla barn. Välfärdspolitiken rymmer därför självklart stöd även till de mest utsatta grupperna – t.ex. familjer med svag ekonomi och barn med särskilda behov. Det är en prioriterad uppgift att minska andelen barn som lever i utsatta situationer. Utskottet kan konstatera att en rad åtgärder har vidtagits för att på olika sätt stärka skyddet för dessa barn, såväl genom lagändringar som andra mer långsiktiga insatser. Utskottet återkommer nedan till frågor om bl.a. barns hälsa och om utsatta barn. Med det anförda avstyrks motionerna 2003/04:So11 (m) yrkandena 1 och 2 och 2003/04:So13 (kd) yrkande 2.

I motion 2003/04:So10 (fp) yrkande 1 efterfrågas en redovisning från regeringen av dels vilka problem som finns, dels vilka åtgärder som vidtas för bl.a. barn i utsatta situationer. Såsom framgår ovan avser regeringen att inom kort lämna en skrivelse till riksdagen vari redogörs för regeringens mål, insatser och resultat inom de olika politikområdena i statsbudgeten för år 2004 såvitt gäller barn och unga. Utskottet välkomnar denna nya form av redogörelser på det barnpolitiska området och finner att motionen därmed i huvudsak får anses tillgodosedd.

Av artikel 18 i FN:s barnkonvention följer att det är föräldrarna som har huvudansvaret för ett barns uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet. För att garantera och främja barnens rättigheter skall konventionsstaterna ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. I skrivelsen anför regeringen att samhällets uppgift är att stödja och komplettera föräldrarna så att goda och trygga uppväxtvillkor kan garanteras alla barn. Utskottet instämmer i detta. Utskottet konstaterar vidare att frågan om valfrihet och mångfald inom barnomsorgen är under beredning inom Regeringskansliet efter ett tillkännagivande från riksdagen förra våren. I den reservation som vann bifall i riksdagen uttalas att valfrihet också innebär att kunna välja att i större utsträckning vara hemma med sina barn. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:So11 (m) yrkande 3 och 2003/04:So13 (kd) yrkande 1.

När det gäller maxtaxereformens effekter, konstaterar utskottet att Skolverket har regeringens uppdrag att under en femårsperiod följa upp reformen. Med hänvisning till detta arbete avstyrks motion 2003/04:So12 (c) yrkande 5.

Såväl konstitutionsutskottet som socialutskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat motionsyrkanden om att inkorporera barnkonventionen i svensk lagstiftning, dvs. att det i författning föreskrivs att konventionens bestämmelser direkt gäller i Sverige. Konstitutionsutskottet uttalade i yttrande 1998/99:KU2y att barnkonventionen i stället bör införlivas i svensk rätt genom transformering, dvs. genom att konventionen eller delar av den omarbetas till svensk författningstext. En inkorporering skulle innebära att tolkningsansvaret läggs på svenska domstolar och myndigheter. Konstitutionsutskottet ansåg att tolkningen av barnkonventionen bör göras av riksdagen för att rät-

tigheterna i konventionen skall slå igenom på ett sätt som ger barnen det bästa skyddet. Socialutskottet delar fortfarande denna bedömning. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2003/04:So337 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Sf357 (mp) yrkande 29.

Motionerna 2002/03:So250 (c) yrkande 2 och 2003/04:So500 (c) yrkande 2 får enligt utskottet anses tillgodosedda genom den antagna strategin för barnkonventionens förverkligande. Även dessa yrkanden avstyrks därmed.

En vidareutveckling av strategiarbetet för att förverkliga barnkonventionen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om en gemensam värdegrund för alla myndigheter. Utskottet delar i stort uppfattningen i motionen, men anser det inte nödvändigt att i lag fastställa en sådan gemensam värdegrund. Vidare bör riksdagen avslå tio motioner om barnkonventionsarbetet på lokal nivå, bl.a. mot bakgrund av det arbete som pågår för att genomföra barnkonventionen i kommuner och landsting. Två motioner om kunskap om barnkonventionen i högskoleutbildningar och en motion om barns delaktighet och inflytande bör också avslås. Enligt utskottet får de anses i huvudsak tillgodosedda.

Jämför reservationerna 8 (m, fp, kd, c), 9 (v, mp), 10 (kd), 11 (fp) och 12 (kd).

Skrivelsen

Regeringen framhåller i skrivelsen att Barnombudsmannens fortsatta insatser när det gäller att driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av konventionen spelar en nyckelroll i det framtida arbetet med att genomföra barnkonventionen. Barnombudsmannen bedöms numera ha goda förutsättningar att verka för att barns och ungas rättigheter och intressen respekteras och tillgodoses, samt att fortsätta driva utvecklingsarbetet framåt i framför allt myndigheter, kommuner och landsting.

Myndigheter

När det gäller barnkonventionsarbetet inom myndigheterna visar Barnombudsmannens enkäter från 1998 och 2001 att ingen myndighet ännu har systematiserat sitt arbete med barnkonsekvensanalyser inför beslut som rör barn. Boverket, Rikspolisstyrelsen, Migrationsverket och Riksförsäkringsverket utgör exempel på myndigheter som arbetar offensivt med att integrera ett barnperspektiv i sina verksamheter, men enligt regeringen är det långt kvar tills barnkonsekvensanalyser tillämpas systematiskt i verksamheterna och

behovet av utvecklingsarbete är uppenbart. Sedan den 1 juli 2002 har Barnombudsmannen enligt lag i uppdrag att driva på myndigheterna i deras barnkonventionsarbete och att erbjuda dem stödinsatser m.m. Barnombudsmannens centrala roll för genomförandet innebär dock inte något minskat ansvar för andra myndigheter när det gäller att genomföra och beakta barnkonventionen inom sina verksamhetsområden.

Regeringen ser det som angeläget att staten föregår med gott exempel när det gäller att integrera ett barnperspektiv i det offentliga beslutsfattandet. I syfte att utveckla och driva på barnkonventionsarbetet på nationell nivå har det därför i regleringsbrev för år 2003 till ett femtiotal myndigheter inom såväl rätts- och exekutionsväsendet, totalförsvaret, som trafik- och samhällsplaneringen samt inom den sociala omsorgen och hälso- och sjukvården genom uttalade mål och/eller återrapporteringskrav eller uppdrag ställts krav på att beakta och utveckla ett barnperspektiv i verksamheterna. Återrapportering kommer huvudsakligen att ske i årsredovisningarna som inkommer i februari 2004. Mot bakgrund av dessa redovisningar avser regeringen att under våren 2004 göra uppföljningar av hur arbetet med att integrera ett barnperspektiv fortskrider inom olika myndighetssektorer och utifrån dessa överväga vilka åtgärder som kan behövas för att förbättra såväl mål- och resultatstyrningen som stödet till myndigheterna. Regeringen avser i sammanhanget att påbörja en dialog med företrädare för olika myndigheter kring vad ett barnperspektiv innebär för respektive myndighets verksamhet.

Regeringen ser det även som angeläget att länsstyrelsernas arbete med att integrera ett barnperspektiv i hela verksamheten, där så är relevant, utvecklas. Regeringen har därför i regleringsbrevet för år 2004 uppdragit åt länsstyrelserna att genomföra en kartläggning av i vilken omfattning deras verksamhet rör barn och redovisa de åtgärder som behövs för att utveckla och förbättra barnperspektivet i verksamheten. I syfte att påbörja arbetet med att utveckla och stärka länsstyrelsernas roll i genomförandet av barnkonventionen avser regeringen vidare att under våren 2004 inbjuda företrädare för länsstyrelserna till en dialog.

Kommunal nivå

Mot bakgrund av att många av de viktigaste verksamheterna som rör barn och unga huvudsakligen är ett kommunalt och landstingskommunalt ansvar är det i första hand på lokal nivå förändringarna måste ske om man vill ha in ett tydligare barnperspektiv i den offentliga beslutsprocessen och i de verksamheter som kommer i kontakt med barn och unga. Barnombudsmannen har genomfört fyra enkäter riktade till kommunerna under åren 1995–2001 och två enkäter har skickats till landstingen åren 1998 och 2001. Utifrån svaren i enkätundersökningarna kan man bl.a. dra slutsatsen att landstingen behöver utveckla mål och metoder som tydliggör barnperspektivet i beslutsprocesser och att kommunerna behöver utveckla metoder för uppföljning och utvärdering. Former för inflytande och delaktighet som ger samtliga åldersgrupper möjlighet att komma till tals behöver utvecklas i såväl kommuner som lands-

ting. En utökad samverkan är också nödvändig för att förverkliga barnkonventionen.

Majoriteten bland kommunerna och landstingen efterlyser också fortsatt stöd för att påbörja eller utveckla barnkonventionsarbetet, främst genom information om framgångsrika metoder för att förverkliga barnkonventionen i verksamheterna, konkreta tips kring utbildningsinsatser samt erfarenhets- och idéutbyte mellan andra kommuner och landsting.

Barnombudsmannen fick i februari 2002 i uppdrag av regeringen att utarbeta modeller för barnombud/lokala företrädare för barn och unga. Uppdraget redovisades till regeringen i augusti 2003 (dnr S2003/6901/ST). Barnombudsmannen presenterar i rapporten ett antal riktlinjer och modeller för ett framgångsrikt arbete som lokal företrädare för barn och unga. Barnombudsmannen riktar också ett antal förslag till regeringen med innebörden att de lokala huvudmännen skall uppmanas att inrätta lokala barn- och ungdomsombud, mål och tidplaner för detta arbete samt ett antal författningsförslag som enligt ombudsmannen behövs för att underlätta det lokala ombudets arbete.

Regeringen instämmer i Barnombudsmannens konstaterande att inrättandet av en lokal företrädare kanske inte är den enda lösningen för varje kommun och landsting. Utgångspunkten måste vara vad den egna organisationen och vad barn och unga i den egna kommunen och landstinget behöver. Lokala företrädare som arbetar direkt med barn och unga kan vara lösningen för en kommun, medan en annan kommun eller ett landsting kan ha ett större behov av en s.k. strategisk motorfunktion som driver på utvecklingen av ett tydligt barnperspektiv inom den egna förvaltningen och verksamheten, men som kanske inte har direktkontakt med barn och unga. Mot bakgrund av att utvecklingen måste ske utifrån lokala önskemål och behov är regeringen i nuläget inte beredd att uppmana de kommunala och landstingskommunala huvudmännen att inrätta lokala företrädare för barn och unga. Däremot poängteras vikten av att erbjuda kommunerna stödinsatser i form av välfungerande modeller och arbetssätt. Regeringen avser därför att uppdra åt Barnombudsmannen att anordna ett antal regionala konferenser för att uppmuntra till och sprida framgångsrika arbetssätt i det lokala barnkonventionsarbetet.

Regeringen avser även att noga följa vilka effekter Barnombudsmannens förtydligade mandat och befogenheter har för utvecklingen av barnkonventionsarbetet i kommuner och landsting.

Högskoleutbildningar

Högskoleverket har haft i uppdrag att stimulera lärosätena att inordna barnkonventionen i utbildningar för yrkesgrupper som kommer att arbeta med barn. Uppdraget redovisades i juni 2003. I redovisningen anför Högskoleverket bl.a. att det behövs ytterligare åtgärder som signalerar regeringens vilja med barnkonventionen i högskolan och att regeringen bör överväga att genomföra en revidering av examensmålen för att ge FN:s barnkonvention en starkare ställning inom den högre utbildningen.

Regeringen avser att följa upp lärosätenas arbete med barnkonventionen. I universitetens och högskolornas regleringsbrev för 2004 ställs därför krav på återrapportering av lärosätenas insatser för att införliva kunskap om barnkonventionen i olika utbildningar som bedöms som betydelsefulla. Vidare avser regeringen att under 2004 genomföra regionala konferenser i syfte att inspirera och lyfta fram goda exempel på det arbete som görs på detta område.

Inflytande och delaktighet

Boverket har tillsammans med Vägverket, Barnombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och Svenska Kommunförbundet haft ett uppdrag att utveckla formerna för barns och ungas delaktighet och inflytande i samhälls- och trafikplaneringen. Uppdraget redovisades våren 2000 i skriften *Unga är också medborgare*. I rapporten lämnades ett antal förslag, bl.a. om en ändring i plan- och bygglagen, om kommunförsök i tio kommuner, om uppdrag till Boverket att utforma en rådgivande skrift vad gäller inflytande för barn och unga samt om barnperspektiv i utbildningar för planerare och lärare/förskollärare.

Regeringen avser att bjuda in Boverket, Svenska Kommunförbundet, Barnombudsmannen och Ungdomsstyrelsen till en diskussion om förutsättningarna att starta kommunförsök enligt förslaget. I samband därmed kommer också frågan om en rådgivande skrift riktad till kommunernas planerare m.m. att diskuteras.

I skrivelsen redogörs bl.a. för de ungdomsråd och andra former av inflytande-forum för unga som inrättats i vissa kommuner i syfte att skapa möjligheter till kontinuerlig dialog mellan ungdomarna och kommunpolitikerna. Regeringen har för avsikt att bjuda in Barnombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och Svenska Kommunförbundet till en diskussion om hur barns och ungas möjligheter till inflytande och delaktighet i kommunernas verksamheter och beslutsfattande kan vidareutvecklas. Regeringen avser även att vidareutveckla formerna för kontakterna och dialogen med barnministerns referensgrupp. Syftet med gruppen är att den skall utgöra ett forum för ministern och för tjänstemännen att ta upp och diskutera utvalda och specifika frågor som berör barn och unga.

I skrivelsen anförs vidare att den lagstiftning som reglerar olika beslut och processer som rör barn och unga måste kompletteras med kunskap och metodutveckling för dem som har att tillämpa lagarna. Som exempel på detta nämns Domstolsverkets uppdrag att i fortbildningen av domare se till att det finns ett barnperspektiv samt Socialstyrelsens metodutvecklingsarbete, Barnets Behov i Centrum (BBIC), för att underlätta för socialsekreterare att på ett mer metodiskt sätt involvera barn i utrednings- och uppföljningsarbetet inom socialtjänsten. Inom kort kommer Socialstyrelsen också att ge ut en bok med titeln *Att samtala med barn*, som i första hand riktar sig till socialtjänstens personal. Boken skall bidra till att underlätta samtal med barn i samband med socialtjänstens utredande, behandlande och uppföljande arbete.

Även Migrationsverket har, tillsammans med Barnombudsmannen, bedrivit en utbildning i att samtala med barn i asylprocessen. Detta arbete skall

fortsätta och utvidgas med målsättningen att det före den 1 juli 2005, vid samtliga enheter där Migrationsverket utreder asylärenden som omfattar barn, skall finnas handläggare med särskild kompetens att utreda barn.

Regeringen avser att noga följa utvecklingen på detta område, då man menar att det uppenbarligen finns ett behov av kunskap och metodutveckling, vilket behöver stödjas.

Motioner

En motion rör strategiarbetet på myndighetsnivå.

I *motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om en gemensam värdegrund för alla myndigheter (*yrkande 6*). För det offentliga skolväsendet finns i dag en värdegrund inskriven i skollagen som bl.a. innebär att barnens utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar skall främjas. Motsvarande formuleringar saknas i t.ex. socialtjänstlagen och polislagen. Motionärerna anför att eftersom fler offentliga institutioner har kontakt med ungdomar är det viktigt att alla ger tydliga besked om vilka normer som gäller för umgänget i samhället. Det bör ske genom en kortfattad gemensam värdegrund för samtliga myndigheter. Denna bör handla om respekten för andra människors liv, deras egendom och deras integritet. En sådan värdegrund skulle vara ett bra komplement till arbetet med att integrera barnkonventionen och samtidigt markera att barn och ungdomar själva måste bibringas en känsla av ansvar för sitt sätt att agera och behandla andra.

Åtta motioner rör strategiarbetet på den kommunala nivån.

I *motion 2003/04:So13 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en mer konkret strategi för att möjliggöra kommunsektorns genomförande av barnkonventionen (*yrkande 3*). Förslaget gällande anordnande av regionala konferenser i Barnombudsmannens regi är lovvärt, men är enligt motionärerna inte tillräckligt.

I *motion 2003/04:Ju451 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)* begärs att regeringen lägger fram ett förslag till strategi för att få kommuner och landsting att beakta barnkonventionen i all verksamhet som berör barn (*yrkande 1*).

Ett liknande yrkande återfinns i *motion 2002/03:Ju361 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)* (*yrkande 1*).

I *motion 2003/04:So417 av Ulla Hoffmann m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om att FN:s barnkonvention skall tillämpas i alla beslut inom socialtjänsten där barn finns med (*yrkande 2*). Enligt motionärerna finns det brister i nästan 80 % av socialförvaltningens beslut om socialbidrag, vilket bl.a. kan resultera i att barnfamiljer felaktigt blir utan eller får för lågt socialbidrag. Landets kommuner har, anför motionärerna, ett stort ansvar att omedelbart se till att socialtjänsten följer FN:s barnkonvention och undantagslöst tillämpar principen om barnets bästa.

I *motion 2002/03:So399 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om att Barnombudsmannen årligen aktivt bör följa upp genomslaget av FN:s barnkonvention i beslut inom socialtjänsten (*yrkande 3*).

I *motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att åtgärder för att säkerställa att barnkonventionen implementeras i den kommunala sektorn bör utformas med respekt för det kommunala självstyret (*yrkande 11*). Motionärerna anser att staten bör stödja kommunerna t.ex. genom att skapa strukturer för informationsspridning och kunskapsutveckling. Exakt hur kommunerna bygger upp mekanismer för att säkerställa implementeringen av konventionen bör dock, enligt motionärerna, inte regleras i detalj.

I *motion 2003/04:So535 av Kerstin Engle och Anita Jönsson (s)* begärs tillkännagivanden om att kravet på kommunernas redovisning för hur man lever upp till barnkonventionen bör uppmärksammas (*yrkande 1*) samt om att låta se över hur barnperspektivet kan förstärkas vid allt beslutsfattande i kommuner, landsting och riksdag samt hos myndigheter (*yrkande 2*).

I *motion 2003/04:So603 av Rezene Tesfazion och Tone Tingsgård (s)* begärs ett tillkännagivande om att alla kommuner och landsting skall få hjälp att utarbeta riktlinjer för hur FN:s barnkonvention skall omsättas i praktiken och hur den skall tillämpas.

Två motioner rör regionala/kommunala barnombud.

I *motion 2003/04:So368 av Solveig Hellquist (fp)* begärs ett tillkännagivande om att inrätta tjänster som barnombud i regionerna och/eller kommunerna. Dessa bör ha likartade uppgifter som den nationella Barnombudsmannen. De skall företräda alla barn och ungdomar och får, enligt motionären, gärna lyfta fram goda exempel och utvecklingsfrämjande aktiviteter.

I *motion 2003/04:So435 av Åsa Lindestam och Per-Olof Svensson (s)* begärs ett tillkännagivande om att undersöka möjligheterna att inrätta regionala barnombudsmän. Dessa skulle ytterligare hjälpa barn att bli hörda och sedda och få sina rättigheter bevakade. De skulle också kunna bli ett stöd för kommuner och landsting i deras arbete för barns och ungas bästa.

Två motioner rör högskoleutbildningar.

I *motion 2003/04:So613 av Monica Green m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om vikten av att FN:s barnkonvention implementeras i hela samhället. För att Sverige skall leva upp till intentionerna i FN:s barnkonvention behövs, enligt motionärerna, kunskap om barnkonventionen som en obligatorisk del i utbildningar för alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med barn. Även barn måste få kunskap om sina rättigheter, och därför bör undervisning i barnkonventionen skrivas in i läroplanerna.

I *motion 2002/03:So388 av Monica Green m.fl. (s)* begärs ett identiskt tillkännagivande.

En motion rör barns inflytande och delaktighet.

I *motion 2002/03:Sf380 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om ett barnperspektiv, dvs. att alltid sätta barnen först (*yrkande 2*). Det inne-

bär bl.a. att lyssna på barnet med respekt och att våga använda dess idéer när samhället utformas.

Gällande ordning och tidigare behandling m.m.

Enligt 2 § *lagen (1993:335) om Barnombudsman* skall Barnombudsmannen driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av barnkonventionen. Av 5 § samma lag följer att förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting på Barnombudsmannens uppmaning skall lämna uppgifter till ombudsmannen om vilka åtgärder som vidtagits för att i den egna verksamheten genomföra barns och ungas rättigheter enligt barnkonventionen. De är också skyldiga att på ombudsmannens uppmaning komma till överläggningar med denne.

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SoU17 En förstärkt barnombudsman* ansåg utskottet bl.a. att Barnombudsmannen skall vara pådrivande gentemot myndigheter, kommuner och landsting när det gäller genomförandet av barnkonventionen i alla delar av samhället. Utskottet ställde sig därför bakom regeringens förslag att lagfästa den pådrivande roll som Barnombudsmannen har haft genom strategiuppdraget (s. 9). Som nämnts ovan trädde lagändringarna i kraft den 1 juli 2002.

I *betänkande 2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barns rättigheter* behandlade utskottet olika motioner om genomförandet av barnkonventionen i Sverige. Utskottet vidhöll sin tidigare redovisade inställning att det är utomordentligt angeläget att barnkonventionen tillämpas och får genomslag på alla nivåer i samhället. Förverkligandet av barnkonventionen är en långsiktig och ständigt pågående process som måste hållas levande. Utskottet kunde konstatera att arbetet hade rönt stor framgång på flera områden. Vidare vidhöll utskottet bl.a. att det finns anledning att anta att barnkonventionen alltmer kommer att genomsyra allt arbete hos myndigheter, kommuner och landsting som direkt eller indirekt rör barn. Några tillkännagivanden med anledning av motionerna kunde enligt utskottets mening därför inte anses erforderliga. Motionerna avstyrktes (s. 20; res. c, fp).

I samma betänkande behandlades även ett motionsyrkande om barnens rätt och möjligheter att komma till tals och myndigheters ansvar för att detta fullföljs. Utskottet konstaterade att barns rätt att få komma till tals är en av de grundläggande principerna i barnkonventionen och att det ingår som en prioriterad fråga i regeringens barnpolitik att öka möjligheterna för barns och ungdomars inflytande. Enligt utskottets mening kunde motionsyrkandet därför anses i huvudsak tillgodosett (s. 47).

Länsstyrelserna har sedan lagändringarna om barnets bästa i socialtjänstlagen trädde i kraft år 1998 haft i uppdrag genom regleringsbrev att följa och redovisa hur barnperspektivet har fått genomslag i socialtjänstens verksamhet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på det fortsatta arbetet med att driva på arbetet med barnkonventionen på myndighetsnivå. Barnombudsmannens insatser härvidlag bör särskilt uppmärksammas. Utskottet delar regeringens uppfattning att staten bör föregå med gott exempel när det gäller att integrera ett barnperspektiv i det offentliga beslutsfattandet och välkomnar därför den uppföljning på området som aviserats i skrivelsen.

I artikel 6 i barnkonventionen fastställs en av de grundläggande principerna i konventionen, nämligen barns rätt till liv och utveckling. Enligt FN-kommittén för barnets rättigheter avses med utveckling både fysisk, psykisk, andlig, moralisk, psykologisk och social utveckling. Barn har rätt att få ta ansvar och att få lära sig att sätta gränser för sitt handlande. Utskottet delar självfallet uppfattningen i motion 2003/04:So12 (c) yrkande 6 vad gäller det angelägna i att främja barns utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedborgare. Utskottet anser det dock inte nödvändigt att i lag fastställa en sådan gemensam värdegrund för samtliga myndigheter som förespråkas i motionen. Motionen bör enligt utskottets mening avslås.

De viktigaste besluten som rör barn och ungdomar fattas på lokal nivå. Möjligheten att förverkliga barnkonventionen i Sverige är därför i hög grad beroende av kommuners och landstings arbete för att leva upp till konventionens krav. Utskottet delar regeringens bedömning att Barnombudsmannen spelar en nyckelroll i arbetet med att driva på genomförandet och bevaka efterlevnaden av konventionen på den lokala nivån, inte minst sedan myndighetens mandat förtydligades 2002. Barnombudsmannen har också tillförts ökade resurser. Som framgår av skrivelsen återstår mycket att göra för att barnperspektivet skall bli en naturlig del av det lokala beslutsfattandet och i de lokala verksamheterna. Utskottet välkomnar därför de regionala konferenser som Barnombudsmannen kommer att anordna i syfte att uppmuntra till och sprida framgångsrika arbetssätt i det lokala barnkonventionsarbetet. Utskottet konstaterar vidare med tillfredsställelse att regeringen har för avsikt att noga följa vilka effekter Barnombudsmannens förtydligade mandat och befogenheter har för utvecklingen av barnkonventionsarbetet i kommuner och landsting. När det särskilt gäller frågan om att tillämpa barnkonventionen i beslut inom socialtjänsten kan tilläggas att länsstyrelserna har i uppdrag att inom ramen för sin sociala tillsynsverksamhet följa och redovisa hur barnperspektivet fått genomslag inom socialtjänsten. Mot bakgrund av vad som anförts får motionerna 2002/03:So399 (v) yrkande 3, 2002/03:Ju361 (kd) yrkande 1, 2003/04:So13 (kd) yrkande 3, 2003/04:So417 (v) yrkande 2, 2003/04:So535 (s) yrkandena 1 och 2, 2003/04:So603 (s) samt 2003/04:Ju451 (kd) yrkande 1 i huvudsak anses tillgodosedda.

I skrivelsen betonas att statens roll bör vara att stödja kommunerna i deras arbete och inte att i detalj reglera implementeringen. Utskottet delar denna uppfattning. Motion 2003/04:So12 (c) yrkande 11 får enligt utskottets mening anses tillgodosedd.

När det gäller frågan om kommunala eller regionala barnombud instämmer utskottet i regeringens och Barnombudsmannens konstaterande att inrättandet av lokala företrädare kan vara en bra lösning i en kommun eller ett landsting, medan andra kommuner och landsting kan ha ett större behov av en annan lösning. Utskottet delar således uppfattningen att det bör vara en fråga för de kommunala och landstingskommunala huvudmännen huruvida lokala företrädare för barn och unga skall inrättas. Statens roll i utvecklingsarbetet bör, som framgår ovan, i stället inriktas på olika stödinsatser för de lokala huvudmännen. Motion 2003/04:So368 (fp) och 2003/04:So435 (s) avstyrks därmed.

Utskottet delar uppfattningen i motionerna 2002/03:So388 (s) och 2003/04:So613 (s) att kunskap om barnkonventionen bör vara en obligatorisk del i utbildningar för alla yrkesgrupper som kommer i kontakt med barn. Utskottet kan konstatera att regeringen i universitetens och högskolornas regleringsbrev för 2004 ställt krav på återrapportering av lärosätenas insatser för att införliva kunskap om barnkonventionen i utbildningar som i sammanhanget bedöms som betydelsefulla. Motionerna får därmed anses i huvudsak tillgodosedda.

Att inta ett barnperspektiv, dvs. att förmå att se saker ur barnets synvinkel, i alla de beslut och andra åtgärder som rör barn är det grundläggande syftet med barnkonventionen. Vidare är en av hörnstenarna i denna konvention barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande. I skrivelsen konstateras att det återstår en del att göra både när det gäller det enskilda barnets rätt att bli hört och respekterat och när det gäller den kollektiva rätten till inflytande. Utskottet delar därför regeringens uppfattning att det är viktigt att följa utvecklingen inom detta område och välkomnar regeringens avsikt att med berörda parter diskutera hur inflytande och delaktighet för barn och unga i kommunernas verksamheter och beslutsfattande kan vidareutvecklas. Utskottet kan även konstatera att Barnombudsmannen i sin årsrapport 2004, *Älskar, älskar inte*, föreslår att regeringen tillsätter en barnpolitisk maktutredning. Enligt utskottets mening får motion 2002/03:Sf380 (kd) yrkande 2 anses i huvudsak tillgodosedd.

Utvecklingsområdet forskning och statistik m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om barnstatistik med hänsyn till de satsningar som görs på området samt till regeringens planer på att utveckla denna statistik. Utskottet bör även avslå två motioner om ett barnrättscentrum. Den ena får enligt utskottet anses tillgodosedd, medan den andra bör avslås i avvaktan på den kommande förstudien om att inrätta ett kunskapscentrum för barnkonventionsrelaterade frågor.

Skrivelsen

Regeringen anför i skrivelsen att man i arbetet med att genomföra FN:s barnkonvention och för att förbättra barns och ungas situation behöver *kunskap*. Det gäller både statistiska kunskaper som underlag för beslut på övergripande nivå och mer kvalitativa kunskaper som underlag för arbete med enskilda barn eller barn i grupp.

Inom många områden finns det, menar regeringen, ett omfattande kunskapsmaterial om barn och unga, men det finns också områden med tydliga kunskapsluckor. Det gäller t.ex. kunskaper om gränsöverskridande barnfrågor, exempelvis hur flickors och pojkars skolprestationer påverkas av sociala problem i hemmet eller hur familjesituationen påverkas av skolrelaterade problem. Ett annat område där ytterligare kunskaper behövs är hur familjerelaterade problem påverkar flickors och pojkars välbefinnande. Det gäller exempelvis våld i hemmet, begränsade ekonomiska resurser i hushållet eller separationer mellan föräldrarna.

Vidare finns ett behov av studier och kunskap som ger en helhetsbild av barns och ungas levnadsförhållanden och välfärd och hur denna utvecklas över tid. När det gäller vuxna personer finns en lång tradition av sådana studier, t.ex. Statistiska centralbyråns (SCB) årliga undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) och levnadsnivåundersökningarna (LNU). Sedan år 2000 har även statistik om barn i åldrarna 10-18 år samlats in (Barn-ULF och Barn-LNU). För år 2004 har regeringen beslutat att anvisa 1,1 miljoner kronor till SCB för genomförande av Barn-ULF. Regeringens avsikt är att SCB:s årliga undersökningar av levnadsförhållanden även fortsättningsvis skall omfatta åldersgruppen 10–18 år. Med varje ny Barn-ULF skapas det förutsättningar för en tidsserie om barns och ungas levnadsförhållanden. Samtidigt ges det möjligheter att slå ihop fler årgångar i syfte att få mer tillförlitliga studier om mindre grupper (t.ex. barn till invandrade föräldrar och barn till ensamstående föräldrar som är i viss ålder) levnadsförhållanden.

Som ett led i att ytterligare utveckla barnstatistiken gav regeringen år 2001 Statistiska centralbyrån i uppdrag att undersöka möjligheterna att bygga upp ett longitudinellt register avseende barn. SCB lämnade i februari 2003 en rapport till regeringen som innehöll ett förslag till innehåll i ett sådant register samt hur det skulle kunna byggas upp. En longitudinell ansats innebär att individer följs över tid, vilket ger information om hur förhållanden utvecklas för en och samma individ samt möjligheter att studera dessa mot bakgrund av tidigare livserfarenheter. Det longitudinella registret skulle vara avsett att användas som underlag för statistik och forskning.

I en till regeringen i juni 2003 avlämnad rapport föreslår SCB en utbyggnad av SCB:s årliga statistik om barn och deras familjer med mått på barns hälsa. Målsättningen med statistiken skulle vara en regelbunden presentation av enkla hälsomått mot social bakgrund avsedda att ge en översiktlig bild av hälsoutvecklingen bland barn. I skrivelsen nämns vidare att det vid Socialstyrelsens epidemiologiska centrum (EpC) pågår ett arbete för att utveckla en modell för att återkommande kunna mäta barns och ungas psykiska hälsa.

Behovet av att samla och sprida kunskap om barnkonventionen och barnets rättigheter har uppmärksammats från flera håll. Regeringen delar uppfattningen att det behövs någon form av institut eller centrumbildning som har en samlad bild av barnkonventionsrelaterade frågor, kunskap om högskoleutbildningar, forskningsprojekt och forskningsresultat, och som även kan förmedla fortbildning och kompetensutveckling till beslutsfattare och anställda inom kommuner, landsting, statliga myndigheter m.fl. Ett sådant centrum skulle också kunna utgöra ett forum för erfarenhetsutbyte mellan t.ex. kommuner. Regeringen avser därför att göra en förstudie av möjligheterna och intresset att inrätta ett kunskapscentrum för barnkonventionsrelaterade frågor.

Regeringen anför att Barnombudsmannens kunskaper och erfarenheter är av stor betydelse i detta sammanhang och att Barnombudsmannens roll vid ett sådant centrum är en fråga som behöver ägnas särskild uppmärksamhet. Vidare bör centrumet ha en koppling till och samverka med de olika juridiska institutionerna och andra institutioner som arbetar med barnkonventionsanknutna frågor, såsom t.ex. Unicefs forskningsinstitut i Florens. Regeringen betonar dock att ett sådant skissat centrum inte skall ha inriktningen på frågeställningar kring barn i utsatta situationer och att det inte heller är fråga om att skapa en ny myndighet.

Motioner

I *motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om statistik om barns och ungdomars hälsotillstånd (*yrkande 3*). För att få en bättre bild av ungdomars psykiska och fysiska hälsotillstånd anser motionärerna att skolhälsovården bör kunna användas som resurs. Skolhälsovårdens verksamhet och insatser bör rapporteras och läggas till grund för statistikserier avseende barns och ungdomars hälsotillstånd. I motionen begärs även ett tillkännagivande om att det i skrivelsen föreslagna nationella kompetenscentret bör få i uppdrag att undersöka och sprida kunskap om framgångsrik familje- och föräldrastödsverksamhet, särskilt med avseende på ensamstående föräldrar (*yrkande 4*). Motionärerna anför att ingen faktor är av större betydelse för barns och ungdomars uppväxt, livskvalitet och framtidsutsikter än föräldrarnas insikt om och förmåga att ta sitt ansvar som föräldrar. Den kommunala familjerådgivningen, föräldragrupper och andra former av föräldrastöd kan spela en viktig roll för att ge föräldrar möjlighet att utbyta erfarenheter, och i förlängningen kan kvaliteten i föräldraskapet öka.

I *motion 2003/04:So457 av Ingela Thalén (s)* begärs ett tillkännagivande om etablering och finansiering av ett nationellt barnrättscenter. Regeringen bör få i uppdrag att lägga fram förslag om hur finansiering och etablering av verksamheten inom centret kan ske. Centret föreslås arbeta med kompetens- och metodutveckling rörande barns rättigheter, barnkonventionen och barns livsvillkor i allmänhet.

Aktuellt

Barnombudsmannen skall enligt 3 § 3 lagen (1993:335) om Barnombudsman samla kunskap och sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor. Sedan 1995 sammanställer Barnombudsmannen statistik i samarbete med Statistiska centralbyrån. Statistiken presenteras i den gemensamma publikationen Upp till 18. Den finns hittills i tre utgåvor – 1995, 1998 och 2001. Nästa utgåva i serien kommer att ges ut under 2004. Statistiken omfattar bl.a. barnomsorg och skola, hälsa och livsstilar, sjukdomar och skador samt barn som får illa.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens åsikt att kunskap om barns situation är av avgörande betydelse i arbetet med att förverkliga FN:s barnkonvention i Sverige och ser därför mycket positivt på regeringens avsikt att utveckla barnstatistiken. Statistik om barns hälsa är ett prioriterat område. Statistiska centralbyrån lämnade i somras förslag till utbyggnad av SCB:s årliga statistik om barn och deras familjer när det gäller barns hälsa. Av rapporten framgår att planer finns på att dataregistrera bl.a. skolhälsovårdens journaler, vilket skulle öppna möjligheter för ny statistik. Motion 2003/04:So12 (c) yrkande 3 får med hänsyn härtill och mot bakgrund av de satsningar som i övrigt görs på statistikområdet anses i huvudsak tillgodosedd.

Utskottet välkomnar den i skrivelsen aviserade förstudien när det gäller möjligheterna och intresset att inrätta ett kunskapscentrum för barnkonventionsrelaterade frågor. Liksom regeringen anser utskottet att man särskilt bör uppmärksamma Barnombudsmannens roll vid ett sådant centrum. Motion 2003/04:So12 (c) yrkande 4 bör avslås i avvaktan på resultatet av förstudien, medan motion 2003/04:So457 (s) får anses tillgodosedd.

Regeringens skrivelse

Utskottet anser inte att skrivelsen bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Övriga motioner om barnfrågor

Barn och deras familjer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om familjerådgivning, föräldrautbildning, stöd i föräldraskapet och familjecentraler. Utskottet anser att resultatet av pågående arbete inom Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut samt kommuner och landsting bör avvaktas. Riksdagen

gen bör vidare avslå motioner om stöd till ensamstående föräldrar samt om forskning kring separationer.

Jämför reservationerna 13 (kd), 14 (m, fp, c), 15 (mp), 16 (kd), 17 (kd) och 18 (kd).

Motioner

Tio motioner berör familjerådgivning, föräldrastöd m.m.

I *motion 2003/04:Sf404 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att stärka familjerådgivningen (*yrkande 8*). Enligt motionärerna finns många goda uppslag i Föräldrastödsutredningens betänkande SOU 1997:161.

Även i *motion 2002/03:L316 av Yvonne Andersson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av att förstärka familjerådgivningen (*yrkande 4*).

I *motion 2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om familjerådgivning och föräldrautbildning (*yrkande 23*). Motionärerna vill ha en väl utbyggd och kostnadsfri familjerådgivning som även bör ha resurser att erbjuda rådgivningssamtal i förebyggande syfte, inte bara i krissituationer. I motionen begärs även ett tillkännagivande om att regeringen bör initiera försöksverksamhet med stödprogram för pappor (*yrkande 27*). Stödprogrammet skulle hjälpa pappor att bibehålla kontakten med sina barn efter en skilsmässa och skulle kunna organiseras via familjecentrum eller socialtjänsten.

I *motion 2002/03:A242 av Annelie Enochson m.fl. (kd)* (*yrkande 30 och yrkande 32*) begärs identiska tillkännagivanden.

I *motion 2002/03:Sf380 av Alf Svensson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om åtgärder för ett utvecklat stöd i föräldraskapet (*yrkande 7*). I denna motion begärs även ett tillkännagivande om familjerådgivning, föräldrautbildning och familjecentraler (*yrkande 9*). Motionärerna framhåller vikten av kompetent och kostnadsfri familjerådgivning och anser att par som skall gifta sig eller flytta ihop bör erbjudas föräldrautbildning. Familjecentralerna organiseras utifrån lokala förutsättningar och behov och utgör, enligt motionärerna, en viktig förebyggande och stödjande verksamhet i kommunen.

Även i *motion 2003/04:So239 av Torsten Lindström (kd)* begärs ett tillkännagivande om att stimulera uppbyggnaden av familjecentraler. Enligt motionären bör staten avsätta medel för att uppmuntra kommuners och landstings samverkan med familjecentraler.

I *motion 2003/04:So499 av Mikael Oscarsson och Dan Kihlström (kd)* begärs ett tillkännagivande om att anta ett handlingsprogram för hur familjen skall stödjas i Sverige (*yrkande 1*). Motionärerna hänvisar till ett program som den brittiska labourregeringen har formulerat och som bl.a. innebär att alla familjer skall ha tillgång till familjerådgivning, att äktenskapen skall stärkas och att allvarliga familjeproblem skall hanteras på ett effektivt sätt.

Ett identiskt yrkande återfinns i *motion 2002/03:So453 av Mikael Oscarsson (kd) (yrkande 1)*.

I *motion 2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om en strategi för att stödja kommunerna med kompetens kring föräldragrupperkonceptet (*yrkande 8*). Föräldragrupper har i flera fall visat sig ha positiva effekter på kunskapsnivån, de sociala nätverken runt föräldraskapet, familjesammanhållningen och inte minst pappornas delaktighet i föräldraskapet.

I *motion 2003/04:Ju349 av Johan Linander m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om barnens rätt till en trygg uppväxt (*yrkande 2*). Motionärerna anför att familjepolitiken skall underlätta föräldrarollen. Samhället måste ha förtroende för familjen samtidigt som det skall finnas ett stöd till dem vid olika skeenden och kriser.

I *motion 2002/03:So514 av Peter Eriksson m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om vikten av föräldra- och pappautbildningar (*yrkande 7*). I syfte att förebygga kriser och separationer bör kommunerna, MVC, BVC eller andra anordna föräldrautbildningar och framför allt pappautbildningar för att bättre förbereda de blivande föräldrarna på barnets ankomst och de förändringar som ett barn innebär.

Två motioner berör andra frågor om stöd till föräldrar.

I *motion 2003/04:Sf400 av Inger Davidson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om nätverksstöd för ensamstående föräldrar (*yrkande 1*). Motionärerna anser att samhället bör kunna erbjuda nätverksstöd genom en stödperson eller stödfamilj. Jourhavande dagmamma/dagpappa eller barnvakt eller någon form av nätverksgrupper i bostadsområdet är förslag på tänkbara lösningar.

Ett identiskt yrkande återfinns i *motion 2002/03:Sf379 av Inger Davidson m.fl. (kd) (yrkande 1)*.

Två motioner rör forskning kring separationer.

I *motion 2003/04:So286 av Tuve Skånberg (kd)* begärs ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer. Utredningen bör sammanställa aktuella forskningsrön om separationernas stora mänskliga och ekonomiska kostnader samt utvärdera metoder och insatser för att minska antalet separationer.

Ett identiskt yrkande återfinns i *motion 2002/03:So249 av Tuve Skånberg (kd)*.

Tidigare behandling och pågående arbete

I *betänkande 2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter* behandlades motionsyrkanden om familjerådgivning och stöd till föräldrar, liksom om forskning kring separationer. Utskottet delade motionärernas uppfattning att familjen och familjens förhållanden är av grundläggande betydelse för barnens välfärd samt att det därför är mycket angeläget att ge barn goda uppväxtvillkor och föräldrar stöd i deras fostrarroll. Utskottet betonade även vikten av att det

inom mödra- och barnhälsovården finns utrymme för ett förebyggande arbete, för kunskapsöverföring och nätverksbygge samt för ett riktat stöd till de föräldrar som behöver extra tid, omtanke och råd. Mot bakgrund av pågående arbete inom bl.a. Statens folkhälsoinstitut avstyrktes samtliga yrkanden (s. 26; res. m, kd).

I *proposition 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* nämner regeringen bl.a. de allt vanligare familjecentralerna som ett gott exempel på samverkan mellan mödra- och barnavårdscentraler, socialtjänst, öppen förskola och andra intressenter. Enligt propositionen har Statens folkhälsoinstitut utvärderat verksamheterna med familjecentraler (Familjecentraler, 14/2000) och funnit att modellen är framgångsrik såväl ur ett brukarperspektiv som ur ett samverkansperspektiv. I det av riksdagen godkända *betänkandet 2002/03:SoU15 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* anförde utskottet att det delar regeringens uppfattning att familjecentralerna är en angelägen verksamhet men att det utgår från att kommuner och landsting fortsätter att utveckla denna form av samverkan även utan något initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkanden om familjecentraler avstyrktes (s 35; res. kd).

Statens folkhälsoinstitut påbörjade våren 2000, på uppdrag av regeringen, en utredning av hur stödet till föräldrar i Sverige kan förbättras. Analysen skall slutredovisas i december 2004. I uppdraget ingår bl.a. att belysa hur olika slags föräldrastöd och föräldrautbildning påverkar barnens situation i familjen. Arbetet har i första hand inriktats på att identifiera praktiskt användbara metoder som i vetenskapligt utformade studier visat sig minska barns och ungdomars psykiska ohälsa.

Sedan familjerådgivningen kommunaliserades år 1995 har offentlig statistik saknats om hur den bedrivs. På regeringens uppdrag inledde *Socialstyrelsen* år 2002 ett arbete med att redovisa uppgifter om kommunernas familjerådgivning. Socialstyrelsen fortsätter nu att bygga upp en organisation kring insamling, bearbetning, publicering och spridning av den nya familjerådgivningsstatistiken. Arbetet utförs i samråd med landets kommuner och familjerådgivningsbyråer.

Genom regleringsbrevet för år 2004 fick *Socialstyrelsen* i uppdrag att redovisa hur kommunernas skyldighet att tillhandahålla familjerådgivning fullföljs sedan familjerådgivningen blev ett kommunalt ansvar den 1 januari 1995 såväl vad gäller samtal som utåtriktad verksamhet. Uppdraget skall redovisas senast den 31 oktober 2004.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att familjen och familjens förhållanden är av grundläggande betydelse för barnens välfärd. Såsom anförts ovan är det föräldrarna som har huvudansvaret för barnets vård och fostran, medan samhällets uppgift är att stödja och komplettera föräldrarna så att goda uppväxtvillkor kan garanteras alla barn.

Enligt 5 kap. 3 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453) skall kommunen sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det. Utskottet vidhåller att det är önskvärt att kommunerna inom rimlig tid kan erbjuda familjerådgivning till dem som så önskar. Utskottet ser därför positivt på Socialstyrelsens och kommunernas fortsatta arbete inom detta område. Resultatet härav bör enligt utskottets mening avvaktas. Med det anförda avstyrks motionerna 2002/03:So453 (kd) yrkande 1, 2002/03:L316 (kd) yrkande 4, 2002/03:Sf380 (kd) yrkande 9 (delvis), 2002/03:A242 (kd) yrkande 30 (delvis), 2003/04:So499 (kd) yrkande 1, 2003/04:Sf404 (kd) yrkande 8 samt 2003/04:A371 (kd) yrkande 23 (delvis).

När det gäller föräldrastödjande arbete vill utskottet åter betona vikten av att det inom mödra- och barnhälsovården finns utrymme för förebyggande arbete, för kunskapsöverföring och nätverksbygge samt för ett riktat stöd till de föräldrar som behöver extra tid, omtanke och råd. Statens folkhälsoinstitut kommer senare i år att slutredovisa sitt uppdrag att samla in, analysera och sprida kunskap om hur föräldrastöd av olika slag kan utformas på bästa sätt. I avvaktan på resultatet av pågående arbete bör det inte göras något tillkännagivande till regeringen. Utskottet avstyrker motionerna 2002/03:So514 (mp) yrkande 7, 2002/03:Sf380 (kd) yrkande 7, 2002/03:A242 (kd) yrkandena 30 (delvis) och 32, 2003/04:So500 (c) yrkande 8, 2003/04:Ju349 (c) yrkande 2 samt 2003/04:A371 (kd) yrkandena 23 (delvis) och 27.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att familjecentralerna är en angelägen verksamhet. Utskottet utgår dock från att kommuner och landsting fortsätter att utveckla denna form av samverkan även utan något initiativ från riksdagens sida. I sammanhanget bör nämnas att det numera finns möjligheter för kommuner och landsting att inrätta gemensamma nämnder, vilket underlättar olika former av samverkan. Motionerna 2002/03:Sf380 (kd) yrkande 9 (delvis) och 2003/04:So239 (kd) bör avslås.

Huruvida nätverksstöd eller liknande verksamheter riktade till ensamstående föräldrar bör organiseras genom samhällets försorg ankommer, enligt utskottet, på de enskilda kommunerna att avgöra. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2002/03:Sf379 (kd) yrkande 1 och 2003/04:Sf400 (kd) yrkande 1. Utskottet anser sig inte heller nu kunna ställa sig bakom kravet att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer. Motionerna 2002/03:So249 (kd) samt 2003/04:So286 (kd) avstyrks.

Barns hälsa

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå diverse motioner om barns och ungdomars hälsa, bl.a. om samarbetet med barnhälsovården, psykisk ohälsa, självmordsprevention, självskadebeteende hos flickor, ungas läkemedelsmissbruk, barns påverkan av stress samt fetalt alkohol-

syndrom. Utskottet hänvisar till pågående arbete samt till sin tidigare redovisade inställning i olika frågor.

Jämför reservationerna 19 (m, fp, kd, c), 20 (m, fp, kd, c), 21 (mp), 22 (fp, kd), 23 (fp, kd) och 24 (m, fp, kd).

Motioner

I motion 2002/03:So436 av Maria Öberg och Birgitta Ahlqvist (s) begärs ett tillkännagivande om samarbetet kring barnhälsovården i Sverige. Motionärerna anför att det är angeläget att olika hinder för samarbete kring barnens hälsa – t.ex. mellan barnavårdscentralerna och skolhälsovården – undanröjs för att säkerställa en god hälsovård för barn.

Ett flertal motioner rör barns psykiska hälsa m.m.

I motion 2003/04:So10 av Marita Aronson m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om elevvårdens och barn- och ungdomspsykiatriens betydelse för utsatta barns situation (*yrkande 2*). Motionärerna ser allvarligt på nedrustningen av elevvården och de långa köerna till barn- och ungdomspsykiatri. I fortsättningen måste dessa frågor ges större vikt i det arbete som sker i anslutning till barnkonventionen.

I motion 2002/03:So507 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om att basverksamheter som barnhälsovård, skola och barnomsorg utanför hemmet skall ha beredskap att tillsammans med föräldrar möta och hantera barns och ungdomars psykiska problem (*yrkande 2*). En snabb och tillförlitlig diagnostik medför, enligt motionärerna, att en psykosomatisk diagnos kan ställas tidigt.

I motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs att regeringen återkommer med förslag om åtgärder för att höja skolpersonalens beredskap att hantera personer med djupa depressioner och självmordsrisk (*yrkande 1*). Enligt rapporter som motionärerna tagit del av är skolpersonalens beredskap mycket låg, samtidigt som det finns tecken på att psykiska problem och vantrivsel ökar bland barn och ungdomar. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om behovet av ökad kunskap om ungdomars psykosociala tillstånd och dess bakomliggande faktorer (*yrkande 2*). I motionen begärs även ett tillkännagivande om barn- och ungdomspsykiatri (*yrkande 7*). Det behövs enligt motionärerna ordnade former för samverkan mellan landstingens BUP och kommunala verksamheter i form av ett gemensamt uppdrag och en gemensam vårdplanering med möjlighet att ha gemensamma nämnder.

I motion 2002/03:So515 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att det förebyggande arbetet för barns och ungdomars psykiska ohälsa prioriteras i berörda myndigheters regleringsbrev (*yrkande 1*) samt om att barns och ungdomars psykiska ohälsa skall ses som ett folkhälsoproblem (*yrkande 3*). Vidare begärs ett tillkännagivande om behovet av fler BUP-mottagningar och andra långsiktiga projekt (*yrkande 2*).

I motion 2003/04:Ub389 av Hillevi Larsson (s) begärs ett tillkännagivande om att behovet av hjälp till självdestruktiva flickor bör uppmärksammas

(yrkande 2). Enligt motionären lägger omgivningen oftast inte märke till att något är fel förrän flickornas psykiska och fysiska hälsa redan är allvarligt skadad.

I motion 2003/04:So561 av Marie Nordén m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om förebyggande barnsäkerhetsarbete. Särskild uppmärksamhet måste ägnas den kraftiga ökningen av tillfogade skador bland flickor. Enligt motionärerna bör en nationell handlingsplan utarbetas.

I motion 2003/04:So311 av Carina Hägg och Birgitta Ahlqvist (s) begärs ett tillkännagivande om unga kvinnors läkemedelskonsumtion. Motionärerna oroas över unga kvinnors ökade användning av antidepressiva läkemedel och anför att det är en angelägen och fortfarande i stora delar outredd fråga.

Två motioner berör barns påverkan av stress.

I motion 2002/03:Ub245 av Birgitta Sellén och Annika Carlsson (c) begärs ett tillkännagivande om att utreda hur stress påverkar våra barn (yrkande 3).

I motion 2003/04:Ub271 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att utreda barns stress och vilka konsekvenser det får för barns psykiska och fysiska hälsa (yrkande 1).

Fetalt alkoholsyndrom m.m. berörs i sju motioner.

I motion 2003/04:So345 av andre vice talman Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador (yrkande 23). Motionärerna framhåller vikten av att barnen diagnostiseras så tidigt som möjligt för att kunna förebygga negativa konsekvenser av barnens funktionshinder.

I motionerna 2003/04:So510 av Marita Aronson (fp) och 2002/03:So442 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) (yrkande 14) begärs likalydande tillkännagivanden.

I motion 2003/04:So509 av Marita Aronson (fp) begärs att regeringen lägger fram förslag till en lag om tvångsvård av gravida missbrukare, då det väntade barnet riskerar att få allvarliga skador under graviditeten.

Ett liknande yrkande återfinns i motion 2002/03:So286 av Marita Aronson (fp).

I motion 2003/04:So285 av Tuve Skånberg (kd) begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS) (yrkande 1). Motionären efterlyser bättre information till kvinnor om alkoholens skador samt bättre vård och behandling av kvinnliga missbrukare. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem (yrkande 3).

Även i motion 2002/03:So247 av Tuve Skånberg (kd) begärs ett tillkännagivande om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS) (yrkande 1).

Tidigare behandling och pågående arbete m.m.

En rad motionsyrkanden om barns psykiska hälsa behandlades i betänkande 2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. Utskottet såg med oro på den ökande

förekomsten av psykisk ohälsa hos barn och ungdomar och noterade att regeringen också såg det som angeläget att förbättra omhändertagandet av barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Bland annat med hänvisning till satsningar som gjorts på området sedan hösten 2000 anfördes att motionsyrkandena åtminstone delvis kunde anses tillgodosedda (s. 36; res. v+fp, kd).

Även frågan om att förebygga fetalt alkoholsyndrom behandlades i betänkandet. Utskottet kunde då konstatera att Statens folkhälsoinstitut och Socialstyrelsen nyligen presenterat ett underlag till fortbildning för personal inom mödrahälsovården när det gäller sambandet mellan alkoholkonsumtion och fosterskador. Vidare konstaterades att Alkoholkommittén som prioriterad uppgift hade att verka för att kvinnor undviker alkohol under graviditeten. Två motioner om fetalt alkoholsyndrom avstyrktes med hänvisning till att de fick anses i huvudsak tillgodosedda (s. 37).

Vidare behandlades motionsyrkanden om ändring av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) i syfte att kunna tvångsomhänderta en gravid kvinna till skydd för fostret. Utskottet delade motionärernas omsorg om fostrets hälsa men vidhöll att det inte fanns skäl att ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas med stöd av lagen. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 37).

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:SoU1 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg* behandlade utskottet ett stort antal motioner om vård av och omsorg om psykiskt sjuka och psykiskt funktionshindrade. Flera motioner rörde barn- och ungdomspsykiatri. Utskottet hänvisade till det mycket omfattande uppdrag som den då nyligen tillsatta nationella psykiatrisamordnaren hade fått. När det särskilt gällde barn- och ungdomspsykiatri konstaterade utskottet att psykiatrisamordnaren enligt sina direktiv snabbt skall redovisa effekterna av de medel som riksdagen har ställt till förfogande för kommuner och landsting i enlighet med den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården. Avsikten i handlingsplanen och anslutande utvecklingsavtal var att dessa resurser bl.a. skulle användas för att stärka stödet till barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Utskottet utgick därmed från att psykiatrisamordnaren kommer att analysera och ge förslag till åtgärder även när det gäller barn- och ungdomspsykiatri. Utskottet ansåg att motionerna i stor utsträckning fick anses tillgodosedda med direktivens utformning (s. 43 f.; res. m, fp, kd, v, c resp. mp).

Riksdagen beslutade i januari 2001 att ge regeringen till känna att Världshälsoorganisationens (WHO) riktlinjer för självmordsprevention i skolor snarast skulle omsättas till svenska förhållanden (bet. 2000/01:SoU7, rskr. 2000/01:135).

Institutet för psykosocial medicin (IPM) har av regeringen fått uppdraget att föra ut WHO:s riktlinjer om självmordsförebyggande arbete i skolan. Stödmaterialet *Att förebygga självmord och självmordsförsök hos skolelever* (NASP 2003) innehåller vägledning om hur man kan identifiera ungdomar som är deprimerade och som riskerar att begå självmord samt ger förslag på

hur skolan kan stötta dessa ungdomar genom att stärka deras självförtroende, tillåta känslouttryck och förebygga mobbning och våld.

Den 23 mars 2004 besvarade *statsrådet Morgan Johansson* interpellation 2003/04:292 om självmord (prot. 2003/04:86). I sitt svar anförde statsrådet bl.a. följande:

Interpellationens andra fråga handlar om WHO:s stödmaterial för självmordsprevention i skolor. Riksdagens beslut från 2001 om att detta material skulle översättas och omsättas till svenska förhållanden har verkställts, och materialet finns tillgängligt på Internet utan kostnad. Information om materialet har spridits till skolpersonal via tidskriften *Skolhälsovårds temanummer* förra året om självmordsprevention i skolor. Informationen sprids även via de regionala nätverken för självmordsprevention.

Det är mycket smärtsamt när en människa hamnar i en situation där man upplever att enda utvägen är att ta sitt liv. När det gäller skolans roll i detta sammanhang vill jag i första hand lyfta fram skolans allmänna hälsoarbete. Hälsofrågor ska, enligt läroplanen, uppmärksammas särskilt i skolan. Det är viktigt att man i hälsoundervisningen utgår från elevernas vardagsliv och egna frågor, även de existentiella frågorna. Det är också viktigt att man i skolans hela verksamhet uppmärksammar sambanden mellan hälsa, lärande och trygghet. På så sätt kan skolan utvecklas som en hälsofrämjande arena. Min förhoppning är att det extra statsbidraget under åren 2001 till 2007 för personalförstärkning i skolor och fritidshem också kommer att bidra till bättre förutsättningar för skolans framtida hälsoarbete.

Jag vill också nämna den satsning som pågår under åren 2001 till 2004 för utveckling av hälso- och sjukvården och där ett starkt stöd till barn och ungdomar med psykisk ohälsa är en av prioriteringarna. Det handlar bland annat om att barn och ungdomar som visar tecken på psykiska problem ska erbjudas tidigt och adekvat stöd. Enligt Socialstyrelsens uppföljning av satsningen har bland annat samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri, socialtjänst och skola utvecklats i flera landsting. Det finns även exempel på specialteam för ungdomar med depressiva tillstånd med risk för självmordshandlingar.

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:UbU9 Kränkande behandling i skolan* behandlade *utbildningsutskottet* ett motionsyrkande om att WHO:s stödmaterial för självmordsprevention skall införas i skolornas anti-mobbningsprogram (s. 27 f.). Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning bl.a. till IPM:s uppdrag. Utskottet förutsatte vidare att pågående arbete på nationell nivå kommer att innebära en ökad fokusering i kommuner och skolor på betydelsen av att uppmärksamma barns och ungas psykiska hälsa och vikten av självmordsprevention. För att eleverna skall kunna få det stöd de behöver är det väsentligt att skolan har tillgång till personal med tillräcklig utbildning och kompetens på området, anfördes det (res. kd+v).

I februari 2004 presenterade *Socialstyrelsen* rapporten *Mellan två stolar? Om samverkan mellan socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri: verksamheternas behov av samverkan och hur de faktiskt gör*. Syftet med denna tillsyn är att granska samarbetet mellan barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten kring barn i åldern 9 till 18 år med komplicerade behov på grund av psykosociala problem och psykiska sjukdomar för att utröna om samarbetet sker på ett

så bra sätt som möjligt när samarbete är påkallat. Granskningen visar att det i många fall finns samsyn mellan socialtjänsten och BUP rörande behovet av samverkan. Verksamheterna är överens om att samverkan behövs för vissa grupper, t.ex. barn som utsatts för övergrepp, barn med sammansatta vårdbehov och ”de mest utsatta barnen”. Det finns däremot skillnader i förväntningarna på samverkan och på varandra.

Beträffande behovet av hjälp till självdestruktiva flickor lämnade regeringen i juni 2003 ett uppdrag till *Socialstyrelsen* att belysa de frågeställningar som finns när det gäller flickor som medvetet skadar sig själva samt att lämna förslag till åtgärder. Uppdraget genomförs i samverkan med *Statens folkhälsoinstitut*, *Barnombudsmannen*, *Ungdomsstyrelsen* och *Myndigheten för skolutveckling*. En första delrapport, *Flickor som skadar sig själva*, lämnades i januari 2004. Uppdraget skall slutredovisas den 31 december 2004.

Barnsäkerhetsdelegationens slutbetänkande *Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling* (SOU 2003:127) presenterades i december 2003. Utredningen framhåller bl.a. vikten av att fördjupa kunskapen om skadors sociala bakgrundsfaktorer. Både psykosociala, socioekonomiska och fysiska aspekter av barns och ungdomars miljö bör beaktas. Skador till följd av våld och självdestruktiva handlingar bör också uppmärksammas. Barnsäkerhetsdelegationens slutbetänkande bereds för närvarande inom Socialdepartementet.

I december 2003 anförde *socialminister Lars Engqvist* i ett skriftligt svar på fråga 2003/04:461 om ungas läkemedelsmissbruk att regeringen tilldelat *Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsberoende (RFHL)* stöd ur Allmänna arvsfonden. Medlen skall gå till ett projekt benämnt *Unga kvinnor och läkemedel*. Syftet med projektet är att under tre år utveckla nya arbetssätt om metoder för att uppmärksamma och motarbeta felaktig användning av antidepressiva läkemedel hos flickor och unga kvinnor i åldern 15–25 år. Målet är att dels anordna seminarier för personer som kommer i kontakt med målgruppen för att bygga upp ett nätverk, dels informera på gymnasieskolor för att få i gång en diskussion.

Barns och ungdomars sårbarhet när det gäller negativ stress har uppmärksamats av *Barnombudsmannen* i rapporten *Stress i barns och ungas vardag*. I rapporten redogörs för ett samarbete mellan en rad berörda myndigheter och organisationer som har pågått under perioden 2001–2003, och de ämnen som har behandlats är barns och ungdomars välfärd, press på prestation inom barn- och ungdomsidrott, familjerelaterad stress hos barn och ungdomar, stress hos skolelever, riskfaktorer för negativ stress och skyddsfaktorer mot stress. Med anledning av rapporten lämnade *Barnombudsmannen* i oktober 2003 en rad förslag till regeringen. Bland annat föreslogs att regeringen tar initiativ till en kunskapsöversikt av befintlig forskning om barns och ungdomars negativa stress samt att tvärvetenskaplig forskning som identifierar riskfaktorer och ger kunskap om skyddsfaktorer för negativ stress i barns och ungdomars vardag initieras. *Barnombudsmannens* rapport är för närvarande föremål för beredning inom Socialdepartementet.

Statens folkhälsoinstitut fick i regleringsbrevet för 2002 i uppdrag att i samverkan med *Socialstyrelsen* ta fram underlag till fortbildning för barn inom mödrahälsovården när det gäller sambandet mellan alkoholkonsumtion och fosterskador. Förslag till hur fortbildningen skall genomföras överlämnades till regeringen i april 2002.

I ett skriftligt svar på fråga 2003/04:137 om alkoholkonsumtionen bland gravida anförde *statsrådet Morgan Johansson* bl.a. följande:

I det arbete som Alkoholkommittén genomför utifrån de prioriteringar som gjorts i den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador ingår informationsinsatser om att graviditeten ska vara alkoholfri. Kommittén har tagit fram ett informationsmaterial – Livsviktigt – till blivande föräldrar som under november månad kommer att distribueras till samtliga mödravårdscentraler runt om i landet. I början av nästa år kommer kommittén att gå ut med ett informationsmaterial som riktar sig till unga kvinnor för att ge denna målgrupp ytterligare kunskap om riskerna med alkoholförtäring under graviditeten.

Regeringen har också givit Familjemedicinska institutet medel för att utveckla och genomföra ett projekt för fortbildning och kunskapsutveckling om riskbruk av alkohol till personalen inom primärvården inklusive mödrahälsovården och företagshälsovården. En skriftlig redogörelse för arbetet med projektet ska lämnas till Socialdepartementet senast den 1 oktober 2004.

Utskottets ställningstagande

I motion 2002/03:So436 (s) framhålls vikten av att undanröja hinder för samarbete mellan barnavårdscentraler och skolhälsovård när det gäller barns hälsa. Utskottet kan konstatera att skolhälsovården sedan den 1 juli 2003 även omfattar elever i förskoleklasser. I samband med lagändringen förutsatte regering och riksdag att en diskussion skulle föras om hur samarbetet mellan barnhälsovård och skolhälsovård borde struktureras vid såväl överförandet av hälsovårdsansvaret som i framtiden (prop. 2001/02:14, bet. 2001/02:UbU6). Motionen får därmed till stor del anses tillgodosedd.

Under de senaste åren har utskottet vid en rad tillfällen behandlat frågor om den psykiska ohälsan bland barn samt därvid uttryckt stor oro för den ökande förekomsten av denna typ av problem. Utskottet kan konstatera att barns psykiska ohälsa är en prioriterad fråga för regeringen och att en rad satsningar har gjorts på området. Socialstyrelsen har nyligen lämnat en rapport där samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri granskas. Vidare har den nationella psykiatrisamordnaren i uppdrag att snabbt redovisa effekterna av de medel som ställts till förfogande för kommuner och landsting i enlighet med den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården, dvs. resurser bl.a. för att stärka stödet till barn och ungdomar med psykisk ohälsa. Enligt vad utskottet erfarit kommer psykiatrisamordnaren sannolikt att lämna en sådan redovisning före sommaren. Resultatet av detta arbete bör enligt utskottet inte föregripas. Motionerna 2002/03:So507 (kd) yrkande 2, 2002/03:So515 (mp) yrkandena 1–3, 2003/04:So10 (fp) yrkande 2

samt 2003/04:So12 (c) yrkandena 2 och 7 avstyrks i den mån de inte anses tillgodosedda med vad som anförts.

När det gäller åtgärder för att höja skolpersonalens beredskap att hantera personer med djupa depressioner och självmordsrisk, kan utskottet med tillfredsställelse konstatera att WHO:s stödmaterial för självmordsprevention i skolan nu har översatts och omarbetats till svenska förhållanden samt att information om materialet har spridits till skolpersonal runt om i Sverige. Utskottet välkomnar även att regeringen i tilläggsbudgeten för 2004 föreslår att anslaget till Institutet för psykosocial medicin ökas med 500 000 kr för att möjliggöra stärkta självmordspreventiva insatser i skolan. Enligt utskottets bedömning får motion 2003/04:So12 (c) yrkande 1 i huvudsak anses tillgodosedd.

Självskadebeteende hos flickor har uppmärksamrats under senare tid. Enligt utskottet är det ytterst angeläget att öka kunskapen om problemets omfattning, karaktär och allvarlighetsgrad. Utskottet välkomnar därför Socialstyrelsens uppdrag att belysa de frågeställningar som finns när det gäller självdestruktiva flickor. Det kan också konstateras att Barnsäkerhetsdelegationen uppmärksammat problemet. I avvaktan på resultatet av det arbete som således pågår på området bör enligt utskottets mening motionerna 2003/04:So561 (s) och 2003/04:Ub389 (s) yrkande 2 avslås.

Utskottet ser mycket positivt på att Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsberoende (RFHL) erhållit stöd ur Allmänna arvsfonden för ett treårigt projekt med syftet att uppmärksamma och motarbeta unga kvinnors missbruk av antidepressiva läkemedel. Enligt utskottets mening får motion 2003/04:So311 (s) till stor del anses tillgodosedd.

I motionerna 2002/03:Ub245 (c) yrkande 3 och 2003/04:Ub271 (mp) yrkande 1 begärs tillkännagivanden om att utreda hur barn påverkas av stress. Utskottet kan konstatera att Barnombudsmannen nyligen har uppmärksammat detta problem i två rapporter. Barnombudsmannens förslag till åtgärder, bl.a. att initiera tvärvetenskaplig forskning som identifierar riskfaktorer och ger kunskap om skyddsfaktorer för negativ stress i barns och ungdomars vardag, bereds för närvarande inom Socialdepartementet. Något tillkännagivande från riksdagen behövs därmed inte. Motionerna får anses i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet vidhåller sin regelmässigt uttalade inställning att det är ytterst angeläget att informera om riskerna med att bruka alkohol och andra droger under graviditeten. Utskottet kan nu konstatera att Alkoholkommittén har tagit fram ett informationsmaterial till blivande föräldrar. Materialet har distribuerats till landets mödravårdscentraler. Vidare har ett informationsmaterial som riktar sig till unga kvinnor tagits fram. Kommittén har även till uppgift att stimulera ökad samverkan mellan olika lokala aktörer samt att arbeta för att få till stånd stödsatser för riskgrupper m.m. Utskottet konstaterar även med tillfredsställelse att Familjemedicinska institutet har erhållit medel för ett projekt för fortbildning och kunskapsutveckling om riskbruk av alkohol till personal

inom primärvården. Motionerna 2002/03:So247 (kd) yrkande 1 och 2003/04:So285 (kd) yrkandena 1 och 3 får anses i huvudsak tillgodosedda med det anförda.

Utskottet delar uppfattningen i motionerna 2002/03:So442 (fp) yrkande 14, 2003/04:So345 (fp) yrkande 23 och 2003/04:So510 (fp) om det angelägna i att barn med alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador diagnostiseras så tidigt som möjligt. Utskottet är dock inte berett att ställa sig bakom kravet i motionerna om att inrätta ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador. Dessa motioner avstyrks därmed.

I motionerna 2002/03:So286 (fp) och 2003/04:So509 (fp) begärs en ändring av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) i syfte att kunna tvångsomhänderta en gravid kvinna för att skydda fostret. Utskottet delar motionärens omsorg om fostrets hälsa men vidhåller uppfattningen att det inte finns skäl att ändra de grundläggande förutsättningarna för när vård skall beredas enligt lagen. Motionerna avstyrks.

Utsatta barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om förebyggande och andra stöd- jande insatser för barn i utsatta situationer. Utskottet anser motionerna i huvudsak tillgodosedda mot bakgrund av pågående arbete och med hänsyn till en kommande uppföljning av de senaste lagändringarna på området. Riksdagen bör vidare avslå motioner om barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl. samt om barn i ekonomiskt utsatta familjer med hänvisning till pågående arbete inom dessa områden. Slutligen bör två motioner om anmälningsskyldighet vid misstanke om sexuella och andra övergrepp mot barn avslås bl.a. med hänvisning till gällande bestämmelser.

Jämför reservationerna 25 (m), 26 (fp), 27 (kd), 28 (v), 29 (c), 30 (mp), 31 (fp, c), 32 (kd), 33 (v), 34 (mp), 35 (kd), 36 (fp, kd, c), 37 (v) och 38 (mp).

Motioner

I motion 2003/04:So371 av Annika Qarlsson m.fl. (c, m, fp, kd, v, mp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om hur regionala resursgrupper kan inrättas, där polis, åklagare, läkare, psykologer och socionomer med barnkompetens samarbetar kring barn som far illa. Utgångspunkten för motionen är att barnen behöver ett sammanhållet stöd.

I motion 2003/04:So380 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp, fp, kd, v, c) begärs ett tillkännagivande om att förebyggande socialt arbete behöver prioriteras högre i berörda verksamheter (yrkande 1) samt om behovet av ett utökat samarbete mellan stat, kommun och landsting (yrkande 2). Motionärerna

anför att förebyggande socialt arbete måste prioriteras högre såväl i budgetarbetet som i verksamhetsplaneringar inom staten, landstingen och kommunerna samt att det är nödvändigt att samarbete sker mellan de olika nivåerna.

I *motion 2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om kraftfulla åtgärder mot kriminalitet samt om ungas bruk av alkohol och droger (*yrkande 1*). Motionärerna framhåller bl.a. vikten av tidiga förebyggande åtgärder, av att betona föräldraansvaret och av att ge stöd till familjerna.

I *motion 2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om ungdomars utsatthet (*yrkande 3*). Enligt motionärerna har samhället ett stort ansvar för att hjälpa och skydda utsatta barn samt i görligaste mån stärka deras befintliga uppväxtmiljöer. Motionärerna vill ha ett samhälle som litar på familjerna samtidigt som det skall finnas ett starkt yttre stöd vid kriser.

Barn till psykiskt sjuka eller missbrukande föräldrar m.m. berörs i åtta motioner.

I *motion 2003/04:So645 av Agneta Lundberg m.fl. (s, fp, kd, v, c, mp)* begärs ett tillkännagivande om att sätta in särskilda resurser för att ge stöd till barn i missbruksmiljöer (*yrkande 12*). I motionen anförs bl.a. att all lagstiftning bör ha en tydlig barnprofil, inte minst den alkoholpolitiska.

I *motion 2003/04:So412 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp, fp, kd, v, c)* begärs ett tillkännagivande om att verka för ökad forskning, statistik och dokumentation kring barn till psykiskt sjuka föräldrar (*yrkande 2*). Vidare begärs ett tillkännagivande om att verka för ökad kunskap om psykiskt sjuka föräldrar och deras barn samt om behovet av förebyggande arbete inom skolan, barnomsorgen, MVC och BVC (*yrkande 3*). Motionärerna yrkar även att riksdagen skall begära att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla metoder för samarbetsformer mellan vuxenpsykiatri, barnpsykiatri och socialtjänsten (*yrkande 4*).

I *motion 2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla samarbetsformer och metoder för barnpsykiatri, socialtjänst och vuxenpsykiatri kring barn till psykiskt sjuka eller missbrukande föräldrar (*yrkande 24*). Enligt motionärerna är det viktigt att socialtjänst och vuxenpsykiatri arbetar utifrån ett barnperspektiv för denna barngrupp och inte endast utifrån ett vuxenperspektiv.

I *motion 2003/04:So592 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om en lagändring om information och stöd till barn med psykiskt sjuka föräldrar (*yrkande 11*). Motionärerna anser att regeringen måste åtgärda uppenbara brister i omhändertagandet av dessa barn i enlighet med Barnpsykiatriutredningens förslag (SOU 1998:31).

I *motion 2003/04:So394 av Ulla Hoffmann m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om barn till psykiskt funktionshindrade (*yrkande 9*). Motionärerna ser det som angeläget att en utredning tillsätts för att se över dessa barns situation och utforma förslag till åtgärder.

I *motion 2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om ett tydligt barnperspektiv i alkohol- och drogpolitiken (*yrkande 8*) samt om rutiner inom socialtjänsten för att ge ett bra stöd till barn till psykiskt sjuka, alkohol- och drogmissbrukare samt kriminella (*yrkande 9*). Enligt motionärerna bör regeringen ta initiativ till insatser för metodutveckling när det gäller insatser för dessa barn.

I *motion 2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ytterligare åtgärder för att ge barn till missbrukare, intagna inom kriminalvården och psykiskt sjuka ett bättre stöd (*yrkande 5*). Enligt motionärerna är det av yttersta vikt att de sociala myndigheterna på ett tidigt stadium får kontakt med barnen och erbjuder dem hjälp. Vuxenpsykiatrimottagningarna bör regelbundet ta reda på om en patient har barn under 18 år samt kontakta socialtjänsten om så är fallet.

I *motion 2003/04:So411 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om vikten av att se till att barn och unga inte far illa till följd av att vuxna använder alkohol (*yrkande 1*). Motionärerna efterlyser större kunskaper när det gäller att upptäcka och åtgärda problemen samt bättre kringresurser i form av exempelvis förskolepsykologer, skolpsykologer och barn- och ungdomspsykiatriska kliniker.

Tre motioner rör sexualbrott mot barn.

I *motion 2003/04:Ju451 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om att regeringen bör se över socialtjänstlagen så att socialtjänsten blir skyldig att göra en polisanmälan vid misstanke om övergrepp mot barn (*yrkande 3*) samt om att barn som utsatts för sexualbrott tillsammans med vårdnadshavaren under en lång tid skall erbjudas psykologhjälp och vård (*yrkande 4*). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om resurser för verksamheter där utsatta barn kan få hjälp att bearbeta sina traumatiska upplevelser (*yrkande 7*).

I *motion 2003/04:So271 av Annelie Enochson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att sociala myndigheters skyldigheter att polisanmäla sexualbrott mot barn skall skärpas (*yrkande 1*). Vidare begärs ett tillkännagivande om att göra en nationell kartläggning av kommunernas tillämpning av FN:s barnkonvention med avseende på artiklarna 19 och 34 (*yrkande 4*). I motionen begärs även tillkännagivanden om att tillsätta en utredning med syfte att beskriva förutsättningar och möjligheter att ta itu med sexuella övergrepp bland samtliga yrkesgrupper som har anmälningsplikt vid misstanke om sexuella övergrepp (*yrkande 5*) samt om att barnkonventionens krav på förebyggande arbete mot sexuella övergrepp bör implementeras i svensk lag (*yrkande 6*). Slutligen begärs ett tillkännagivande om att i alla rättssammanhang alltid ha barnens bästa för ögonen (*yrkande 12*).

I *motion 2003/04:Ju261 av Torsten Lindström (kd)* begärs ett tillkännagivande om att uppmantra myndigheter och sjukvård till uppsökande arbetssätt mot brott av sexuell karaktär (*yrkande 2*).

I tre motioner berörs barnmisshandel m.m.

I motion 2003/04:So331 av Peter Pedersen m.fl. (v, m, kd, c) begärs ett tillkännagivande om att det bör tas fram ett brett åtgärdsprogram i syfte att eliminera barnmisshandeln i landet. Enligt motionärerna bör regeringen till detta arbete knyta nödvändig sakkunskap inom forskningsvärlden, myndigheter, organisationer osv.

I motion 2003/04:So369 av Nyamko Sabuni (fp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning för att kartlägga SBS-problematikens omfång och de samhällskostnader som följer (yrkande 1). Bristen på kunskap kring "Shaken Baby Syndrome" (SBS) gör det svårt för sjukvårdspersonalen att upptäcka den här formen av barnmisshandel. Vidare yrkas att riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att säkerställa att alla blivande föräldrar får information om SBS på mödravårds- och barnavårdscentraler på samma sätt som man informerar om alkohol och rökning (yrkande 3).

I motion 2003/04:Ju291 av Annelie Enochson (kd) begärs ett tillkännagivande om att kunskapscentrum bör inrättas för hjälp till barn som utsatts för brott eller försummelse och att dessa centrum bör ha ett samordningsansvar och tillgång till juridisk och psykologisk kompetens (yrkande 1).

I motion 2003/04:Ub271 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) yrkas att riksdagen beslutar att ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en översyn gällande barnkompetens och en helhetssyn på barnmisshandel (yrkande 3). Socialstyrelsen bör se över hur den samlade barnkunskapen ser ut, framför allt gällande barnmisshandelsproblematiken, inom BVC, socialtjänst, skola och rättsväsende, samt hur man praktiskt arbetar och samarbetar kring dessa frågor. Slutligen begärs i motionen att riksdagen beslutar att ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över hur samarbetet mellan polisen och socialtjänsten kan förbättras vad gäller barnmisshandelsfall och familjevåld (yrkande 5).

Tre motioner rör våld i hemmet.

I motion 2003/04:Ju443 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om en stödperson till barn i familjer där kvinnomisshandel förekommer (yrkande 8). Att hjälpa dessa barn att bearbeta sina upplevelser är enligt motionärerna en viktig brottsförebyggande insats.

I motion 2003/04:So207 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkas att riksdagen beslutar att andra meningen i 8 a § socialtjänstlagen (1980:620) skall lyda: Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor, barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation (numera 5 kap. 11 § socialtjänstlagen [2001:453]).

I motion 2003/04:So387 av Helene Petersson (s) begärs ett tillkännagivande om insatser för de glömda barnen. Motionären anför att samhället måste öka sitt ansvar för de barn vars uppväxtvillkor präglas av våld i hemmet.

Tre motioner rör barnfattigdom

I *motion 2003/04:So461 av Marita Aronson m.fl. (fp, kd, c, mp)* begärs ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör redovisa en plan för att halvera barnfattigdomen i Sverige under innevarande mandatperiod.

I *motion 2003/04:So417 av Ulla Hoffmann m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande med innebörden att regeringen ges i uppdrag att utreda hemlösheten bland barn (*yrkande 3*). Även de vilka formellt har en placering, men som inte befinner sig där, bör kartläggas. Vidare begärs ett tillkännagivande om att Barnombudsmanen bör ges i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av barnens fritidssituation (*yrkande 6*). Motionärerna anför att barn från fattiga familjer i dag knappast har råd att delta i kultur- och musikskolornas verksamhet. Kommunerna måste ta ett utökad ansvar när det gäller barns och ungdomars fritid, anføres det.

I *motion 2003/04:So310 av Krister Örnfjäder och Ann-Marie Fagerström (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en översyn av läkemedelsuttag vad gäller barn till ensamstående föräldrar. Motionärerna oroas över uppgifter om att ensamstående föräldrar av ekonomiska skäl avstår från att hämta ut läkemedel.

Bakgrund och tidigare behandling

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2002/03:SoU15 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer* behandlade socialutskottet dels regeringens *proposition 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*, dels ett trettiotal motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen samt ett femtiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002. Utskottet tillstyrkte i sak regeringens förslag till ändringar i olika lagar i syfte att stärka skyddet för barn i utsatta situationer. Utskottet ställde sig bl.a. bakom förslaget att införa en lagstadgad skyldighet för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som får illa eller riskerar att fara illa. Utskottet såg också positivt på förslaget att i olika lagar som reglerar verksamheter där personalen kommer i kontakt med barn och föräldrar erinra om anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Utskottet välkomnade även en rad åtgärder som föreslogs i syfte att öka kunskaperna om barn i utsatta situationer, bl.a. genom forskning, kartläggningar och statistik samt genom inrättandet av ett nationellt riskbarncentrum och ett system för dödsfallsutredningar när barn avlidit på grund av avsiktligt våld. Slutligen tillstyrkte utskottet förslaget till ny straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § 8 brottsbalken. Bestämmelsen avser fall där ett brott varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

En rad motionsyrkanden om förebyggande och andra insatser för utsatta barn i allmänhet ansågs i huvudsak tillgodosedda, bl.a. med hänvisning till pågående arbete (s. 26 f.; res. m, kd, c).

Även ett flertal motionsyrkanden om barn till psykiskt sjuka eller missbrukare behandlades i betänkandet. I denna del anförde utskottet följande (s. 28; res. kd, c, mp).

I propositionen anføres att personal inom exempelvis vuxenpsykiatri och missbrukarvården bör vara uppmärksamma på om den vuxnes förhållanden kan påverka barnets situation och möjligheter att få sina behov tillgodosedda. Vikten av att det finns en beredskap och rutiner för att göra en anmälan till socialtjänsten framhålls också. I propositionen aviserar regeringen att den kommer att överväga ytterligare förändringar i hälso- och sjukvårdslagstiftningen för att tydliggöra behovet av ett barnperspektiv inom verksamheterna. Utskottet vill även hänvisa till det arbete för att stödja barn i familjer där missbruk och våld förekommer som genomförts inom ramen för den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Mot bakgrund av det anförda får motionerna ... anses i huvudsak tillgodosedda. Utskottet återkommer till regeringens lagförslag om dels ökad samverkan mellan olika verksamheter, dels anmälningskyldigheten till socialtjänsten, bl.a. att den även skall avse kriminalvården.

Vidare behandlades motionsyrkanden om att de sociala myndigheterna skall vara skyldiga att göra polisanmälan vid misstanke om sexuella och andra övergrepp mot barn. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom kraven i motionerna, men kunde dock konstatera att sekretess inte hindrar att socialnämnden gör polisanmälan. Utskottet utgick från att socialnämnderna vid misstanke om dylika brott som regel anmäler detta till polisen. Motionsyrkandena avstyrktes (s. 62; res. kd).

I betänkandet välkomnade socialutskottet regeringens aviserade åtgärder som syftar till att öka kunskaperna om barn i utsatta situationer. Forskningen på området skall stärkas, skolelevers erfarenhet av våld skall kartläggas och statistik över avsiktligt våld mot barn skall redovisas regelbundet. Vidare skall förutsättningarna utredas för att inrätta ett nationellt riskbarncentrum i syfte att förstärka och förbättra kvaliteten i framtida insatser. Utskottet förutsatte att resultaten av åtgärderna sammantaget kommer att ge ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet för att förbättra situationen för barn som far illa eller riskerar att fara illa. (s. 31).

Slutligen, vad gäller barnfattigdom, välkomnade utskottet den aviserade kartläggningen av de ekonomiskt utsatta barnen i Sverige. Motionsyrkanden om dessa barn avstyrktes med hänvisning till det pågående arbetet (s. 28; fp, v).

I regleringsbrevet för år 2004 gav regeringen *Socialstyrelsen* i uppdrag att under åren 2004–2006 följa upp effekterna av lagändringarna enligt proposition 2002/03:53 och redovisa dessa senast den 31 oktober 2006.

Som framgår ovan aviserade regeringen i proposition 2002/03:53 ett antal uppdrag för att långsiktigt utveckla arbetet till skydd för barn.

I september 2003 beslutade regeringen att ge *Socialstyrelsen* i uppdrag att tillsammans med *Rikspolisstyrelsen* och *Myndigheten för skolutveckling* ta fram en övergripande strategi för samverkan när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa. Strategin skall bl.a. innehålla förslag till struktur för

gemensamt arbete mellan huvudmän på olika samhällsnivåer. Uppdraget skall redovisas senast den 15 oktober 2004.

I ett annat beslut uppdrogs åt *Socialstyrelsen* att utreda förutsättningarna för ett nationellt riskbarncentrum, vilket skulle kunna ha en samordnande roll och vara en viktig länk när det gäller att ge stöd till myndigheter som handlägger ärenden om sexuella övergrepp och misshandel av barn. I uppdraget ingår att klargöra vilka verksamheter som berörs, belysa och komma med förslag till organisation, huvudmannaskap och finansiering av en nationell funktion för området barn i utsatta situationer samt överväga hur uppgifter och kostnader kan fördelas mellan nationell, regional och lokal nivå. Organisatorisk inplacering bör också övervägas. Uppdraget skall samordnas med det uppdrag som Socialstyrelsen tidigare haft för att utreda förutsättningarna för inrättande av regionala kunskapscentrum inom området sexuella övergrepp och misshandel mot barn. Socialstyrelsen uppdrogs även att utreda och analysera förutsättningarna för ett system med s.k. dödsfallsutredningar när barn avlidit på grund av misshandel, mord eller dråp. Huvudsyftet är att urskilja mönster, såväl i familjen som i samhället, som kan antas ha varit av betydelse för dödsfallet. Slutligen skall Socialstyrelsen ta fram ett system för att utifrån patient- och dödsorsaksregistren vart femte år redovisa statistik över avsiktligt våld mot barn. Även dessa uppdrag skall redovisas senast den 15 oktober 2005.

Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) har fått regeringens uppdrag att analysera svensk forskning som handlar om flickor och pojkar i utsatta situationer. Såväl forskning om förekomst och orsaker till utsatthet som forskning om åtgärder och metoder för att hjälpa skall analyseras. I uppdraget ingår följande: definiera forskningsområdet, identifiera svenska forskare inom området, kartlägga och utvärdera genomförd forskning, beskriva kunskapsläget samt föreslå eventuella åtgärder för att stärka forskningsområdet. Inom ramen för de deluppgifter som rör kartläggning, utvärdering och beskrivning av kunskapsläget skall relevant internationell forskning beaktas, särskilt sådan som är tillämplig under svenska förhållanden. Uppdraget skall redovisas senast den 1 september 2005.

I proposition 2002/03:53 aviserades även ett uppdrag till *Brottsförebyggande rådet* att kartlägga skolelevers erfarenheter av våld i hemmet, i skolan och på fritiden. I regleringsbrevet för år 2004 gavs BRÅ i uppdrag att senast den 1 oktober 2004 redogöra för hur en sådan kartläggning kan genomföras inom ramen för den skolundersökning som BRÅ genomför vartannat år.

Som nämnts ovan har vissa myndigheter och yrkesverksamma enligt 14 kap. 1 § andra stycket SoL en lagstadgad skyldighet att genast anmäla till socialnämnden när de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden kan behöva ingripa till barns skydd. *Socialstyrelsen* har dock genom olika utredningar kunnat påvisa att bara en liten andel av de barn som misstänks fara illa anmäls till socialnämnden. Orsakerna kan, enligt Socialstyrelsen, ligga i okunskap om bestämmelsen, osäkerhet om hur den skall tillämpas i det enskilda fallet, oro för vad en anmälan kan föra med sig,

obehag inför att möta föräldrarna m.m. För att öka kunskapen om anmälningsskyldigheten publicerade Socialstyrelsen i februari 2004 en handbok med allmänna råd, *Anmälningsskyldigheten om missförhållanden som rör barn*. Förutom Socialstyrelsens allmänna råd innehåller den lagstiftning, förarbeten, rättsfall och JO-utlåtanden inom området.

I december 2003 presenterade *regeringen* ett utkast till förslag till ny sexualbrottslagstiftning. I förslaget ingår bl.a. en särskild straffbestämmelse om våldtäkt mot barn och att tillämpningsområdet för sådana brott utvidgas genom att kravet på tvång tas bort. Förslaget bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utredningen om kunskaper om sexuell exploatering av barn i Sverige (dir. 2003:45) har i uppdrag att fullfölja en påbörjad inventering och sammanställning av kunskaper om sexuell exploatering av barn i Sverige, se över behovet av insatser för attitydpåverkan i frågor som rör sexuell exploatering av barn, utveckla nätverken bland olika aktörer för utbyte av kunskaper och erfarenheter och finna former för framtida samverkan, följa upp den svenska handlingsplanen mot sexuell exploatering av barn samt överväga behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida för att motverka sexuell exploatering av barn i Sverige. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 4 juni 2004.

Den *parlamentariska kommitté* som har i uppdrag att ta fram underlag till en *nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården* (dir. 2003:76) skall bl.a. genomföra en samlad analys av vårdens mål, innehåll och resultat samt organisation. I detta ingår enligt direktiven såväl förebyggande som utredande och behandlande insatser inom både öppen och sluten vård. Barn och ungdomar vars utveckling riskeras skall följas med särskild uppmärksamhet. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 2005.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har på senare år vid ett flertal tillfällen behandlat frågor om utsatta barn samt därvid framhållit vikten av att dessa barn tidigt uppmärksammas och erhåller stöd och hjälp. Utskottet vidhåller att det är vårdnadshavarna som självklart har det primära ansvaret för att barn inte far illa och att det är viktigt att familjen får det bistånd och det skydd den behöver för att kunna ta detta ansvar. I de fall detta inte är tillräckligt för att tillgodose barnets behov, måste dock samhället träda in. Utskottet vill också åter betona att insatser för att förebygga och upptäcka att barn far illa är av central betydelse i arbetet med att stärka skyddet för barn i utsatta situationer samt att det förebyggande arbetet därför bör ges hög prioritet. Utskottet ser fram emot den analys av bl.a. förebyggande insatser inom den sociala barn- och ungdomsvården som skall utarbetas av den ovannämnda parlamentariska kommittén på området.

Utskottet kan konstatera att en rad åtgärder har vidtagits under senare tid i syfte att på olika sätt stärka skyddet för barn i utsatta situationer. Det gäller inte minst de ovan redovisade lagändringarna rörande bl.a. anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen, skyldigheten för olika verksamheter att

samverka kring utsatta barn samt den nya straffskärpningsgrunden i brottsbalken, vilken avser såväl fall där ett barn självt utsatts för brott som fall där ett barn blivit vittne till exempelvis våld i hemmet. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2003, och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att följa upp deras effekter.

Utskottet kan vidare konstatera att de åtgärder som föreslogs i proposition 2002/03:53 för att långsiktigt utveckla arbetet till skydd för utsatta barn nu har påbörjats. Utskottet vill i sammanhanget särskilt betona vikten av att de insatser som görs för de utsatta barnen samordnas i så hög grad som möjligt. Utskottet välkomnar därför Socialstyrelsens uppdrag att ta fram en övergripande strategi för samverkan när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa. Utskottet ser även mycket positivt på att Socialstyrelsen utreder förutsättningarna dels för ett system med s.k. dödsfallsutredningar när barn avlidit på grund av brott, dels för ett nationellt riskbarncentrum. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att frågan om inrättande av regionala kunskapscentrum fortfarande är aktuell genom det sistnämnda uppdraget. Utskottet ser även fram emot resultatet av de uppdrag som Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap och Brottsförebyggande rådet har fått med syfte att öka kunskaperna om flickor och pojkar i utsatta situationer, bl.a. vad gäller deras erfarenheter av våld i hemmet och i skolan. När det särskilt gäller sexualbrott mot barn väntas inom kort dels en proposition med förslag till ny sexualbrottslagstiftning, dels ett slutbetänkande från Utredningen om kunskaper om sexuell exploatering av barn i Sverige. Utskottet vill även erinra om att insatser för barn i familjer där våld och övergrepp mellan vuxna förekommer sker inom ramen för den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador.

Sammantaget finner utskottet att de åtgärder som under de senaste åren vidtagits inom det aktuella området innebär förbättrade möjligheter såväl att förebygga att barn far illa som att upptäcka och vidta adekvata åtgärder för barn i utsatta situationer. Resultatet av pågående arbete, liksom av den uppföljning av de senaste lagändringarna på området som kommer att genomföras, bör enligt utskottets mening avvaktas. Motionerna 2003/04:So207 (m), 2003/04:So271 (kd) yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So331 (v, m, kd, c), 2003/04:So369 (fp) yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371 (c, m, fp, kd, v, mp), 2003/04:So380 (mp, fp, kd, v, c) yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387 (s), 2003/04:So500 (c) yrkande 3, 2003/04:So504 (fp) yrkande 1, 2003/04:Ju261 (kd) yrkande 2, 2003/04:Ju291 (kd) yrkande 1, 2003/04:Ju443 (m) yrkande 8, 2003/04:Ju451 (kd) yrkandena 4 och 7 samt 2003/04:Ub271 (mp) yrkandena 3 och 5 avstyrks i den mån de inte anses tillgodosedda med det anförda.

I ett flertal motioner berörs barn till missbrukare, barn till psykiskt sjuka föräldrar och barn till intagna inom kriminalvårdsanstalt. Utskottet vill i detta sammanhang särskilt hänvisa till lagändringen om en utvidgad anmälnings-skyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till att även omfatta kriminalvården. Utskottet vidhåller uppfattningen att personal inom vuxenpsykiatri och missbrukarvården bör vara uppmärksamma på om den

vuxnes förhållanden kan påverka barnets situation och möjligheter att få sina behov tillgodosedda. Vidare vill utskottet åter hänvisa till det arbete för att stödja barn i familjer där missbruk förekommer som genomförts inom ramen för den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Med det anförda får motionerna 2003/04:So12 (c) yrkandena 8 och 9, 2003/04:So394 (v) yrkande 9, 2003/04:So411 (mp) yrkande 1, 2003/04:So412 (mp, fp, kd, v, c) yrkandena 2–4, 2003/04:So500 (c) yrkande 5, 2003/04:So504 (fp) yrkande 24, 2003/04:So592 (kd) yrkande 11 samt 2003/04:So645 (s, fp, kd, v, c, mp) yrkande 12 i huvudsak anses tillgodosedda.

Utskottet vidhåller sin tidigare redovisade uppfattning att starka skäl föreligger mot att införa en generell anmälningsskyldighet på socialtjänstens område beträffande brott förövade mot barn. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom kraven i motionerna 2003/04:So271 (kd) yrkande 1 och 2003/04:Ju451 (kd) yrkande 3 om en avgränsad anmälningsskyldighet, nämligen vid misstanke om sexuella och andra övergrepp mot barn. Utskottet kan dock konstatera att sekretess inte hindrar att socialnämnden polisanmäler övergrepp mot barn och utgår från att anmälan som regel görs vid misstanke om sådana brott. Motionerna avstyrks.

När det gäller barn i familjer med knappa ekonomiska resurser har forskning visat att ju sämre familjeekonomi är, desto större är barnets utsatthet. Utskottet ser därför mycket positivt på att regeringen prioriterar frågan att minska andelen barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer och välkomnar den interdepartementala arbetsgrupp som nyligen tillsatts för att beskriva och analysera situationen för dessa barn. Syftet med kartläggningen är ytterst att ta fram underlag för vidare överväganden kring hur dessa barns situation skall kunna förbättras. Vad särskilt gäller hemlöshet bland barn erinrar utskottet om det tillkännagivande till regeringen som riksdagen gjorde i december 2003 (bet. 2003/04:SoU1, rskr. 2003/04:84), vari begärdes en redovisning av regeringens hittills vidtagna och planerade åtgärder för bl.a. hemlösa. I avvaktan på resultatet av det pågående arbetet avstyrker utskottet motionerna 2003/04:So310 (s), 2003/04:So417 (v) yrkandena 3 och 6 samt 2003/04:So461 (fp, kd, c, mp).

Könsstympling och manlig omskärelse

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om arbete för att motverka könsstympling, om sekretesshinder mot att polisanmäla könsstympling samt om kriterier för grov könsstympling. Utskottet hänvisar här bl.a. till det pågående arbetet med en nationell handlingsplan mot kvinnlig könsstympling. Två motioner om manlig omskärelse bör avslås med hänvisning till pågående uppföljningsarbete.

Jämför reservationerna 39 (m, fp, kd, c) och 40 (m, fp, kd, c).

Motioner

Könsstympling berörs i åtta motioner.

I *motion 2003/04:Ju391 av Beatrice Ask m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om förebyggande arbete för att motverka könsstympling (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det förebyggande arbetet inom skola, socialtjänst, fritidsgårdar, dagis och polis måste intensifieras. Dessutom bör anmälningsplikt föreligga om skolans personal upptäcker eller misstänker att flickor genomgått könsstympling.

Ett liknande yrkande återfinns i *motion 2003/04:So244 av Inger René m.fl. (m) (yrkande 1)*. I denna motion begärs vidare ett tillkännagivande om sekretesshinder och könsstympling (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det är rimligt att misstankar om könsstympling av underårig inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten får lämnas till polis- och åklagarmyndighet.

I *motion 2003/04:Ju444 av Johan Pehrson m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om nödvändigheten av ytterligare åtgärder för att bekämpa kvinnlig könsstympling (*yrkande 15*). Enligt motionärerna måste brottet bekämpas kraftfullt genom åtgärder i skolan, hos polis och åklagare och inom sjukvården.

Liknande yrkanden återfinns i *motionerna 2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp) (yrkande 8)*, *2003/04:Sf326 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) (yrkande 16)* samt *2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp) (yrkande 10)*.

I *motion 2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen begär att regeringen utreder vilka åtgärder som måste vidtas för att komma till rätta med problemet med kvinnlig könsstympling i Sverige (*yrkande 29*).

I *motion 2003/04:Ub394 av Viviann Gerdin m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att könsstympling som utförts utomlands på en flicka boende i Sverige skall betraktas som ett grovt brott (*yrkande 6*). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att förebygga könsstympling genom riktad information samt att klarlägga vårdnadshavarnas ansvar för minderåriga (*yrkande 7*).

Två motioner rör manlig omskärelse.

I *motion 2003/04:So223 av Inger René och Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådana lagändringar att en åldersgräns på 15 år för manlig omskärelse som inte är medicinskt motiverad införs (*yrkande 1*). Vidare begärs ett tillkännagivande om s.k. semesteromskärelse (*yrkande 2*). Motionärerna anser att det bör vara förbjudet att utföra eller låta utföra omskärelse på pojkar yngre än 15 år även om man gör det i ett land som tillåter det. Motionärerna poängterar dock att alla medicinskt motiverade ingrepp skall vara tillåtna.

I *motion 2003/04:So241 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om utvärdering av manlig omskärelse i Sverige. Regeringen bör, enligt motionärerna, ge Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och utvärdera manlig omskärelse i Sverige.

Gällande bestämmelser och tidigare behandling m.m.

I 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor stadgas att om ett brott mot lagen har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende skall det bedömas som grovt. Faktorer som kan påverka bedömningen av om brottet är grovt är enligt förarbetena (prop. 1981/82:172) skadans fysiska och känslomässiga omfattning, kvinnans ålder vid ingreppet, hennes inställning till det och om det begåtts som ett led i en verksamhet som bedrivs i stor omfattning m.m. Sedan den 1 juli 1999 kan lagföring ske i Sverige även för könsstympning som utförts i ett land där ingreppet inte är brottsligt.

Socialutskottet behandlade motionsyrkanden om kvinnlig könsstympning senast i det av riksdagen godkända *betänkandet 2002/03:SoU1 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg*. Utskottet konstaterade att justitieutskottet ansett att de straffrättsliga bestämmelserna på området, såvitt nu kan bedömas, är utformade på ett ändamålsenligt sätt. I första hand bör därför andra insatser göras för att förebygga könsstympning av flickor och kvinnor än att skärpa den straffrättsliga lagstiftningen. Utskottet vidhöll sin inställning att det är synnerligen angeläget med information och utbildning om kvinnlig könsstympning till såväl vuxna som barn inom de grupper där traditionen lever kvar. Inställningen till sedvänjan måste förändras för att förhindra att föräldrar låter könsstympa sina barn. Det är också viktigt att öka kunskaperna hos berörda personalgrupper, dels om hur de bör agera i situationer där de möter barn som riskerar att bli könsstympade, dels om hur redan drabbade flickor och kvinnor bör behandlas och bemötas. Vidare såg utskottet mycket positivt på att insatser för att motverka kvinnlig könsstympning är en prioriterad del i arbetet för att förverkliga barnkonventionen i Sverige. Med hänvisning till pågående arbete inom Socialstyrelsen anfördes att motionsyrkandena i huvudsak var tillgodosedda (s. 52).

Våren 2002 publicerade *Socialstyrelsen* ett utbildningsmaterial för skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård om kvinnlig könsstympning i form av en kunskapsöversikt. Avsikten är att ge personal inom de nämnda verksamheterna möjlighet att förvärva och fördjupa sina kunskaper om kvinnlig könsstympning, vilket kan leda till ett bättre omhändertagande och bemötande av kvinnor och flickor som har könsstympats eller riskerar att könsstympas. Det förebyggande arbetet betonas. Materialet är också tänkt att ligga till grund för och stimulera till lokala handlingsprogram och rutiner.

I juni 2003 presenterade *regeringen* en *nationell handlingsplan* mot kvinnlig könsstympning. De övergripande målen med handlingsplanen är två: att könsstympning av flickor som bor i Sverige skall upphöra samt att de flickor och kvinnor i Sverige som redan blivit könsstympade får adekvat stöd. Åtgärderna i handlingsplanen riktar sig till berörda befolkningsgrupper, personal inom hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst som kommer i kontakt med flickorna samt kommuner och landsting, frivilligorganisationer och föreningar som arbetar mot kvinnlig könsstympning. Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag att utveckla en kunskapsbank med goda exempel och erfarenheter

från det förebyggande arbetet. Socialstyrelsen kommer även att ansvara för fortsatt spridning av informationsmaterial till berörda folkgrupper. Handlingsplanen skall följas upp årligen, och efter 2005 skall en större utvärdering göras.

Enligt *lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar* får icke medicinskt be-tingad omskärelse av pojkar utföras av legitimerad läkare eller, såvitt avser pojkar upp till två månaders ålder, av person med särskilt tillstånd från Socialstyrelsen. Omskärelse får inte utföras utan smärtlindring. Lagen trädde i kraft den 1 oktober 2001.

I *betänkande 2002/03:SoU1 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg* behandlades bl.a. ett motionsyrkande om att införa en åldersgräns på 15 år för manlig omskärelse. Utskottet anförde att lagen (2001:499) om omskärelse av pojkar då hade varit i kraft i drygt ett års tid. I samband med behandlingen av lagförslaget gjorde riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen bör följa tillämpningen av lagen under fyra år från ikraftträdandet samt snarast därefter återkomma till riksdagen med en bred redovisning av erfarenheterna av lagregleringen (bet. 2000/01:SoU17; rskr. 2000/01:258). I avvaktan på redovisningen av uppföljningen avstyrktes motionsyrkandet (s. 53).

På regeringens uppdrag arbetar *Socialstyrelsen* för närvarande med en uppföljning av lagens tillämpning. Uppdraget skall rapporteras till regeringen den 30 maj 2005.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin inställning att det i arbetet med att förebygga könsstymning i Sverige är synnerligen angeläget med information och utbildning om kvinnlig könsstymning till såväl vuxna som barn inom de grupper där traditionen lever kvar. Inställningen till sedvänjan måste förändras för att förhindra att föräldrar låter könsstymma sina barn. Det är också viktigt att öka kunskaperna hos berörda personalgrupper, dels om hur de bör agera i situationer där de möter barn som riskerar att bli könsstympade, dels om hur redan drabbade flickor och kvinnor bör behandlas och bemötas. Ett mycket viktigt steg i detta arbete är den nationella handlingsplan mot kvinnlig könsstymning som presenterades av regeringen i juni 2003. Utskottet delar regeringens målsättning med handlingsplanen liksom regeringens inställning att det förebyggande arbetet måste ske med gemensamma krafter för att lyckas. Utskottet ser positivt på att handlingsplanen, förutom till berörda befolkningsgrupper, bl.a. riktar sig till yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården, förskolan och skolan, socialtjänsten samt polisväsendet och åklagarväsendet. Utskottet vill i sammanhanget framhålla att personal inom olika verksamheter som misstänker eller får vetskap om att flickor har blivit eller riskerar att bli utsatta för könsstymning omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Utskottet kommer att följa arbetet med handlingsplanen med stort intresse. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte föregripa resultatet av detta arbete. Motionerna 2003/04:So244 (m) yrkande 1,

2003/04:So504 (fp) yrkande 10, 2003/04:Ju391 (m) yrkande 2, 2003/04:Ju444 (fp) yrkande 15, 2003/04:Ju479 (fp) yrkande 8, 2003/04:Sf326 (fp) yrkande 16, 2003/04:Ub394 (c) yrkande 7 och 2003/04:A371 (kd) yrkande 29 får med det anförda anses i huvudsak tillgodosedda.

Vad beträffar möjligheterna för personal inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten att polisanmäla misstankar om könsstympning kan utskottet konstatera att sekretess inte hindrar att polisanmälan görs i fall av grov könsstympning, för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år (jfr bl.a. 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen [1980:100]). Motion 2003/04:So244 (m) yrkande 2 avstyrks i den mån den inte är tillgodosedd med det anförda.

Utskottet ser inga skäl att frånga uppfattningen att de straffrättsliga bestämmelserna rörande könsstympning är utformade på ett ändamålsenligt sätt. Motion 2003/04:Ub394 (c) yrkande 6 avstyrks därmed.

När det gäller omskärelse av pojkar kan utskottet konstatera att en uppföljning av lagstiftningen på området för närvarande pågår inom Socialstyrelsen. I avvaktan på redovisningen av uppföljningsarbetet våren 2005, saknas det enligt utskottets mening anledning till något sådant initiativ från riksdagens sida som begärs i motion 2003/04:So223 (m) yrkandena 1 och 2. Motion 2003/04:So241 (v) avstyrks av det skälet att den får anses tillgodosedd.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om barn och viss skadlig påverkan samt om barn i s.k. hederskulturer, med hänvisning till pågående arbetet på dessa områden. Vidare bör riksdagen avslå motioner om olika skolfrågor, bl.a. om nationell skolpeng, mobbning och behovet av specialskolor. Utskottet hänvisar till den bedömning som utbildningsutskottet nyligen gjort i flera av frågorna samt till pågående arbete på området. Slutligen bör riksdagen avslå en motion om s.k. second opinion vid vårdnadsutredningar, med hänvisning till utskottets tidigare redovisade inställning i denna fråga.

Jämför reservationerna 41 (kd), 42 (v, mp), 43 (m), 44 (m), 45 (m), 46 (m), 47 (fp) och 48 (c).

Motioner

Tre motioner rör barn och viss skadlig påverkan.

I motion 2003/04:So271 av *Annelie Enochson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning om hur barn påverkas av de sexualiserade bilder som de möter i samhället via TV, tidningar och filmer (*yrkande 8*).

I motion 2003/04:Ju478 av Mikaela Valterson m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet (*yrkande 11*).

I motion 2003/04:So336 av Barbro Feltzing (mp) begärs ett tillkännagivande om att en utredning och kartläggning bör göras över unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex och bestående psykiska men (*yrkande 1*). Vidare begärs ett tillkännagivande om att ett informationsprogram riktat till ungdomar bör ingå i utredningen (*yrkande 2*). Enligt motionären behöver inte minst rätten till den egna kroppen belysas i detta informationsprogram.

Barn i s.k. hederskulturer tas upp i två motioner.

I motion 2003/04:So273 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Inger René (m) begärs ett tillkännagivande om att tillförsäkra alla flickor och kvinnor, även de med ursprung i s.k. hederskulturer, rätt till trygg och säker sexualitet (*yrkande 2*). Enligt motionärerna måste det förebyggande arbetet prioriteras inom detta område, bl.a. genom samtal och projekt med pojkar och män i invandrarkulturer. Vidare begärs i motionen ett tillkännagivande om behovet av kunskaper och kompetens om olika invandrarkulturer och invandrarungdomars levnadsvillkor inom bl.a. socialtjänsten, skolan och polisen (*yrkande 3*).

I motion 2003/04:So282 av Carina Hägg (s) begärs ett tillkännagivande om behovet av att göra undersökningar i kommunerna om unga kvinnor som lever under hedersförtryck i Sverige.

I två motioner berörs olika skolfrågor.

I motion 2003/04:So11 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om barnens rätt till kunskap (*yrkande 4*). För att alla elever skall kunna hitta en skola som passar måste det finnas många skolor med olika inriktningar, menar motionärerna. Dessa kan vara kommunala skolor eller fristående skolor. Skolorna skall ha likvärdiga möjligheter och rättvisa villkor, oavsett vem som driver dem. Motionärerna anser att det bör införas en nationell skolpeng. Vidare begärs i *yrkande 5* ett tillkännagivande om åtgärder mot mobbning. Motionärerna anför att mobbning är ett av skolans allra största problem. Enligt motionärerna har man alldeles för länge valt att blunda för problemen eller att bagatellisera dem. Motionärerna efterlyser bl.a. konkreta åtgärder att ta till även för personer under 15 år som mobbar. I motionen begärs även ett tillkännagivande om barn med funktionshinder (*yrkande 6*). Motionärernas utgångspunkt är att funktionshindrade tillsammans med sina anhöriga själva kan bedöma vilken verksamhet som bäst tillgodoser deras behov – inte minst inom skolans område. Specialskolor skall även i framtiden vara ett alternativ för de elever som önskar denna skolform.

I motion 2003/04:So10 av Marita Aronson m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om skolans och kunskapens betydelse för att förebygga och motverka sociala klyftor bland barn (*yrkande 3*). Enligt motionärerna har såväl grundskola som gymnasieskola misslyckats med stora delar av denna uppgift. När

skolan misslyckas och ganska många elever lämnas i sticket utan att ha fått de kunskaper de skulle ha fått med sig från skolan, är detta enligt motionärerna ett mycket stort avsteg från det som borde uppnås om Sverige levde upp till barnkonventionens ideal. Motionärerna anför att den attityd till skolans betydelse för barns goda uppväxtvillkor som avspeglas i skrivelse 2003/04:47 inte är godtagbar.

Två motioner handlar om vårdnadsutredningar.

I *motion 2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om en utredning av förändrad lagstiftning och kvalitetssäkring av de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för (*yrkande 4*). En förändrad lagstiftning bör övervägas för att förhindra att delad vårdnad utdöms trots att det är ”klart olämpligt”. När det gäller vårdnadsutredningar kan en väg till kvalitetssäkring vara att s.k. second opinion införs, dvs. en möjlighet till ytterligare en social prövning om endera parten anser sig missbedömd.

Ett identiskt yrkande återfinns i *motion 2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c) (yrkande 4)*.

Tidigare behandling och pågående arbete m.m.

Regeringen beslutade i november 2003 att starta projektet FLICKA om unga flickors självbild. Till grund för arbetet ligger bland annat FN:s konvention om barnets rättigheter. Artikel 17 i konventionen handlar särskilt om massmediernas roll. Bland annat sägs att staten skall uppmuntra utvecklingen av riktlinjer för att skydda barn mot information och material som är till skada för barns välfärd. Projektet FLICKA vill ge unga flickor utrymme att själva berätta om hur de upplever sin vardag och sina möjligheter. FLICKA vill också samtala med medier och reklambranschen om hur bilder påverkar barn och unga. FLICKA kommer att arbeta med aktiviteter och debattforum. En turnébuss kommer att besöka 24 städer runt om i Sverige under 2004. I fokus står flickor och pojkar mellan 10 och 14 år.

Huvudtemat i *Barnombudsmannens* årsrapport 2004, *Älskar, älskar inte*, är barns- och ungdomars behov av nära relationer till såväl sina föräldrar som till andra vuxna och kompisar. I årsrapporten redovisas bland annat resultaten från en undersökning om kärlek, sex och vänskap som myndigheten genomfört bland sina kontaktklasser runt om i Sverige hösten 2003. Av undersökningen framgår t.ex. att det finns ett missnöje med skolans undervisning i sex- och samlevnad. Den anses som viktig, men bör bättre anpassas efter elevernas önskemål och behov. Det finns, enligt undersökningen, en önskan att undervisningen i högre grad fokuseras på relationer. Barnombudsmannen föreslår därför att sex- och samlevnadsundervisning bör byta namn till ”relationskunskap” i läroplanen. Detta för att markera att det är kärleksrelationer, där sexualitet ingår, som står i fokus. I rapporten föreslås vidare att ungdomsmottagningarna bör byggas ut. De bör dessutom utvecklas och anpassas även efter pojkarnas behov, utan att det sker på bekostnad av flickorna.

När det gäller flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld eller hot om våld kunde socialutskottet i *betänkande 2002/03:SoU15 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* konstatera att denna grupp har uppmärksammas särskilt under senare år. Regeringen har givit olika myndigheter uppdrag på området. Bland annat har Socialstyrelsen ställt samman skriftlig information som skall ge stöd i socialtjänstens arbete med dessa flickor, *Flickor som lever under hot och tvång i familjer med strängt patriarkala värderingar*. Motionsyrkanden om detta ansågs därmed i huvudsak tillgodosedda (s. 29; res. m).

Regeringen avser att för åren 2004–2006 avsätta ytterligare 100 miljoner kronor för att stimulera inrättandet av skyddat boende, vissa utbildningsinsatser m.m. för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för s.k. hedersrelaterat våld. Även pojkar och unga män skall omfattas av satsningen.

Den 11 februari 2004 anförde *statsrådet Mona Sahlin* i svar på fråga 2003/04:701 om skydd vid hedersrelaterat våld bl.a. följande:

Jag följer noga situationen för ungdomar, framför allt flickor och unga kvinnor, som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld från sina familjer. För att öka och sprida kunskaperna om detta problem har jag genomfört en serie kunskapsseminarier med företrädare för myndigheter, trossamfund, kvinnojourer, invandrarorganisationer, andra frivilligorganisationer och experter. Olika myndigheter har på regeringens uppdrag vidtagit åtgärder för att sprida kunskap om familjer med hederstänkande.

De som först brukar få kännedom om att en flicka utsätts för hot från sina anhöriga är personal i skolan, inom socialtjänsten och polisen. En förutsättning för att kunna bistå flickan är att dessa myndigheter samverkar för att bistå henne. Det behövs även samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer för att hjälpen ska bli så effektiv som möjligt.

Kartläggningar i de tre storstadslänen visar att det råder brist på skyddat boende, att det behövs utbildning av personal som kommer i kontakt med problemet och samordning av myndigheternas insatser. Det behövs också fungerande nätverk mellan olika myndigheter, trossamfund och frivilligorganisationer för att lösa praktiska problem och bedriva ett effektivt informationsarbete och attitydpåverkande arbete. Min uppfattning är att de mest effektiva aktörerna när det gäller attitydpåverkande arbete är landsmän och religiösa företrädare. Det behövs en grundläggande diskussion om barns och kvinnors rättigheter. Ansvaret för att detta sker ligger på hela vårt samhälle.

Jag vill också göra klart att skyddat boende är en akut och temporär åtgärd. Det löser bara problemet på kort sikt och måste kombineras med långsiktiga lösningar från fall till fall. Samverkan mellan myndigheter, frivilliga organisationer och andra aktörer har största betydelse för ett gott resultat.

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen har fått medel för att stimulera inrättandet av skyddat boende. Medlen får även användas till utbildning, attitydpåverkande arbete med mera. I detta arbete är det viktigt att den kunskap som finns hos frivilligorganisationer som exempelvis kvinnojourer tas till vara. Övriga länsstyrelser har fått medel för att kartlägga och analysera behovet av insatser för flickor och unga kvinnor som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. En rapport ska lämnas till regeringen senast vid utgången av mars månad.

Utbildningsutskottet har nyligen behandlat frågan om att skolor skall ha lika möjligheter och villkor oavsett vem som driver dem. I det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:UbU6 Valfrihet i skolan* avstyrktes motionsyrkanden om bl.a. införandet av ett system med nationell skolpeng (s. 14; res. m, fp).

Motioner om valfrihet i skolan avstyrktes med motiveringen att utskottet anser att elevers och föräldrars möjligheter att välja skola är väl tillgodosedda inom nuvarande regelverk för grundskolan (s. 6 f., res. finns).

Skollagskommittén lägger i sitt slutbetänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121) bl.a. fram förslag för att motverka mobbning och annan kränkande behandling i skolan. Bland annat föreslås att det i skollagen skall tydliggöras att arbetsmiljölagen gäller på skolområdet. Vidare bör bestämmelser införas som ger rektor och lärare möjlighet att i akuta situationer vidta tillfälliga åtgärder för att tillförsäkra alla elever en trygg skolmiljö och studiero och för att komma till rätta med elever som uppträder störande eller hotfullt. Kommittén föreslår även att ett nytt verksamhetsområde, elevhälsa, införs i skollagen. I elevhälsan ingår omvårdnad samt medicinska, psykologiska, sociala och specialpedagogiska insatser. Betänkandet bereds för närvarande inom Utbildningsdepartementet med inriktningen att en proposition skall läggas fram för riksdagen under år 2005.

Regeringen har i september 2003 tillsatt en särskild utredare för att ta fram förslag till lagstiftning om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling inom skolväsendet, den s.k. *Skolansvarsutredningen* (dir. 2003:114). Utgångspunkten för utredningen är att skydd skall finnas mot diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder samt mot annan kränkande behandling. Överträdelse av förbud skall sanktioneras, exempelvis genom skadestånd. Utredaren skall lämna förslag till regler som främjar lika rättigheter och motverkar diskriminering och annan kränkande behandling inom såväl kommunala som fristående skolor, förskolor och skolbarnsomsorg. Av direktiven framgår att utredningsuppdraget omfattar skydd mot kränkande behandling såsom mobbning i skolan. Ett delbetänkande som skall innehålla lagförslag skall redovisas senast den 30 april 2004.

Myndigheten för skolutveckling redovisade i december 2003 i stödmaterialet *Olikas lika värde* ett regeringsuppdrag om att lyfta fram exempel på handlingsprogram och arbetssätt mot kränkande behandling. Myndigheten identifierar här faktorer som motverkar kränkande behandling och stärker arbetet med en god social miljö. Publikationen har spritts till skolor ute i landet. Myndigheten arbetar nu med att ta fram allmänna råd för skolornas arbete med att motverka alla former av kränkande behandling. Dessa beräknas vara klara under våren 2004.

Ett 90-tal motionsyrkanden om bl.a. mobbning togs upp i det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:UbU9 Kränkande behandling i skolan*. Motionsyrkandena avstyrktes, bl.a. med hänvisning till det pågående arbetet i

Skolansvarsutredningen och till de förslag som lagts fram av Skollagskommittén (res. finns).

I den ovannämnda *årsrapporten 2004 från Barnombudsmannen* tas även frågor om mobbning upp. Barnombudsmannen upprepar här sitt krav att mobbning bör ges en tydlig definition och klassas som brott, samt att skolpersonal och personal inom barnomsorgen får ett större lagstadgat ansvar att förhindra brott.

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:UbU10 Elever med funktionshinder* avstyrks bl.a. motionsyrkanden som rör upphävande av beslut att avveckla specialskolor. Utskottet fann inte skäl för riksdagen att ändra sitt tidigare ställningstagande (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000:UbU4, rskr. 1999/2000:14). Vidare framhöll utskottet den pågående utvecklingen av resurscenterverksamheten vid Ekeskolan i Örebro och Hällsboskolan i Sigtuna samt hänvisade till att en förordning om visstidsutbildning vid resurscenter övervägs inom Regeringskansliet (s. 14; res. m+fp+kd+c).

Motionsyrkanden om specialskolor behandlades även av *socialutskottet* i det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:SoU2 Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken*. Motionsyrkandena avslogs med hänvisning till förslagen från utredningen om visstidsplaceringar vid statliga resurscenter (s. 41; res. m+fp+kd+c).

Enligt uppgift från *Utbildningsdepartementet* pågår arbete inom departementet med en förordning om visstidsutbildning. Avsikten är att förordningen skall kunna träda i kraft den 1 juli 2004.

Myndigheten för skolutveckling har sedan maj 2003 regeringens uppdrag att arbeta för förbättrad förskole- och skolsituation i områden som är präglade av social och etnisk segregation. Myndigheten skall årligen till regeringen (Utbildningsdepartementet) redovisa gjorda insatser, vilka metoder och arbetssätt som använts, viktiga iakttagelser som gjorts under arbetet samt vilka resultat som har uppnåtts och hur dessa spritts till olika huvudmän. Uppdraget skall slutredovisas den 15 december 2005.

När det gäller frågan om s.k. second opinion vid vårdnadsutredningar framhöll socialutskottet i *betänkande 2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter* Socialstyrelsens arbete med att genomföra den strategi för kunskapsutveckling inom socialtjänsten som finns redovisad i proposition 2000/01:80 med förslag till ny socialtjänstlag. I avvaktan på utfallet av denna satsning avstyrktes ett motionsyrkande om detta (s. 41; res. kd, c).

Socialstyrelsens arbete med att genomföra programmet *Nationellt stöd för kunskapsutveckling inom socialtjänsten* har pågått sedan september 2001. Slutrapporten skall presenteras vid en konferens i Stockholm den 20–21 april 2004.

Utskottets ställningstagande

Barns och ungas vardag präglas tyvärr av en ökande kommersialisering och sexualisering. Unga flickor och pojkar möts varje dag av bilder av hur de bör vara och se ut. Utskottet oroas av hur denna verklighet påverkar de ungas syn på sig själva. Utskottet välkomnar därför den satsning som regeringen initierat genom projektet FLICKA om unga flickors självbild. Utskottet ställer sig positivt till projektets avsikt att föra diskussioner dels med ungdomarna själva, men även med medier och reklambranschen om hur bilder påverkar barn och unga och hur en positiv förändring kan uppnås.

Utskottet kan vidare konstatera att Barnombudsmannen i sin senaste årsrapport till regeringen föreslår att undervisningen i sex och samlevnad bättre anpassas efter elevernas önskemål och behov samt i högre grad fokuseras på relationer. Ungdomsmottagningarnas ansvar för ungas attityder i fråga om sexualitet betonas också i rapporten. I detta sammanhang förtjänar det även att påpekas att den pågående utredningen om kunskaper om sexuell exploatering av barn (dir. 2003:45) inom kort kommer att redovisa en stor undersökning av gymnasieelevers syn på pornografi och sexualitet. Något initiativ från riksdagens sida är inte nödvändigt. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:So271 (kd) yrkande 8, 2003/04:So336 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 2003/04:Ju478 (mp) yrkande 11.

När det gäller barn och ungdomar i s.k. hederskulturer, kan utskottet konstatera att regeringen tagit en rad initiativ under de senaste åren. Utskottet ser positivt på exempelvis satsningarna för att stimulera inrättandet av skyddat boende samt de utbildningsinsatser och det attitydpåverkande arbete som genomförts för såväl unga flickor som pojkar. Liksom regeringen avser utskottet att även fortsättningsvis följa situationen för denna grupp barn och ungdomar. Motionerna 2003/04:So273 (m) yrkandena 2 och 3 samt 2003/04:So282 (s) får anses i huvudsak tillgodosedda.

I ett antal motionsyrkanden behandlas olika skolfrågor. I motion 2003/04:So11 (m) yrkande 4 begärs ett tillkännagivande om barns rätt till kunskap. Socialutskottet har självklart ingen annan uppfattning än motionärerna beträffande detta. Liksom utbildningsutskottet, anser socialutskottet dock inte att en nationell skolpeng ger de grundläggande förutsättningarna för att kraven på en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas. Motionen avstyrks.

Förekomsten av mobbning i skolan är, enligt utskottet, ett mycket allvarligt problem. Varje form av kränkande behandling mellan elever står helt i strid med de grundläggande värden som gäller för skolan och det kan naturligtvis aldrig accepteras. Utskottet instämmer härvidlag i den uppfattning som framförs i motion 2003/04:So11 (m) yrkande 5. I motsats till motionärerna anser dock utskottet att en rad åtgärder har vidtagits för att motverka mobbning inom skolan. Utskottet kan t.ex. konstatera att en särskild utredare nyligen har tillsatts för att ta fram förslag till lagstiftning om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling, såsom mobbning, inom skolväsen-

det. Skollagskommitténs förslag, vilka bl.a. går ut på att vidta åtgärder mot hotfulla och störande elever, är under beredning i Regeringskansliet. Även Barnombudsmannen har i sin senaste årsrapport lagt fram förslag om mobbning. Vidare har stödmaterial kring mobbning tagits fram av Myndigheten för skolutveckling och spridits runt om i landet. Myndigheten arbetar nu med att ta fram allmänna råd för skolornas arbete med att motverka alla former av kränkande behandling. Socialutskottet delar utbildningsutskottets mening att resultatet av vidtagna åtgärder, liksom det pågående arbetet bör avvaktas. Motionen avstyrks därmed.

Beträffande specialskolor konstaterar utskottet att riksdagen har beslutat om en avveckling av dessa skolor. Vidare övervägs för närvarande en förordning om visstidsutbildning vid resurscentrum inom Regeringskansliet. Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och avstyrker därmed motion 2003/04:So11 (m) yrkande 6.

Myndigheten för skolutveckling har i uppdrag att arbeta för förbättrad förskole- och skolsituation i områden som är präglade av social och etnisk segregation. Utskottet förutsätter att regeringen noga kommer att följa detta arbete. Med det anförda avstyrks motion 2003/04:So10 (fp) yrkande 3.

Frågan om s.k. second opinion vid vårdnadsutredningar har tidigare behandlats av utskottet. Den strategi för kunskapsutveckling inom socialtjänsten som genomförts inom Socialstyrelsen har nyligen slutrapporterats. Genom satsningen avser Socialstyrelsen att skapa förutsättningar för att socialtjänstens insatser i större utsträckning skall kunna baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Utskottet vill åter understryka vikten av hög kvalitet och kompetens i socialtjänstens verksamhet men anser att utfallet av den nämnda satsningen bör avvaktas. Motionerna 2002/03:So250 (c) yrkande 4 och 2003/04:So500 (c) yrkande 4 avstyrks därmed.

Andra motionsyrkanden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner som utskottet behandlar i förenklad ordning med hänvisning till gällande ansvarsfördelning.

Enligt gällande styrsystem skall riksdagen främst fatta beslut om övergripande och nationella frågor. I de centrala lagarna inom utskottets beredningsområde finns ofta bestämmelser som innebär delegation av detaljbestämmelser till regering och/eller myndigheter. Utskottet finner också anledning att erinra om den kompetensfördelning som finns mellan staten respektive kommuner och landsting. Inom utskottets beredningsområde ligger ramlagstiftning för bl.a. hälso- och sjukvården och socialtjänsten medan den konkreta utformningen av verksamheten liksom finansieringsansvaret ligger på kommun- och landstingsnivå. Sammanfattningsvis föreslår utskottet med hänvisning till gällande ansvarsfördelning att följande motionsyrkanden avslås:

I motion 2002/03:L248 av Mia Franzén (fp) begärs ett tillkännagivande om mer barnperspektiv i familjerådgivningen vid en separation eller skilsmässa (yrkande 2). Redan innan föräldrar bestämmer sig för att gå skilda vägar bör föräldrarna vid familjerådgivning upplysas om sina skyldigheter gentemot barnen.

I motion 2002/03:So447 av Gudrun Schyman m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande om behovet av fortsatt forskning om missbruk i samband med graviditet (yrkande 11).

I motion 2002/03:So514 av Peter Eriksson m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om barns rätt till båda sina föräldrar (yrkande 6). Efter en separation måste det fortsatta umgänget ordnas efter barnens behov, inte föräldrarnas.

I motion 2002/03:A322 av Lars Ångström m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om barns behov av sina pappor (yrkande 6). Motionärerna anför att även barn som växer upp med båda sina föräldrar ser alldeles för lite av sina pappor. I motionen begärs även ett tillkännagivande om barns behov av nära manliga förebilder (yrkande 7).

I motion 2003/04:So369 av Nyamko Sabuni (fp) begärs ett tillkännagivande om att ge MIO-gruppen de resurser den behöver för att bygga upp en nationell kunskapsbank om "Shaken Baby Syndrome" (SBS) (yrkande 2). Den s.k. MIO-gruppen vid Astrid Lindgrens barnsjukhus arbetar ideellt med att försöka förbättra möjligheterna till snabb diagnostik och optimalt omhändertagande av misstänkta fall, samt att fungera som sambandscentral och kunskapsbank för personal som möter det misshandlade barnet. I motionen begärs även ett tillkännagivande om att se till att alla inom hälso- och sjukvården som kommer i kontakt med barn utbildas i frågan (yrkande 4). Slutligen begärs ett tillkännagivande om att det görs en film om SBS och dess biverkningar för obligatorisk visning för alla i årskurs nio (barnvakter och framtidens föräldrar) samt för personal inom barnomsorgen (yrkande 5).

I motion 2003/04:So643 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om att barn som drabbats av sorg bör erbjudas resurs i form av stödperson eller stödfamilj (yrkande 8).

I motion 2002/03:So507 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd) finns ett identiskt yrkande (yrkande 6).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Allmänna utgångspunkter (punkt 1)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So11 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2003/04:So13 yrkande 2.

Ställningstagande

När politiska åtgärder som syftar till att uppfylla barnkonventionen utvärderas är det viktigt att behålla en helhetssyn. Alltför ofta upptas politikernas perspektiv av ett snävt anslagstänkande. Men ökade anslag och bidrag är inte alltid lösningen. Vi är övertygade om att de många problem som drabbar barn och ungdomar inte kan lösas om de inte ses i sitt sammanhang.

Enligt vår mening finns det, ur ett barnperspektiv, stora brister i välfärdsstaten och i flera avseenden har situationen t.o.m. förvärrats. Det gäller inte minst situationen för utsatta barn, såsom asylsökande barn och barn med funktionshinder, och nedrustningen inom hälso- och sjukvården för barn och ungdomar.

Vi anser att regeringens skrivelse i för hög grad präglas av ett myndighetsperspektiv. Barnens välbefinnande ses som en direkt funktion av offentliga anslag på olika områden, men inget sägs om de indirekta effekter som regeringens politik har för barn och unga. Enligt vår mening är det enbart den konkreta situationen för barn i dagens Sverige som bör tillmätas betydelse när man utvärderar strategin för att förverkliga barnkonventionen. Vi bör inte utvärdera strategin utifrån mängden skattepengar som har satsats på olika myndigheter. Det viktiga är den effekt som regeringens politik i sin helhet får för barn och unga som bor i Sverige.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

2. Allmänna utgångspunkter (punkt 1)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So13 yrkande 2 och avslår motion 2003/04:So11 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Enligt min mening behövs en mer genomarbetad strategi för genomförandet av hela barnkonventionen i Sverige. Barnkonventionen har haft vissa positiva effekter, men för många barn som behöver en bättre situation har ingenting av betydelse hänt. Barnkonventionen måste operationaliseras i svenskt beslutsfattande så att konkreta och mätbara resultat kan uppnås. Den nuvarande inriktningen av arbetet med barnkonventionen, med svepande språkbruk och oanvändbara målformuleringar, måste överges. Det behöver åstadkommas en verklig förändring till det bättre. Bland annat behövs en genomtänkt strategi för att stödja och förbättra för de mest utsatta barnen i Sverige.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

3. Fortsatt arbete med uppföljning av barnkonventionen m.m. (punkt 2)

av Mia Franzén (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So10 yrkande 1.

Ställningstagande

I dagens Sverige har de flesta barn bättre levnadsvillkor än barn i många andra länder. Trots det befinner sig många barn i utsatta situationer. Dessa mörkare sidor uppmärksammas inte mycket i regeringens skrivelse 2003/04:47. Enligt vår mening skulle det vara till fördel om kommande redovisningar från regeringen visade mer på problemen och vad som verkligen görs eller inte görs åt dem, och har mindre karaktär av översiktliga målbeskrivningar som döljer problemens allvar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

4. Föräldrarnas roll och ansvar (punkt 3)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So11 yrkande 3 och avslår motion 2003/04:So13 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi anser att det inte primärt är myndigheter och organisationer som skall tillgodose barnens behov av trygghet och uppfylla kraven i barnkonventionen. I stället bör det civila samhället uppvärderas – framför allt barnens föräldrar. Det är föräldrarnas uppgift att med kärlek och omtanke ge sina barn en trygg uppväxt. Det är lätt att glömma bort föräldrarna i ett samhälle där alla förväntas arbeta minst på heltid. Socialsekreterare, lärare, dagispersonal och fotbollslag kan aldrig ersätta den trygghet som ett barns föräldrar kan ge. Familjen har en särställning och kan enligt vår mening inte ses som en institution bland alla andra som bär ansvar för att barnkonventionen förverkligas.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

5. Föräldrarnas roll och ansvar (punkt 3)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So13 yrkande 1 och avslår motion 2003/04:So11 yrkande 3.

Ställningstagande

Stabila och fungerande familjer är bra för både barn och vuxna och en förutsättning för ett gott samhälle. Familjen är den naturliga och grundläggande gemenskap som utgör stommen i samhället. Därför bör lagstiftningen respektera och skydda familjens sfär och rättigheter. Politiken i stort måste, enligt min mening, inriktas på att familjen inte skall berövas sina naturliga uppgifter. Familjer skall däremot ges förutsättningar och vid behov socialt och ekonomiskt stöd för att självständigt och tryggt kunna utföra sina uppgifter. Ensamstående föräldrars situation kräver särskild uppmärksamhet. Enligt min mening brister regeringens strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i dessa avseenden. Jag saknar en strategi som i barnkon-

ventionens anda lyfter fram familjens betydelse för barnen och för samhället i stort.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

6. Maxtaxereformens effekter (punkt 4)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So12 yrkande 5.

Ställningstagande

De moderna familjerna präglas av tidsbrist, vilket leder till att umgänget mellan föräldrar och barn minskar. Samtidigt leder föräldrarnas stress ofta till slitningar och konflikter i familjen, vilket har negativa effekter för barnens välbefinnande. Från detta perspektiv ställer vi oss frågande till hur barnen främjas av att föräldrarna genom maxtaxereformen uppmuntras att arbeta mer. Vårt tydliga intryck är i stället att ett av barnfamiljernas största önskemål är att få bättre möjligheter att tillbringa mer tid med barnen. Vi anser att maxtaxans följder måste undersökas. Specifikt bör undersökas huruvida maxtaxan bidragit till att minska fattiga barns utsatthet samt främjat möjligheterna för föräldrar och barn att tillbringa mer tid tillsammans.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

7. Införlivande av barnkonventionen i lagstiftningen (punkt 6)

av Annika Qarlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So250 yrkande 2 och 2003/04:So500 yrkande 2.

Ställningstagande

Barn måste mötas med respekt och få känna gemenskap, delaktighet och tillit. Barn har särskilda behov av omvårdnad och skydd samt grundläggande medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. FN:s konvention om barns rättigheter skall vara den självklara utgångspunkten för att åstadkomma detta. Barnkonventionens införlivande i svensk lagstiftning

måste därför, enligt min mening, ytterligare harmoniseras, fördjupas och förstärkas.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

8. Gemensam värdegrund för samtliga myndigheter (punkt 7)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlisson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So12 yrkande 6.

Ställningstagande

För det offentliga skolväsendet finns i dag en värdegrund inskriven i skollagen. Motsvarande formuleringar saknas i t.ex. socialtjänstlagen och polislagen. Enligt vår mening spelar värdegrunder en viktig roll för hur verksamheten bedrivs. Inte minst då flera offentliga institutioner har kontakt med ungdomar är det viktigt att alla ger tydliga besked om vilka normer som gäller för umgänget i samhället. Det bör ske genom en kortfattad gemensam värdegrund för samtliga myndigheter, som bör handla om respekten för andra människors liv, deras egendom och deras integritet. En sådan värdegrund skulle vara ett bra komplement till arbetet med att integrera barnkonventionen och samtidigt markera att barn och ungdomar själva måste bibringas en känsla av ansvar för sitt sätt att agera och behandla andra.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

9. Barnkonventionsarbetet på lokal nivå (punkt 8)

av Ingrid Burman (v), Elina Linna (v) och Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So399 yrkande 3 och 2003/04:So417 yrkande 2 samt avslår motionerna 2002/03:Ju361 yrkande 1, 2003/04:So13 yrkande 3, 2003/04:So535 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So603 och 2003/04:Ju451 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt FN:s barnkonvention skall barnets bästa alltid beaktas i alla myndighetsbeslut som rör barn. Socialstyrelsen har vid en uppföljning av socialförvaltningarnas beslut om socialbidrag visat att det fanns brister på denna punkt

i nästan 80 % av besluten. Sällan vägs konsekvenserna för de inblandade barnen in, vilket riskerar att leda till att barnfamiljer felaktigt blir utan försörjningsstöd eller får för lågt socialbidrag. En annan allvarlig konsekvens kan bli att barn tvingas vara med om vräkningar på grund av obetalda hyror. Landets kommuner har ett stort ansvar att omedelbart se till att socialtjänsten följer FN:s barnkonvention och undantagslöst tillämpar principen om barnets bästa. Enligt vår mening bör regeringen ge Barnombudsmannen i uppdrag att årligen aktivt följa upp genomslaget av barnkonventionen vid alla beslut inom socialtjänsten där barn finns med.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

10. Barnkonventionsarbetet på lokal nivå (punkt 8)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:Ju361 yrkande 1, 2003/04:So13 yrkande 3 och 2003/04:Ju451 yrkande 1 samt avslår motionerna 2002/03:So399 yrkande 3, 2003/04:So417 yrkande 2, 2003/04:So535 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:So603.

Ställningstagande

Kommunernas och landstingens insatser är av avgörande betydelse för barns situation. Trots att barnkonventionen har varit ratificerad i Sverige sedan länge, går genomförandet av barnkonventionen i en alltför långsam takt. Enligt min mening behöver kommunsektorn mer stöd i detta arbete. Regeringen bör lägga fram förslag till en strategi för att få kommuner och landsting att beakta barnkonventionen i all verksamhet som rör barn.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

11. Lokala barnombud (punkt 10)

av Mia Franzén (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So368 och bifaller delvis motion 2003/04:So435.

Ställningstagande

För att sätta ytterligare fokus på barn- och ungdomsfrågorna är det nu, enligt vår mening, dags att inrätta tjänster som barnombud i regionerna och/eller

kommunerna. Dessa bör ha likartade uppgifter som den nationella Barnombudsmannen. De skall inte ha en myndighetsutövande funktion och de skall inte heller ta över uppgifter som ligger på socialtjänst, landsting och frivilligorganisationer. Att skapa opinion kring barn- och ungdomsfrågor är enligt vår mening en samhällsekonomisk investering.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

12. Delaktighet och inflytande (punkt 12)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:Sf380 yrkande 2.

Ställningstagande

Ofta kommer barnen i kläm i den vuxnes värld. Jag anser det som centralt att vända på detta perspektiv och sätta barnen först. Det innebär bl.a. att lyssna på barnet med respekt och att våga använda dess idéer när samhället utformas. Vi har i dag bättre förutsättningar än någonsin att bygga ett samhälle som verkligen tar hänsyn till människans grundbehov av kärlek, trygghet, tillit, stabilitet, närhet, identifikation, lärande och utveckling.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

13. Familjerådgivning (punkt 16)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So453 yrkande 1, 2002/03:L316 yrkande 4, 2002/03:Sf380 yrkande 9 (delvis), 2002/03:A242 yrkande 30 (delvis), 2003/04:So499 yrkande 1, 2003/04:Sf404 yrkande 8 samt 2003/04:A371 yrkande 23 (delvis).

Ställningstagande

Enligt min mening är det angeläget att samhället kan erbjuda kompetent, lättillgänglig och kostnadsfri familjerådgivning. Familjerådgivningen bör byggas ut och omfatta förebyggande relationsvård. När krisen kommer skall man snabbt kunna få hjälp.

Jag anser vidare att regeringen bör överväga att anta ett familjeprogram med den brittiska regeringens program för hur familjen kan stödjas som förebild. Programmet innebär bl.a. att alla familjer skall ha tillgång till familje-

rådgivning, att äktenskapen skall stärkas och att allvarliga familjeproblem skall hanteras på ett effektivt sätt.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

14. Stöd i föräldraskapet (punkt 17)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Annika Qarllsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:Ju349 yrkande 2 och avslår motionerna 2002/03:So514 yrkande 7, 2002/03:Sf380 yrkande 7, 2002/03:A242 yrkandena 30 (delvis) och 32, 2003/04:So500 yrkande 8 samt 2003/04:A371 yrkandena 23 (delvis) och 27.

Ställningstagande

Vi vill framhålla vikten av att samhället har förtroende för familjen men samtidigt kan erbjuda stöd till familjen vid olika skeenden och kriser. Familjepolitiken måste underlätta föräldrarollen, så att den uppväxande generationen blir trygg och självständig. Barnens rätt att växa upp under trygga förhållanden har avgörande betydelse. I huvudsak är det i familjen som barnen får sina grundläggande normer och värderingar. Diskussionen om familjens ansvar för de värderingar man förmedlar till barnen måste förenas med en offentlig debatt om normer och värderingar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

15. Stöd i föräldraskapet (punkt 17)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So514 yrkande 7 och avslår motionerna 2002/03:Sf380 yrkande 7, 2002/03:A242 yrkandena 30 (delvis) och 32, 2003/04:So500 yrkande 8, 2003/04:Ju349 yrkande 2 samt 2003/04:A371 yrkandena 23 (delvis) och 27.

Ställningstagande

Ett sätt att förebygga kriser och separationer är att kommunerna, mödravårdscentralerna, barnvårdscentralerna eller andra anordnar föräldrautbildningar, och framför allt pappautbildningar, för att på så sätt bättre förbereda de bli-

vande föräldrarna för barnets ankomst och de förändringar som ett barn innebär.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

16. Familjecentraler (punkt 18)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:Sf380 yrkande 9 (delvis) och 2003/04:So239.

Ställningstagande

Familjecentralerna utgör en mötesplats för barnfamiljer där det på ett och samma ställe finns tillgång till olika tjänster som har betydelse för barnens och därmed deras familjers hälsa och välbefinnande. Familjecentralerna är enligt min mening en viktig förebyggande och stödjande verksamhet. Staten bör därför avsätta medel för att uppmuntra kommuners och landstings samverkan med familjecentraler.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

17. Nätverksstöd m.m. till ensamstående föräldrar (punkt 19)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:Sf379 yrkande 1 och 2003/04:Sf400 yrkande 1.

Ställningstagande

Att få tillfällig hjälp i hemmet när man själv eller ens barn är sjukt kan vara särskilt betydelsefullt för ensamstående föräldrar. För den som inte har släktingar eller något annat nätverk bör samhället enligt min mening kunna erbjuda hjälp genom nätverksstöd i form av en stödperson eller stödfamilj. Jourhavande dagmamma/dagpappa eller barnvakt kan vara en lösning, men även något slags nätverksgrupper i bostadsområdet.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

18. Forskning kring separationer (punkt 20)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So249 och 2003/04:So286.

Ställningstagande

En skilsmässa eller separation innebär för de flesta av oss en av livets svåraste kriser, men de allra största förlorarna är barnen. Vissa fakta om skilsmässor och separationer finns i dag tillgängliga på olika håll, men mycket återstår att göra. Enligt min mening behövs en utredning som sammanställer aktuella forskningsrön om separationernas stora mänskliga och ekonomiska kostnader samt som utvärderar metoder och insatser för att minska antalet separationer.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

19. Barn- och ungdomspsykiatri (punkt 22)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Carlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So12 yrkande 2 samt avslår motionerna 2002/03:So507 yrkande 2, 2002/03:So515 yrkandena 1–3, 2003/04:So10 yrkande 2 och 2003/04:So12 yrkande 7.

Ställningstagande

Det finns tecken på att inslag i den internationella ungdomskulturen bidrar till att alltfler ungdomar upplever stress och brist på mening. Om man inte klarar av att leva upp till idealbilden för hur man bör se ut och hur man bör leva kan, i brist på alternativa värden, tillvaron upplevas som meningslös och den egna personen som värdelös. Vi anser att det behövs ökad kunskap om ungdomars psykosociala tillstånd och om vilka faktorer som påverkar detta, för att en fördjupad samhällsdebatt om dessa frågor därmed skall kunna initieras.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

20. Självmordsprevention (punkt 23)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlssoon (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So12 yrkande 1.

Ställningstagande

Psykiska problem och vantrivsel bland ungdomar tycks öka. Varje år begår mellan 30 och 50 personer i åldrarna 10–19 år självmord. Medan självmordsfrekvensen i andra åldersgrupper minskar – delvis som en följd av effektivare psykiatrisk och medicinsk behandling – ligger ungdomars självmordsfrekvens kvar på en stabil nivå. Beredskapen bland skolpersonalen för att hantera personer med djupa depressioner och självmordsrisk är enligt aktuella rapporter mycket låg. Enligt vår mening bör regeringen återkomma med förslag om hur denna beredskap kan stärkas.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

21. Barns stress (punkt 26)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:Ub271 yrkande 1 och bifaller delvis motion 2002/03:Ub245 yrkande 3.

Ställningstagande

Barn och stress hör inte ihop. I dagens samhälle är överstimuleringen det största problemet. För barn märks det både i skolan och på fritiden. Samtidigt tycks den psykiska ohälsan bland barn och unga öka. Ökade psykosomatiska symptom hos ungdomar kan till viss del ses som en reaktion på en mer stressad livssituation. Jag anser att barns stress och vilka konsekvenser det får för barns psykiska och fysiska hälsa bör utredas.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

22. Fetalt alkoholsyndrom (punkt 27)

av Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So247 yrkande 1 och 2003/04:So285 yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Varje år föds det i Sverige mellan 100 och 150 barn med s.k. fetalt alkoholsyndrom (FAS) samt 200–300 barn som får mindre omfattande skador men ett bestående handikapp. Samtidigt visar undersökningar att spritkonsumtionen bland såväl unga flickor som kvinnor ökar. Detta är mycket oroväckande. Enligt vår mening är det ytterst angeläget att såväl ungdomar som vuxna kvinnor får information om de skador som ett foster kan få om mamman dricker alkohol under graviditeten. Vi anser även att det behövs kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem, inte minst eftersom det ytterst är barnen som drabbas när föräldrarna missbrukar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

23. Nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador (punkt 28)

av Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So442 yrkande 14, 2003/04:So345 yrkande 23 och 2003/04:So510.

Ställningstagande

Kunskapen om fetalt alkoholsyndrom och andra fosterskador till följd av moderns alkohol- eller narkotikabruk är mycket begränsade på alla nivåer. Det gäller såväl bland läkare och personal på BVC-mottagningar som inom socialtjänst, förskola och skola. Till följd av denna brist på kunskap får flera föräldrar bristfällig eller felaktig information om barnens funktionshinder. Vi anser att det bör byggas upp ett nationellt kunskapscentrum med bred kompetens kring barn med fosterskador av alkohol och narkotika. Syftet bör vara att dessa barn skall kunna identifieras och diagnostiseras så tidigt som möjligt och kunna placeras i stabila familjeförhållanden.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

24. Förutsättningar för vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (punkt 29)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So286 och 2003/04:So509.

Ställningstagande

Varje år blir sannolikt tusentals missbrukande kvinnor gravida. Det väntade barnet riskerar vid moderns missbruk under graviditeten att få allvarliga skador, men myndigheterna har ofta få möjligheter att stoppa kvinnornas missbruk genom att omhänderta modern. En bestämmelse som gör ett tvångsomhändertagande möjligt skulle ha stor preventiv effekt. Vi anser att regeringen bör lägga fram förslag till en lag om tvångsvård av gravida missbrukare.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

25. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So207 och 2003/04:Ju443 yrkande 8 samt avslår motionerna 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So331, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 och 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

I syfte att uppmärksamma de barn som lever i familjer där det förekommer våld bör enligt vår mening socialnämndens ansvar enligt 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) utvidgas till att, förutom kvinnor, även avse barn och ungdomar. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Vi vill också framhålla vikten av att barn som blir vittnen till eller själva blir utsatta för våld inom familjen får tillgång till en stödperson som kan hjälpa dem att bearbeta sina traumatiska upplevelser. Det är vanligt att barn i familjer där det förekommer våld blir nästa generations förövare. Att hjälpa dessa barn är därmed en viktig brottsförebyggande insats.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

26. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Mia Franzén (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3 och 2003/04:So504 yrkande 1 samt avslår motionerna 2003/04:So207, 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So331, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8, 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 och 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Vi vill framhålla vikten av tidiga förebyggande insatser mot drogmissbruk och kriminalitet bland barn och unga. Det är viktigt att betona föräldrarnas ansvar men även att familjerna får stöd och hjälp att förebygga problem. När skolpersonal, socialsekreterare eller poliser misstänker drogproblem eller andra allvarliga bekymmer skall familjen alltid underrättas. Enligt vår mening bör drogtestar på barn under 15 år tillåtas med föräldrarnas medgivande. Vidare måste problemet med langning samt försäljning och servering av alkohol till minderåriga bekämpas, bl.a. med kännbara och snabba sanktioner.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

27. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 27. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So271 yrkandena 4–6, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1 och 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 samt avslår motionerna 2003/04:So207,

2003/04:So271 yrkande 12, 2003/04:So331, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8 och 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

I FN:s barnkonvention artikel 34 stadgas att konventionsstaterna skall skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. I artikel 19 fastslås vidare att konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildnings-syfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Enligt min mening bör en nationell kartläggning göras av kommunernas tillämpning av dessa artiklar. Det är också angeläget att barnkonventionens krav på förebyggande arbete mot sexuella övergrepp implementeras i svensk lag. Jag anser vidare att en utredning bör tillsättas med syfte att beskriva förutsättningar och möjligheter att ta itu med sexuella övergrepp mot barn för samtliga yrkesgrupper som har anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen.

Alltför ofta avslutas förundersökningar trots starka indikationer på att sexuella övergrepp mot barn faktiskt begåtts. När de rättsvårdande myndigheterna avslutar sin medverkan har socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrien inte längre någon laglig möjlighet till fortsatta åtgärder och insyn i utsatta familjer. Jag anser därför att det är nödvändigt att uppmuntra ett annorlunda och mer terapeutiskt förhållningssätt som möjliggör för socialtjänsten och BUP att få kontakt med familjerna redan under den akuta krisen och bevara denna kontakt även när den juridiska och polisiära arbetsprocessen avslutats. I sammanhanget vill jag framhålla vikten av att såväl de barn som utsatts för sexualbrott som deras föräldrar erbjuds psykologhjälp och övrig vård under lång tid efter övergreppet. Många problem uppstår inte förrän flera år efteråt när barnet kommer i puberteten. Det är nödvändigt att avsätta resurser för verksamheter där utsatta barn kan få hjälp att bearbeta sina traumatiska upplevelser.

Socialstyrelsen har fått regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nationellt riskbarncentrum. Jag anser det vara av största vikt att regeringen skyndsamt ser till att ett sådant kunskapscentrum inrättas. Vid detta centrum bör det finnas personer med kompetens både vad gäller juridik och psykologi. Det skulle även kunna fungera som kunskapsförmedlare t.ex. till olika institutioner som handhar barn och till socialtjänsten.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

28. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Ingrid Burman (v) och Elina Linna (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 28. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So331 samt avslår motionerna 2003/04:So207, 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8, 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 och 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Varje år misshandlas ca 10 barn till döds i Sverige. I hela 80 % av fallen är det de biologiska föräldrarna som är förövare. Vi anser att det är nödvändigt att arbeta fram ett brett åtgärdsprogram i syfte att eliminera barnmisshandeln i landet.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

29. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Annika Qarllsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 29. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So500 yrkande 3 samt avslår motionerna 2003/04:So207, 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So331, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2, 2003/04:So387, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8, 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7 samt 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Samhället har ett stort ansvar när det gäller att hjälpa och skydda utsatta barn samt i görligaste mån stärka deras befintliga uppväxtmiljöer. I fall av vanvård måste de sociala myndigheterna kunna gripa in med kraft. Jag vill ha ett samhälle som litar på familjer samtidigt som det finns ett starkt yttre stöd vid kriser. En restriktiv alkoholpolitik är enligt min mening sannolikt det bästa sättet att minimera antalet utsatta barn.

Problemområden som jag anser snarast bör uppmärksammas är exempelvis den ökande andelen psykosomatiska besvär bland unga, otrygghet, svaga föräldrarelationer och mobbning, bl.a. genom sexuella trakasserier. Utseendefixeringen i samhället i dag leder hos många unga till dålig självkänsla och andra psykiska besvär, men även till ätstörningar. Jag anser att det behövs ytterligare resurser till forskningen om ätstörningar. Jag vill också framhålla att skolan har en nyckelroll i arbetet med att bekämpa trakasserier och mobbning och med att ifrågasätta utseende- och modefixeringen.

Alltfler ungdomar upplever stress och depressioner. Ungdomarnas problematik bemöts dock alltför ofta enbart med psykofarmaka, och försäljningen av dessa läkemedel har ökat lavinartat under de senaste åren. Jag anser det oerhört viktigt att psykofarmaka till ungdomar enbart används som komplement under terapibehandling. Även denna fråga måste särskilt lyftas fram.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

30. Förebyggande och andra insatser för barn i utsatta situationer (punkt 30)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 30. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So331, 2003/04:So371, 2003/04:So380 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Ub271 yrkandena 3 och 5 samt avslår motionerna 2003/04:So207, 2003/04:So271 yrkandena 4–6 och 12, 2003/04:So369 yrkandena 1 och 3, 2003/04:So387, 2003/04:So500 yrkande 3, 2003/04:So504 yrkande 1, 2003/04:Ju261 yrkande 2, 2003/04:Ju291 yrkande 1, 2003/04:Ju443 yrkande 8 och 2003/04:Ju451 yrkandena 4 och 7.

Ställningstagande

Trots att kunskapen finns om vikten av tidiga insatser och om att resurser satsade på barn och ungdomar lönar sig i längden sker ofta nedskärningar just på detta område. Jag anser att förebyggande socialt arbete för barn och ungdomar måste prioriteras i såväl budgetarbetet som verksamhetsplaneringar inom staten, landstingen och kommunerna. Det är också nödvändigt med ett utökat samarbete mellan dessa olika nivåer.

När det särskilt gäller sexuella övergrepp mot och misshandel av barn är det angeläget att kunna ge barnet ett sammanhållet psykosocialt och rättsligt stöd. Enligt min mening bör regeringen snarast möjligt återkomma med förslag till hur regionala resursgrupper kan inrättas där polis, åklagare, läkare, psykologer och socionomer samarbetar kring barn som far illa.

I sammanhanget bör också framhållas vikten av barnkompetens inom barnvårdscentraler, övrig hälso- och sjukvård, rättsväsendet, socialtjänsten och

skolan. Jag anser att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att se över hur den samlade kunskapen om framför allt barnmisshandelsproblematiken ser ut inom dessa olika verksamheter och hur man praktiskt arbetar kring dessa problem.

Varje år misshandlas ca 10 barn till döds i Sverige. I hela 80 % av fallen är det de biologiska föräldrarna som är förövare. Jag anser att det är nödvändigt att arbeta fram ett brett åtgärdsprogram i syfte att eliminera barnmisshandeln i landet.

När det gäller barn som blir vittnen till våld i hemmet menar jag att Socialstyrelsen bör få i uppdrag att i samarbete med Rikspolisstyrelsen finna metoder och rutiner som säkerställer att polisen uppmärksammar dessa barn och underrättar socialtjänsten härom.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

31. Barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl. (punkt 31)

av Mia Franzén (fp), Annika Qarllsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 31. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So12 yrkandena 8 och 9, 2003/04:So500 yrkande 5, 2003/04:So504 yrkande 24 och 2003/04:So645 yrkande 12 samt avslår motionerna 2003/04:So394 yrkande 9, 2003/04:So411 yrkande 1, 2003/04:So412 yrkandena 2–4 och 2003/04:So592 yrkande 11.

Ställningstagande

Barn med föräldrar som lider av psykisk sjukdom, missbrukar alkohol eller droger eller är kriminella löper stor risk att fara illa samt präglas på ett sådant sätt att de själva hamnar i liknande problem. Enligt vår mening bör regeringen snarast återkomma med förslag om ytterligare åtgärder för att ge dessa barn vård och stöd. Bland annat behövs metodutveckling på området. Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att utveckla metoder liksom samarbetsformer avseende barnpsykiatrins, socialtjänstens och vuxenpsykiatrins arbete med dessa barn.

Den ökande alkoholkonsumtionen medför dessvärre att även antalet barn som växer upp i missbruksmiljöer kommer att öka. Särskilda resurser bör avsättas för stöd till dessa barn. Vi anser också att beslut inom alkohol- och drogpolitiken – t.ex. vad beträffar beskattning av och tillgänglighet till alkohol – måste utformas med ett tydligt barnperspektiv. All lagstiftning bör ha en tydlig barnprofil, inte minst den alkoholpolitiska.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

32. Barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl. (punkt 31)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 32. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So592 yrkande 11 och 2003/04:So645 yrkande 12 samt avslår motionerna 2003/04:So12 yrkandena 8 och 9, 2003/04:So394 yrkande 9, 2003/04:So411 yrkande 1, 2003/04:So412 yrkandena 2–4, 2003/04:So500 yrkande 5 och 2003/04:So504 yrkande 24.

Ställningstagande

I vården av individer med psykiska sjukdomar glöms ofta dessa personers barn bort. I den statliga utredningen *Det gäller livet – Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem* (SOU 1998:31) påpekades detta. Utredningen föreslog en bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) med innebörd att sjukvården skall uppmärksamma barns behov av information och stöd när föräldrarna har allvarliga sjukdomstillstånd. Enligt min mening måste regeringen åtgärda uppenbara brister i omhändertagandet av dessa barn helt i enlighet med utredningens förslag.

Den ökande alkoholkonsumtionen medför dessvärre att även antalet barn som växer upp i missbruksmiljöer kommer att öka. Särskilda resurser bör avsättas för att ge stöd till dessa barn. Vidare vill jag framhålla vikten av att vid beslut om alkoholpolitiska insatser alltid beakta de effekter de får på barn. All lagstiftning bör ha en tydlig barnprofil, inte minst den alkoholpolitiska.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

33. Barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl. (punkt 31)

av Ingrid Burman (v) och Elina Linna (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 33. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So394 yrkande 9 och 2003/04:So645 yrkande 12 samt avslår motionerna 2003/04:So12 yrkandena 8 och 9, 2003/04:So411 yrkande 1, 2003/04:So412 yrkandena 2–4, 2003/04:So500 yrkande 5, 2003/04:So504 yrkande 24 och 2003/04:So592 yrkande 11.

Ställningstagande

Trots viss uppmärksamhet har enligt vår mening inte tillräckligt gjorts för att belysa situationen för barn till psykiskt funktionshindrade. Framför allt saknas

det fortfarande tillfredsställande kunskaper om dessa barns situation i ett nationellt perspektiv. Vi ser det därför som angeläget att en utredning tillsätts för att se över dessa barns situation och utforma förslag till åtgärder.

Den ökande alkoholkonsumtionen medför dessvärre att även antalet barn som växer upp i missbruksmiljöer kommer att öka. Särskilda resurser bör avsättas för att ge stöd till dessa barn. Vidare vill jag framhålla vikten av att vid beslut om alkoholpolitiska insatser alltid beakta de effekter de får på barn. All lagstiftning bör ha en tydlig barnprofil, inte minst den alkoholpolitiska.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

34. Barn till missbrukare, psykiskt sjuka m.fl. (punkt 31)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 34. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So411 yrkande 1, 2003/04:So412 yrkandena 2–4 och 2003/04:So645 yrkande 12 samt avslår motionerna 2003/04:So12 yrkandena 8 och 9, 2003/04:So394 yrkande 9, 2003/04:So500 yrkande 5, 2003/04:So504 yrkande 24 och 2003/04:So592 yrkande 11.

Ställningstagande

Barn till psykiskt sjuka föräldrar är en grupp som riskerar att fara väldigt illa och som senare i livet löper stora risker att själva drabbas av psykisk sjukdom. Jag vill understryka behovet av ökad forskning samt bättre dokumentation och statistik på området. Vikten av förebyggande arbete och tidiga insatser vid mödravårdscentraler, barnvårdscentraler, skola och barnomsorg måste också framhållas.

För att finna vägar förbi de samarbetsvårigheter som verkar råda mellan vuxenpsykiatri, barnpsykiatri och socialtjänsten bör Socialstyrelsen få i uppdrag att utveckla metoder för samarbetsformer.

Många barn och ungdomar till missbrukare kan leva under fruktansvärda förhållanden utan att någon i omgivningen vet om det. Jag efterlyser större kunskaper hos förskole- och skolpersonal när det gäller att upptäcka dessa barn. Dessutom krävs kringresurser i form av tillgängliga psykologer och barn- och ungdomspsykiatriska kliniker.

Den ökande alkoholkonsumtionen medför dessvärre att även antalet barn som växer upp i missbruksmiljöer kommer att öka. Jag vill framhålla vikten av att vid beslut om alkoholpolitiska insatser alltid beakta de effekter de får på barn. All lagstiftning bör ha en tydlig barnprofil, inte minst den alkoholpolitiska.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

35. Skyldighet för socialnämnden att polisanmäla övergrepp mot barn (punkt 32)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 35. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So271 yrkande 1 och 2003/04:Ju451 yrkande 3.

Ställningstagande

Socialtjänsten är den myndighet som oftast kommer i kontakt med barn som misstänks ha blivit utsatta för sexuella eller andra övergrepp. Socialtjänsten har genom en sekretessbrytande regel möjlighet – men ingen skyldighet – att göra en polisanmälan vid misstanke om övergrepp mot barn. Jag anser att lagstiftningen bör ändras så att personalen inom socialtjänsten blir skyldig att göra en polisanmälan vid misstanke om övergrepp mot barn. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

36. Barn i ekonomiskt utsatta familjer (punkt 33)

av Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 36. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So461 samt avslår motionerna 2003/04:So310 och 2003/04:So417 yrkandena 3 och 6.

Ställningstagande

Ekonomisk knapphet i en familj kan på sikt påverka barnens hälsa och skolgång. Fattigdomen får också omedelbara konsekvenser, som att inte kunna vara med på skolutflykten eller friluftsdagar för att man inte har pengar eller den utrustning som krävs.

Flera andra länder har antagit mål och planer för att reducera barnfattigdomen. Vi anser att regeringen bör följa dessa exempel och lägga fram en plan för hur man skall kunna halvera barnfattigdomen under den innevarande mandatperioden.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

37. Barn i ekonomiskt utsatta familjer (punkt 33)

av Ingrid Burman (v) och Elina Linna (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 37. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So417 yrkandena 3 och 6 samt avslår motionerna 2003/04:So310 och 2003/04:So461.

Ställningstagande

Fler och fler barn i framför allt storstäderna saknar en fast punkt och är mer eller mindre hemlösa. Många socialt utsatta barn som placeras i familjehem tvingas omplaceras flera gånger. Vi anser att regeringen bör låta utreda hemlösheten bland barn och kartlägga även dem vilka formellt har en placering men som inte befinner sig där.

Vi vill även peka på problemet med att barn i ekonomiskt utsatta familjer i dag knappast har råd att delta i exempelvis kultur- och musikskolornas verksamhet. Det är också så att fritidsverksamheter som mest drar till sig flickor genomgående har sämre samhällsbidrag än de verksamheter som pojkar som regel är intresserade av. Vi anser att kommunerna måste ta ett utökat ansvar när det gäller barns och ungdomars fritid. Enligt vår mening bör vidare Barnombudsmannen få i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av barnens fritidssituation.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

38. Barn i ekonomiskt utsatta familjer (punkt 33)

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 38. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So417 yrkandena 3 och 6 och 2003/04:So461 samt avslår motion 2003/04:So310.

Ställningstagande

Fler och fler barn i framför allt storstäderna saknar en fast punkt. De är mer eller mindre hemlösa. Många socialt utsatta barn som placeras i familjehem tvingas omplaceras flera gånger. Jag anser att regeringen bör låta utreda hemlösheten bland barn och kartlägga även dem vilka formellt har en placering men som inte befinner sig där.

Ett annat problem som jag vill belysa är att barn i ekonomiskt utsatta familjer i dag knappast har råd att delta i till exempel kultur- och musikskolornas verksamhet. Det är också så att fritidsverksamheter som mest drar till sig

flickor genomgående har sämre samhällsbidrag än de verksamheter som pojkar som regel är intresserade av. Jag anser att kommunerna måste ta ett utökat ansvar när det gäller barns och ungdomars fritid. Enligt min mening bör vidare Barnombudsmannen få i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av barnens fritidssituation.

Slutligen anser jag att regeringen under innevarande mandatperiod bör lägga fram en plan för hur man skall kunna halvera barnfattigdomen.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

39. Könsstypning (punkt 34)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 39. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So244 yrkande 1, 2003/04:So504 yrkande 10, 2003/04:Ju391 yrkande 2, 2003/04:Ju444 yrkande 15, 2003/04:Ju479 yrkande 8, 2003/04:Sf326 yrkande 16, 2003/04:Ub394 yrkande 7 och 2003/04:A371 yrkande 29.

Ställningstagande

Könsstypning är ett synnerligen allvarligt brott, och det innebär en grov kränkning av de mänskliga rättigheterna. Det är ett ingrepp såväl på den kroppsliga integriteten som på rätten till hälsa. Könsstypning är mot denna bakgrund ”en sedvänja” som måste bekämpas. Trots straffskärpning och andra lagstiftningsåtgärder har det visat sig att barn och unga flickor ändå könsstympas i Sverige eller i sina tidigare hemländer.

Det förebyggande arbetet inom bl.a. skola, socialtjänst, fritidsgårdar och polis måste intensifieras. Riktad information till berörda grupper är nödvändig, liksom att klarlägga vårdnadshavarnas ansvar.

Att tillämpa lagarna på detta område är främst en uppgift för rättsväsendets myndigheter. Det är därför viktigt att misstänkta fall kommer till polis och åklagares kännedom och resulterar i domstolsprövning. En lagstiftning som inte används ger en signal om att samhället inte tycker att det är ett brott värt att beivra. Den som utför könsstypning eller förmår annan att bryta mot lagen om förbud mot könsstypning av kvinnor måste kunna åtalas – inte bara enligt lagen utan även i verkligheten.

Enligt vår mening bör regeringen omgående utreda vilka åtgärder som måste till för att förbättra dessa utsatta flickors situation.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

40. Sekretesshinder mot polisanmälan om könsstympning (punkt 35)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsso (c) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 35 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 40. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So244 yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det viktigt att misstänkta fall av könsstympning kommer till polis och åklagares kännedom och resulterar i domstolsprövning. Vi måste fordra att gällande lagstiftning följs, framför allt eftersom den kränkning som dessa barn utsätts för är så allvarlig. Vi anser att det är rimligt att misstankar inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten om könsstympning av underårig får lämnas till polis- och åklagarmyndighet.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

41. Barn och viss skadlig påverkan (punkt 38)

av Ulrik Lindgren (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 41. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So271 yrkande 8 samt avslår motionerna 2003/04:So336 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Ju478 yrkande 11.

Ställningstagande

Genom normer som förmedlas via pornografi, musikvideor, ungdomstidningar och reklam framställs flickor och unga kvinnor som sexuellt utmanande och ständigt tillgängliga. Det är samhällets skyldighet att skydda barn och ungdomar från påtvingad sexualisering. Jag anser att regeringen bör tillsätta en utredning om hur barn och ungdomar påverkas av de sexualiserade bilder som de möter i samhället genom TV, tidningar och filmer.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

42. Barn och viss skadlig påverkan (punkt 38)

av Ingrid Burman (v), Elina Linna (v) och Kerstin-Maria Stalin (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 38 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 42. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So336 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Ju478 yrkande 11 samt avslår motion 2003/04:So271 yrkande 8.

Ställningstagande

Porrfilmer på kabel-TV och på Internet innebär att det ställs krav på unga flickor att delta i alltmer avancerade sexlekar. Unga kvinnor lyfts fram som framgångsrika i alla möjliga sammanhang men är samtidigt en grupp som drabbas av ålderns och könets dubbla underordning. Vi anser att en utredning bör göras av unga flickors upplevelser i samband med påtvingad sex och hur deras psykiska hälsa påverkas. Ett informationsprogram riktat till ungdomar bör ingå som en uppgift för denna utredning.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

43. Barn i s.k. hederskulturer (punkt 39)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 39 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 43. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So273 yrkandena 2 och 3 samt avslår motion 2003/04:So282.

Ställningstagande

Krocken mellan den traditionella och den västerländska synen på kvinnor och barn är ett problem för många män, kvinnor och barn/ungdomar från de patriarkala invandrarkulturerna. Många flickor och kvinnor tvingas leva enligt religiösa och kulturella regelsystem som de själva inte accepterar. De har ingen sexuell frihet och har inte rätt att välja livspartner. Deras möjlighet till trygg och säker sexualitet är starkt begränsad. Enligt vår mening går det att förändra synen på sex och samlevnad även inom dessa grupper. Snart är andra generationens barn föräldrar, och om mönstret inte bryts kommer de att föra traditionen vidare. Därför måste det förebyggande arbetet prioriteras. En viktig del i detta är att arbeta med de unga pojkarna. Vidare anser vi att barn och ungdomar, inte minst unga flickor och kvinnor, måste få ordentlig information om sina rättigheter. De måste kunna lita på att det svenska sam-

hället konsekvent och entydigt upprätthåller och försvarar mänskliga fri- och rättigheter och mäns och kvinnors lika rätt och värde. För att på längre sikt förebygga konflikter mellan individ och familj är det viktigt att vid t.ex. Socialhögskolan, Lärarhögskolan och Polishögskolan ges ordentligt utrymme för utbildning om invandrarkulturer, om konfliktlösning och om ett positivt möte med svenska lagar och grundläggande värderingar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

44. Nationell skolpeng (punkt 40)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 40 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 44. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So11 yrkande 4.

Ställningstagande

För att alla elever skall kunna hitta en skola som passar dem måste det finnas många skolor med olika inriktningar. Dessa kan vara kommunala eller fristående skolor. Skolorna måste ha likvärdiga möjligheter och rättvisa villkor, oavsett vem som driver dem. Vi anser därför att en nationell skolpeng skall införas. Den skola som eleven väljer skall få en skolpeng direkt från staten som skall täcka elevens skolgång och kunna variera om eleven behöver särskilt stöd.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

45. Mobbning (punkt 41)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 45. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So11 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi välkomnar regeringens signaler om att kommuner som inte åtgärdar mobbningsproblem i skolorna skall kunna bötfällas. Hittills har alltför lite hänt. Mobbning är ett av skolans allra största problem. En av orsakerna till att det har blivit så är att man alldeles för länge har valt att antingen blunda för problemen eller att bagatellisera dem. En förutsättning för att komma till rätta med problemen med mobbning är att de erkänns och att man tillsammans med

mobbarens familj för en öppen diskussion. Syftet är att den unge skall lära sig att samarbeta och ta ansvar. Socialtjänsten bör i samverkan med det civila samhället organisera ett antal alternativa praktikplatser som kan aktualiseras vid behov. Härvid bör socialtjänsten söka samarbete med representanter från samhället som kan göra en insats som goda förebilder för den unge. Vi anser vidare att när en ung person gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare gärning som skulle varit straffbar om han eller hon varit över 15 år gammal måste det finnas konkreta åtgärder att ta till.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

46. Specialskolor (punkt 42)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 42 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 46. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So11 yrkande 6.

Ställningstagande

Vår utgångspunkt är att funktionshindrade tillsammans med sina anhöriga, precis som alla andra människor, själva kan bedöma vilken verksamhet som bäst tillgodoser deras behov. Alla skolor skall därför vara utformade så att elever med särskilda behov inte utestängs. Vi anser dock att målsättningar om integration och anpassning av den vanliga skolan inte skall innebära att skolor som t.ex. Ekeskolan i Örebro skall tvingas stänga. Specialskolor skall även i framtiden vara ett alternativ för de elever som önskar denna skolform.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

47. Skolans betydelse för att förebygga sociala klyftor (punkt 43)

av Mia Franzén (fp) och Marita Aronson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 43 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 47. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So10 yrkande 3.

Ställningstagande

När man skall arbeta i barnkonventionens anda är det angeläget att lägga vikt vid kvaliteten i de samhällsfunktioner som har allra störst betydelse för barns villkor och framtid. Helt centralt är då att skolan inte sviker sin uppgift, utan lever upp till att förmedla goda kunskaper och bildning till barn från alla samhällsklasser och levnadsförhållanden. Skolan måste vara bra också för de

barn som i studierna har ett svagare stöd hemifrån. Såväl grundskolan som gymnasieskolan har, med den skolpolitik som gällt under senare år, misslyckats med stora delar av denna uppgift. Vi anser att den attityd till skolans betydelse för barns goda uppväxtvillkor som avspeglas i regeringens skrivelse inte är godtagbar.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

48. Second opinion vid vårdnadsutredningar (punkt 44)

av Annika Carlsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 44 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 48. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:So250 yrkande 4 och 2003/04:So500 yrkande 4.

Ställningstagande

Jag står i huvudsak bakom gällande lagstiftning om gemensam vårdnad. Det måste dock stå klart att det är barnets bästa och barnets rätt till umgänge eller rätt att avstå från umgänge med sina föräldrar som är den viktigaste utgångspunkten vid vårdnadsutredningar. I lagen framgår tydligt att det inte skall förordnas om gemensam vårdnad om den ene föräldern är klart olämplig som vårdnadshavare och barnet därmed riskerar att fara illa. Dock förekommer det ändå fall där det förordnas om delad vårdnad trots att det är klart olämpligt. En förändrad lagstiftning bör övervägas för att förhindra detta.

Vidare anser jag att det finns anledning att kvalitetssäkra de vårdnadsutredningar som socialtjänsten ansvarar för. En väg kan vara att införa en rätt till s.k. second opinion, dvs. ytterligare en social prövning om endera part anser sig missbedömd. Denna fråga bör enligt min mening utredas.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden.

1. Inkopporering av barnkonventionen i svensk rätt

av Ingrid Burman (v), Elina Linna (v) och Kerstin-Maria Stalin (mp).

I regeringens skrivelse Barn – här och nu (skr. 1999/2000:137) anförs att ”ett noggrant och systematiskt arbete bedrivits dels för att sprida och öka kunskapen om FN:s barnkonvention, dels för att anpassa lagstiftningen till de krav konventionen ställer”. Denna ambition och process beskriver regeringen också i propositionen En förstärkt Barnombudsman (prop. 2001/02:96). Genom förslagen i propositionen lagfästes Barnombudsmannens pådrivande roll i arbetet med att genomföra barnkonventionen i Sverige. Regeringen återkommer nu i skrivelsen Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (skr. 2003/04:47) med att framhålla vikten av att dels ”fortlöpande vara uppmärksam på att lagstiftningen kan behöva justeras och förtydligas så att barnkonventionens anda och intentioner kommer till uttryck”, dels genomföra barnkonventionens mening och intentioner i lagstiftning, attityder och praxis. Vänsterpartiet och Miljöpartiet avser att avvakta regeringens arbete med att införliva barnkonventionen i svensk lagstiftning. För det fall införlivandet inte kan betraktas som heltäckande avser vi att återkomma med förslag om inkopporering av barnkonvention i svensk lag.

2. Barnstatistik

av Annika Qarllsson (c).

Jag anser att skolhälsovården borde användas som källa för att få en bättre bild av ungdomars psykiska och fysiska hälsotillstånd. Skolhälsovårdens verksamhet och insatser bör enligt min mening rapporteras och läggas till grund för statistikserier avseende barns och ungdomars hälsotillstånd. Jag är därför positiv till Statistiska centralbyråns förslag att dataregistrera skolhälsovårdens journaler och avser att följa hur detta realiserar.

3. Stöd i föräldraskapet

av Annika Qarllsson (c).

Jag anser att föräldragrupper där pappor och mammor får utveckla sina kunskaper, diskutera problem och attityder samt inte minst lära känna varandra är ett spännande koncept. Det har i flera fall visat sig ha positiva effekter på kunskapsnivån, de sociala nätverken runt föräldraskapet, familjesammanhållningen och inte minst pappornas delaktighet i föräldraskapet. Föräldragrupper är därmed ett kraftfullt instrument för att på samma gång stärka jämställdhet-

en mellan könen och stärka familjen. Jag anser därför att det skulle vara önskvärt att skapa en strategi för att stödja kommunerna med kompetens kring föräldragrupperkonceptet. Jag avser att följa Statens folkhälsoinstituts slutredovisning kring frågan om föräldrastöd och förbehåller mig rätten att återkomma i frågan.

4. Nationell vårdgaranti

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m), Magdalena Andersson (m), Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

Hälso- och sjukvården möter barn och ungdomar när de är som mest utsatta. Det är av avgörande betydelse, särskilt vad gäller barn- och ungdomspsykiatri, att vården är tillgänglig. Var och en skall veta att vården finns där när de behöver den och att den är av hög kvalitet. Vårt gemensamma förslag om att införa en nationell vårdgaranti skulle eliminera det nuvarande problemet med oacceptabelt långa köer inom barn- och ungdomspsykiatri. Vårdgarantin innebär bl.a. att alla har en uttalad rätt att få vård inom senast tre månader efter det att behovet fastslagits och omfattar alla medicinskt motiverade behandlingar. Vårt förslag utvecklas närmare i betänkande 2003/04:SoU1 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (s. 139 f.).

5. Barns stress

av Annika Qarlsson (c).

Ett stort samhällsproblem i dag är stressen, som påverkar både barn och vuxna. Enligt min mening bör det utredas hur stress påverkar våra barn. Jag kan konstatera att Barnombudsmannens förslag till insatser på området för närvarande bereds inom Regeringskansliet och förbehåller mig rätten att återkomma om förslagen inte leder till konkreta åtgärder.

6. Regionala resursgrupper

av Mia Franzén (fp), Ulrik Lindgren (kd), Annika Qarlsson (c) och Marita Aronson (fp).

När det gäller sexuella övergrepp mot och misshandel av barn är det angeläget att kunna ge barnen ett sammanhållet psykosocialt och rättsligt stöd. Vi förordar därför regionala resursgrupper där polis, åklagare, läkare, psykologer och socionomer samarbetar kring barn som far illa. Vi kan konstatera att Socialstyrelsens uppdrag avseende regionala kunskapscentrum på området har samordnats med uppdraget rörande inrättandet av ett nationellt riskbarncentrum. Vi avser att noga följa resultatet av Socialstyrelsens arbete och förbehåller oss rätten att återkomma i frågan.

7. Barn i ekonomiskt utsatta familjer

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Många av de problem som drabbar barn och ungdomar kan inte lösas om de inte ses i sitt sammanhang. Barn som lever i fattigdom och utanförskap är i själva verket offer för arbetsmarknads-, bidrags- och integrationspolitikens misslyckanden.

Socialbidraget, som från början var avsett som en tillfällig hjälp, har för många blivit en permanent inkomstkälla som låser in barn och familjer i bidragsberoende och utanförskap. 180 000 barn beräknas växa upp i socialbidragsberoende familjer.

Skatten är den absolut tyngsta utgiftsposten för låg- och medelinkomsttagarna. Någon hänsyn till försörjningsbörda tas inte. Ett samhälle med en skattepolitik som gör egna ansträngningar näst intill lönlösa blir varken dynamiskt eller tryggt. Skattetrycket slår särskilt hårt mot invandrade familjer som på grund av dåliga språkkunskaper, bristande utbildning och en misslyckad integrationspolitik oftast startar på en mycket låg lönenivå.

Vi anser att det absolut största samhällsproblemet i dag är den klyfta som går mellan dem som med eget arbete kan försörja sig och sin familj och dem som för en bidragsberoende tillvaro. Många av dem som uppbär socialbidrag är flyktingar eller invandrare som efter flera år i Sverige fortfarande inte fått fotfäste på arbetsmarknaden. Detta innebär en tragedi även för deras barn. Barn och ungdomar som växer upp i en miljö där ingen omkring dem lever på sitt eget arbete löper också stor risk att arva det sociala utanförskapet från sin omgivning. Att inte aktivt bedriva en politik som syftar till att människor skall ges förutsättningar att klara sig själva är detsamma som att svika de tusentals barn som lever i utanförskap och nyfattigdom.

Vi vill hänvisa till vår motion 2003/04:So413, där vår inställning på bl.a. social- och skattepolitikens område utvecklas närmare.

8. Barn och viss skadlig påverkan

av Annika Qarllsson (c).

Den sexualisering som vi ser av samhället är enligt min mening oacceptabel. Det behövs åtgärder på många områden för att utvecklingen skall stoppas och vändas. Genom att ifrågasätta och diskutera de stereotypa skönhetsideal som förmedlas via medierna kan medvetna konsumenter göra val som faktiskt gör stor skillnad. Konsumentmakt är den mest effektiva åtgärden för att företag skall inse självsaneringens stora värde.

I utskottets ställningstagande hänvisas till det pågående projektet FLICKA. Det är ett välmenande initiativ med många viktiga och värdefulla diskussioner som mål, men återigen hamnar fokus i problembeskrivningen på flickor och deras självbild. Det är allvarligt när regeringen för att motverka just rådande normer och värderingar tar initiativ till projekt som utformas med utgångspunkt i mannen/pojken som norm.

Sexualpolitik är och har alltid varit ett aktuellt ämne. Jag anser att förutom föräldrarna har skolan ett stort ansvar för undervisningen i sex och samlevnad. En tydligare målformulering i läroplanen är nödvändig. Detta rör även begreppet jämställdhet kopplat till sexualitet. Sexualundervisningen skall naturligtvis ge praktiska kunskaper, men det är viktigare att samtala om kärlek, identitet och samlevnad och att visa respekt för varandra. I en tid av missvisande bilder av sex och samlevnad i massmedierna måste skolans personal stärkas i sin roll som samtalsledare, med förmåga att tala om sexualitet på ett naturligt sätt.

Jag kommer att noga följa denna fråga och avser att återkomma om det visar sig nödvändigt.

9. Barn i s.k. hederskulturer

av Annika Qarllsson (c).

För att samhället skall komma till rätta med tjejers/kvinnors utsatthet krävs att man erkänner att problemet existerar bland alla kategorier i samhället, att det inte är bundet vare sig till social status, eller för den delen religiös övertygelse, utan att det i grunden handlar om en förvriden syn på kvinnan. Prostitution, pornografi, diskriminering på grund av kön och våld mot kvinnor utgör vardag för alltför många kvinnor i Sverige i dag. För att tydligare visa vad det handlar om bör man använda ett annat samlingsbegrepp i stället för s.k. hederskultur, exempelvis förtryckande familjekulturer.

Brott som begås i förtryckande familjekulturer kännetecknas av närhet, intimitet, beroende, kontroll, och ibland kärlek mellan förtryckaren och den förtryckta. När brott begås i förtryckande familjekulturer måste man för att förklara enskilda fall använda begrepp som t.ex. hedersrelaterat våld. Ett annat samlingsnamn skulle emellertid innebära att dessa brott som har gemensam grund blir tydligare och inte kan gömmas bakom "vi och dom". För det handlar inte om nationalitet, kultur eller religion utan om kvinnors rättigheter i ett demokratiskt samhälle. Därför bör uttryck som s.k. hederskulturer inte användas generellt.

10. Specialskolor

av Kerstin-Maria Stalin (mp).

För att integrering i vanlig skola skall vara lämpligt för elever med svåra och ibland sammansatta funktionshinder krävs i regel extra resurser runt eleven. Detta anser sig ibland kommuner inte ha råd med. Jag avser att följa upp den eventuellt kommande förordningen om visstidsutbildning vid resurscenter.

11. Gemensam vårdnad

av Ingrid Burman (v), Elina Linna (v) och Kerstin-Maria Stalin (mp).

Vänsterpartiet och Miljöpartiet var de två partier som motsatte sig införandet av de bestämmelser i föräldrabalken som vidgar möjligheterna att besluta om gemensam vårdnad. Vi kan nu konstatera att lagändringarna fått de negativa

konsekvenser för framför allt barnen som vi befarade. Det pågår just nu en utredning (2002 års vårdnadskommitté) som bl.a. har till uppgift att se över vilka effekter de nya reglerna om gemensam vårdnad har fått. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 november 2004. För det fall översynen inte leder till en omprövning av nuvarande lagstiftning är vi beredda att ta nya initiativ i frågan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2003/04:47 Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter.

Följdmotioner

2003/04:So10 av Marita Aronson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inriktningen av det fortsatta arbetet med uppföljning av barnkonventionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om elevvårdens och barn- och ungdomspsykiatrins betydelse för utsatta barns situation.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skolans och kunskapens betydelse för att förebygga och motverka sociala klyftor bland barn.

2003/04:So11 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utsatta barns situation.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att konsekvent tillämpa ett barnperspektiv.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldrarnas roll och ansvar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnens rätt till kunskap.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot mobbning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn med funktionshinder.

2003/04:So12 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om åtgärder för att höja skolpersonalens beredskap att hantera personer med djupa depressioner och självmordsrisk.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ökad kunskap om ungdomars psykosociala tillstånd och deras bakomliggande faktorer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statistik om barns och ungdomars hälsotillstånd.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppdrag till det i skrivelsen föreslagna nationella kompetenscentret att undersöka och sprida kunskap om framgångsrik familje- och föräldrastödsverksamhet, särskilt med avseende på ensamstående föräldrar.
5. Riksdagen begär att regeringen undersöker huruvida maxtaxan bidragit till att minska fattiga barns utsatthet samt främjat möjligheterna för föräldrar och barn att tillbringa mer tid tillsammans.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en gemensam värdegrund för alla myndigheter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn- och ungdomspsykiatri.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett tydligt barnperspektiv i alkohol- och drogpolitiken.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rutiner inom socialtjänsten för att ge ett bra stöd till barn till psykiskt sjuka, alkohol- och drogmissbrukare samt kriminella.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att åtgärder för att säkerställa att barnkonventionen implementeras i den kommunala sektorn bör utformas med respekt för det kommunala självstyret.

2003/04:So13 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en strategi som i barnkonventionens anda lyfter fram familjens betydelse för barnen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en strategi särskilt för barn i utsatta situationer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en mer konkret strategi för att möjliggöra kommunsektorns genomförande av barnkonventionen.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Ju361 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram ett förslag till strategi för att få kommuner och landsting att beakta barnkonventionen i all verksamhet som berör barns vardag.

2002/03:L248 av Mia Franzén (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mer barnperspektiv i familjerådgivningen vid en separation eller skilsmässa.

2002/03:L316 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förstärkning av familjerådgivningen.

2002/03:Sf379 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nätverksstöd för ensamstående föräldrar.

2002/03:Sf380 av Alf Svensson m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ha ett barnperspektiv.
7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om åtgärder för ett utvecklat stöd i föräldraskapet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådgivning, föräldrautbildning och familjecentral.

2002/03:So247 av Tuve Skånberg (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS).

2002/03:So249 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning som sammanställer forskningen kring separationer.

2002/03:So250 av Maud Olofsson m.fl. (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införlivandet av barnkonventionen i svensk lagstiftning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning av förändrad lagstiftning och kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar.

2002/03:So286 av Marita Aronson (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en lag om tvångsvård för gravida missbrukare.

2002/03:So388 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att FN:s barnkonvention implementeras i hela samhället.

2002/03:So399 av Ingrid Burman m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Barnombudsmannen årligen aktivt följer upp genomslaget av FN:s barnkonvention i beslut inom socialtjänsten.

2002/03:So436 av Maria Öberg och Birgitta Ahlqvist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samarbete kring barnhälsovården i Sverige.

2002/03:So442 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador.

2002/03:So447 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fortsatt forskning om missbruk i samband med graviditet.

2002/03:So453 av Mikael Oscarsson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att anta ett handlingsprogram för hur familjen skall stödjas i Sverige.

2002/03:So507 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att basverksamheter som barnhälsovård, skola och barnomsorg utanför hemmet skall ha beredskap att tillsammans med föräldrar möta och hantera barns och ungdomars psykiska problem.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som drabbats av sorg erbjuds resurs i form av stödperson eller familj.

2002/03:So514 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns rätt till båda sina föräldrar.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av föräldra- och pappautbildningar.

2002/03:So515 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det förebyggande arbetet för barns och ungdomars psykiska ohälsa prioriteras i berörda myndigheters regleringsbrev.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler BUP-mottagningar och andra långsiktiga projekt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barns och ungdomars psykiska ohälsa skall ses som ett folkhälsoproblem.

2002/03:Ub245 av Birgitta Sellén och Annika Carlsson (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda hur stress påverkar våra barn.

2002/03:A242 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådgivning och föräldrautbildning.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamhet med stödprogram för pappor.

2002/03:A322 av Lars Ångström m.fl. (mp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns behov av sina pappor.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns behov av nära manliga förebilder.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:Ju261 av Torsten Lindström (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppmuntra myndigheter och sjukvård till uppsökande arbets sätt mot brott av sexuell karaktär.

2003/04:Ju291 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunskapscentrum inrättas för hjälp till barn som utsatts för brott eller försummelse och att dessa centrum har ett samordningsansvar och tillgång till juridisk och psykologisk kompetens.

2003/04:Ju349 av Johan Linander m.fl. (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnens rätt till en trygg uppväxt.

2003/04:Ju391 av Beatrice Ask m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förebyggande arbete för att motverka könsstymning.

2003/04:Ju443 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en stödperson till barn i familjer där kvinnomisshandel förekommer.

2003/04:Ju444 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av ytterligare åtgärder för att bekämpa kvinnlig könsstymning.

2003/04:Ju451 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram en konkret strategi för att få kommuner och landsting att beakta barnkonventionen i all verksamhet som berör barns vardag.
3. Riksdagen begär att regeringen ser över socialtjänstlagen så att socialtjänsten är skyldig att göra en polisanmälan vid misstanke om övergrepp mot barn.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som utsatts för sexualbrott tillsammans med vårdnadshavaren under en lång tid skall erbjudas psykologhjälp och vård.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resurser för verksamheter där utsatta barn kan få hjälp att bearbeta sina traumatiska upplevelser.

2003/04:Ju478 av Mikaela Valtersson m.fl. (mp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda pornografins skador och konsekvenser för t.ex. unga människor och hur detta påverkar dem i deras syn på sexualitet.

2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om effektiva åtgärder mot kvinnlig könsstymning.

2003/04:Sf326 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att motverka kvinnlig könsstymning.

2003/04:Sf357 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnkonventionen skall skrivas in i svensk lag.

2003/04:Sf400 av Inger Davidson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nätverksstöd för ensamstående föräldrar.

2003/04:Sf404 av Alf Svensson m.fl. (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka familjerådgivningen.

2003/04:So207 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen beslutar att 8 a § andra meningen socialtjänstlagen (1980:620) skall lyda: ”Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor, barn och ungdomar som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.”

2003/04:So223 av Inger René och Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådana lagändringar att en åldersgräns på 15 år för manlig omskärelse som inte är medicinskt motiverad införs i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om s.k. semesteromskärelse.

2003/04:So239 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stimulera uppbyggnaden av familjecentraler.

2003/04:So241 av Ingrid Burman m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utvärdering av manlig omskärelse i Sverige.

2003/04:So244 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förebyggande arbete när det gäller kvinnlig könsstympning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sekretesshinder och könsstympning.

2003/04:So271 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sociala myndigheters skyldigheter att polisanmäla sexualbrott mot barn skall skärpas.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en nationell kartläggning görs av kommunernas tillämpning av FN:s barnkonvention, med avseende på artikel 19 och 34.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning tillsätts med syfte att beskriva förutsättningar och möjligheter att ta itu med sexuella övergrepp (upptäcka, anmäla, möta och stödja barnet) bland samtliga yrkesgrupper som har anmälningsplikt vid misstanke om sexuella övergrepp.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barnkonventionens krav på förebyggande arbete mot sexuella övergrepp implementeras i svensk lag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tillsätter en utredning om hur barn påverkas av de sexualiserade bilder som de möter i samhället via TV, tidningar och filmer.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i alla rättssammanhang alltid ha barnens bästa för ögonen.

2003/04:So273 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Inger René (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillförsäkra alla flickor och kvinnor, även de med ursprung i s.k. hederskulturer, rätt till trygg och säker sexualitet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kunskaper och kompetens om olika invandrarkulturer och invandrarungdomars levnadsvillkor inom bl.a. socialtjänsten, skolan och polisen.

2003/04:So282 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en undersökning om unga kvinnor som lever under hedersförtryck i Sverige.

2003/04:So285 av Tuve Skånberg (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot fetalt alkoholsyndrom (FAS).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kraftfulla insatser för att stödja familjer med alkoholproblem.

2003/04:So286 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning om forskningen kring separationer.

2003/04:So310 av Krister Örnfjäder och Ann-Marie Fagerström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av läkemedelsuttag vad gäller barn till ensamstående föräldrar.

2003/04:So311 av Carina Hägg och Birgitta Ahlqvist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om unga kvinnors läkemedelskonsumtion.

2003/04:So331 av Peter Pedersen m.fl. (v, m, kd, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta fram ett brett åtgärdsprogram i syfte att eliminera barnmisshandeln i landet.

2003/04:So336 av Barbro Feltzing (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör göras om kartläggning över unga flickors upplevelser i samband med påtvingat sex och bestående psykiska men.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda ett informationsprogram riktat till ungdomar enligt intentionerna i motionen.

2003/04:So337 av Gustav Fridolin m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att göra FN:s barnkonvention till svensk lag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om utträde ur FN:s barnkonvention.

2003/04:So345 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nationellt kunskapscentrum för alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador.

2003/04:So368 av Solveig Hellquist (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta regionala barnombud.

2003/04:So369 av Nyamko Sabuni (fp):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning för att kartlägga SBS-problematikens omfång och de samhällskostnader som följer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge MIO-gruppen de resurser den behöver för att bygga upp en nationell kunskapsbank om SBS.

3. Riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att säkerställa att alla blivande föräldrar får information om SBS på mödravårds- och barnavårdscentraler på samma sätt som man informerar om alkohol och rökning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se till att alla inom hälso- och sjukvården som kommer i kontakt med barn utbildas i frågan.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en film om SBS och dess biverkningar för obligatorisk visning för alla i årskurs nio (barnvakter och framtidens föräldrar) samt för personal inom barnomsorgen.

2003/04:So371 av Annika Qarlsson m.fl. (c, m, fp, kd, v, mp):

Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur regionala resursgrupper kan inrättas, där polis, åklagare, läkare, psykologer och socionomer med barnkompetens samarbetar kring barn som far illa.

2003/04:So380 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp, fp, kd, v, c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att förebyggande socialt arbete behöver prioriteras högre i berörda verksamheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av ett utökat samarbete mellan stat, kommun och lands-ting.

2003/04:So387 av Helene Petersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om insatser för de glömda barnen.

2003/04:So394 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn till psykiskt funktionshindrade.

2003/04:So411 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att se till att barn och unga inte far illa till följd av att vuxna använder alkohol.

2003/04:So412 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp, fp, kd, v, c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för ökad forskning, statistik och dokumentation kring barn till psykiskt sjuka föräldrar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för ökad kunskap om psykiskt sjuka föräldrar och de-

ras barn och behovet av förebyggande arbete inom skolan, barnomsorgen, MVC och BVC.

4. Riksdagen begär att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla metoder för samarbetsformer.

2003/04:So417 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN:s barnkonvention skall tillämpas i alla beslut inom socialtjänsten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hemlösa barn.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en fördjupad analys av barnens fritidssituation.

2003/04:So435 av Åsa Lindestam och Per-Olof Svensson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undersöka möjligheterna att inrätta regionala barnombudsmän.

2003/04:So457 av Ingela Thalén (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om etablering och finansiering av ett nationellt barnrättscenter.

2003/04:So461 av Marita Aronson m.fl. (fp, kd, c, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen skyndsamt redovisar en plan för att halvera barnfattigdomen i Sverige.

2003/04:So499 av Mikael Oscarsson och Dan Kihlström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anta ett handlingsprogram för hur familjen skall stödjas i Sverige.

2003/04:So500 av Maud Olofsson m.fl. (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införlivandet av barnkonventionen i svensk lagstiftning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ungdomars utsatthet.
4. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om förändrad lagstiftning och kvalitetssäkring av vårdnadsutredningar.
5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om ytterligare åtgärder för att ge barn till missbrukare, intagna inom kriminalvården och psykiskt sjuka ett bättre stöd.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en strategi för att stödja kommunerna med kompetens kring föräldragrppskonceptet.

2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kraftfulla åtgärder mot kriminalitet samt ungas bruk av alkohol och droger.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av ytterligare åtgärder för att bekämpa könsstympling.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla samarbetsformer och metoder för barnpsykiatri, socialtjänst och vuxenpsykiatri kring barn till psykiskt sjuka eller missbrukande föräldrar.

2003/04:So509 av Marita Aronson (fp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en lag om tvångsvård av gravida missbrukare.

2003/04:So510 av Marita Aronson (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett nationellt kunskapscentrum för barn med alkohol- och narkotikarelaterade fosterskador bör skapas.

2003/04:So535 av Kerstin Engle och Anita Jönsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kravet på kommunernas redovisning för hur man lever upp till barnkonventionen uppmärksammas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta se över hur barnperspektivet kan förstärkas vid allt beslutsfattande i kommuner, landsting och riksdag samt hos myndigheter.

2003/04:So561 av Marie Nordén m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förebyggande barnsäkerhetssamarbete.

2003/04:So592 av Chartrine Pålsson m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagändring om information och stöd till barn med psykiskt sjuka föräldrar.

2003/04:So603 av Rezene Tesfazion och Tone Tingsgård (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla kommuner och landsting skall få hjälp att utarbeta riktlinjer för hur FN:s barnkonvention skall omsättas i praktiken och hur den skall tillämpas.

2003/04:So613 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att FN:s barnkonvention implementeras i hela samhället.

2003/04:So643 av Ulrik Lindgren m.fl. (kd):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som drabbats av sorg erbjuds resurs i form av stödperson eller stödfamilj.

2003/04:So645 av Agneta Lundberg m.fl. (s, fp, kd, v, c, mp):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om barn i missbruksmiljöer.

2003/04:Ub271 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda barns stress och vilka konsekvenser det får för barns psykiska och fysiska hälsa.
3. Riksdagen beslutar att ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra översyn gällande barnkompetens och en helhetssyn på barnmisshandel.
5. Riksdagen beslutar att Socialstyrelsen får i uppdrag att se över hur samarbetet mellan polisen och socialtjänsten kan förbättras vad det gäller barnmisshandelsfall och familjevåld.

2003/04:Ub389 av Hillevi Larsson (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att behovet av hjälp till självdestruktiva flickor bör uppmärksammas.

2003/04:Ub394 av Viviann Gerdin m.fl. (c, fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att könsstympning som utförts utomlands på en flicka boende i Sverige skall betraktas som ett grovt brott.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förebygga könsstympning genom riktad information samt klarlägga vårdnadshavarnas ansvar för minderåriga.

2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjerådgivning och föräldrautbildning.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamhet med stödprogram för pappor.
29. Riksdagen begär att regeringen utreder vilka åtgärder som måste vidtas för att komma till rätta med problemet med kvinnlig könsstympning i Sverige.